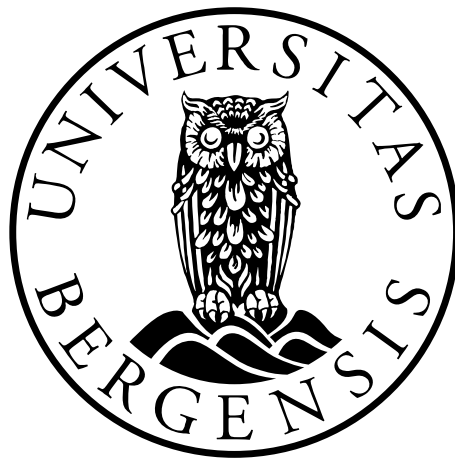

Småbarns rett til deltakelse i fylkesnemnden

«Den sakkyndige har heller ikke funnet det hensiktsmessig å snakke med ham om hans syn og følelser i anledning saken.»

Ingelin Berg-Johansen

MASTEROPPGAVE

Master i barnevern

Vår 2021

Det psykologiske fakultet
Institutt for helse, miljø og likeverd (Hemil)

Forfatter: Ingelin Berg-Johansen

Veileder: Professor Anette Christine Iversen

FORORD

Dette er helt surrealistisk. Endelig er jeg i mål. Det utrolig lange året, som plutselig har gått så inderlig fort. Å skrive masteroppgaven er nok det mest krevende og altoppslukende jeg har gjort i mitt liv. Samtidig har det vært gøy, spennende og utrolig lærerikt. Jeg ser tilbake på et år med mye følelser. En hel del frustrasjon og irritasjon, men mest av alt mestringsfølelse og glede. Jeg er stolt og lykkelig for at jeg omsider er i mål.

Denne mastergraden har jeg ikke klart alene. Jeg føler meg veldig privilegert som har så mange fantastiske støttespillere. De fortjener alle en stor takk:

Først og fremst vil jeg rette en stor takk til min veileder, Anette Christine Iversen. Takk for alle de gode veiledningstimene. Til tross for et litt annerledes år, med helt nye utfordringer for oss alle, har du vært en stor støtte hele veien. Jeg setter stor pris på din tilgjengelighet og veiledning. Dette hadde ikke vært mulig uten dine tilbakemeldinger, innspill og ikke minst, din tro på meg og prosjektet mitt.

Takk til mine flinke medstudenter som har bidratt til gode samtaler, støtte og innspill gjennom hele året. En ekstra takk til Caroline. Dette studieløpet hadde ikke blitt det samme uten deg.

Julie, så langt borte, men likevel så nær. Tusen takk for at du er der for meg hele døgnet, hele uken. Du har lest korrektur, bidratt til gode diskusjoner og samtaler rundt oppgaven min. Du har vært en enorm inspirasjon og et fantastisk forbilde gjennom hele prosessen.

Jeg vil rette en stor takk til gjengen min. Deres tålmodighet og støttende ord det siste året betyr mer enn dere noen gang vil forstå. Jeg ville ikke klart det uten deres oppmuntring når jeg har trengt det så mest. Dere har gitt meg avbrekk fra en krevende tid, med latter og moro. Det lover jeg vi skal gjøre mye mer av fremover. Jeg er evig takknemlig for dere.

Sist, men ikke minst, de viktigste av alle. Mamma og pappa – jeg klarte det! Tusen takk for at dere er her for meg, og alltid heier på meg. Ingen over, ingen ved siden av. Dere er mine største fans, og jeg kunne ikke ønsket meg noe mer.

Holsnøy, 20.mai 2021

Ingelin Berg-Johansen

INNHold

SAMMENDRAG.....	
ABSTRAKT	
1.0 INNLEDNING.....	1
1.1 Studiens tema og bakgrunn.....	1
1.2 Problemstilling	3
1.3 Oppgavens oppbygning	4
2.0 LOVGRUNNLAG.....	5
2.1 Historisk tilbakeblikk.....	5
2.2 Barnekonvensjonen.....	6
2.3 Barns beste	7
2.4 Barnevernloven	8
2.4.1 Omsorgsovertakelse jf. §4-12	9
2.4.2 Rettigheter under saksbehandling jf. §6-3	10
2.4.3 Talsperson jf. §7-9	11
2.5 Deltakerrettene	11
2.5.1 Medvirkning.....	11
2.5.2 Deltakelse i barnekonvensjonen	12
3.0 FYLKESNEMNDENE FOR BARNEVERN OG SOSIALE SAKER.....	14
4.0 TEORI.....	17
4.1 Småbarn	17
4.2 Begrep	19
4.3 Hvorfor medvirkning?	20
4.4 Samtaler med barn	23
4.5 Modeller for medvirkning.....	24
4.5.1 Shier's medvirkningstrapp for barn	25

4.5.2	Prosessmodellen.....	26
5.0	LITTERATURGJENNOMGANG.....	29
5.1	Nasjonal forskning.....	30
5.2	Internasjonal forskning.....	33
6.0	METODE.....	36
6.1	Vitenskapelig tilnærming og kunnskapssyn.....	36
6.2	Forskningsdesign.....	39
6.3	Utvalgsprosessen.....	40
6.3.1	Lovdata Pro.....	40
6.3.2	Utvalg av vedtak.....	41
6.3.3	Studiens utvalg.....	42
6.4	Analyse.....	43
6.4.1	Kvalitativ og kvantitativ metode.....	44
6.4.2	Kategorisering av data.....	46
6.5	Gyldighet, pålitelighet og overføring.....	47
6.6	Forskerens forforståelse og subjektivitet.....	49
6.7	Etikk.....	50
7.0	FUNN OG DISKUSJON.....	52
7.1	Kort om vedtakene.....	52
7.2	Mulighet for deltakelse.....	54
7.2.1	Barn som ikke blir hørt.....	54
7.2.2	Barn som blir hørt.....	56
7.2.3	Talsperson.....	56
7.2.4	Offentlig og privat part.....	59
7.2.5	Bekymringsmelding.....	60

7.2.6 Diskusjon	61
7.3 Deltakelse – Vektlagt eller ikke?	68
7.3.1 Barnets beste	68
7.3.2 Barnets troverdighet.....	69
7.3.3 Barnevernets ønsker.....	71
7.3.4 Diskusjon	72
7.4 Endring i vedtak, før og etter 2018	77
7.4.1 Diskusjon	78
8.0 AVSLUTNING	80
8.1 Studiens viktigste funn.....	80
8.2 Studiens styrker og svakheter	82
8.3 Implikasjoner for videre forskning	82
REFERANSER	84
VEDLEGG.....	92
Fylkesnemndsvedtak.....	92
Tabell 2.	93

SAMMENDRAG

En omsorgsovertakelse er et av de mest inngripende tiltakene staten har mandat til å gjennomføre. Å plassere et barn utenfor hjemmet sitt, og bort fra sine biologiske foreldre kan få store konsekvenser både for barnet og familien. Alle barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, har rett til å medvirke i alle forhold som vedrører dem (Barnevernloven, 1992, §1-6). Barns rett til deltakelse skal sørge for at barn ikke blir objekt i eget liv. Formålet med studien er å undersøke hvordan det tilrettelegges for at småbarn rett til deltakelse i fylkesnemndsvedtak, jf. §4-12 - lov om omsorgsovertakelse (Barnevernloven, 1992). Småbarn blir i denne studien definert som barn i barnehagealder.

Studien er en kvalitativ dokumentanalyse av 21 vedtak fra Fylkesnemnden for barnevern og sosiale saker. Materialet inneholder tolv vedtak fra 2018-2020, og ni vedtak fra 2015-2016., og omhandler totalt 32 barn. Analysemetoden som ble brukt i studien er en kombinasjon av tematisk- og innholdsanalyse.

Studien viser at barn under syv år får primært sett ikke være med å delta i egen sak. Når alderen til barnet øker, blir sjansen for å delta større. Barn som får delta, slipper oftest til ved hjelp av oppnevnt talsperson jf. §7-9 (Barnevernloven, 1992). Funnene viser at barnets uttalelser vektlegges mest basert på barnets beste, troverdighet og barnevernets bevisgrunnlag. I tillegg vises det til få forskjeller mellom de to tidsperiodene i utvalget, i forhold til dokumentasjon av deltakelse.

Nøkkelord: Omsorgsovertakelse, fylkesnemnden, barnevern, deltakelse, småbarn, dokumentanalyse.

ABSTRAKT

Taking a child into care is one of the most intrusive measures the state has a mandate to implement. Placing a child outside their home and away from their biological parents can have major consequences for both the child and the family. All children who are able to form their own views have the right to participate in all matters concerning the child (Child Welfare Act, 1992, §1-6). Children's right to participation must ensure that children do not become objects in their own lives. The purpose of the study is to investigate how it is arranged for young children to have the right to participate in county council decisions, cf. §4-12 – law for taking child into care (CWA, 1992). In this study, young children are defined as children of kindergarten-age.

The study is a qualitative document analysis of 21 decisions from the Norwegian County Board for Child Welfare and Social Affairs. The material contains twelve decisions from 2018-2020, and nine decisions from 2015-2016, and deals with a total of 32 children. The analysis method used in the study is a combination of thematic and content analysis.

The study shows that children under the age of seven, primarily are not allowed to participate in their own case. As the age of the child increases, the chance of participating increases. Children who are allowed to participate are most often admitted with the help of an appointed spokesperson, cf. §7-9 (CWA, 1992). The findings show that the child's statements are emphasized most based on the child's best interests, credibility, and the child welfare service's evidence base. In addition, there are few differences between the two time periods in the sample, in relation to documentation of participation.

Keywords: Care order, The Norwegian country social welfare board, child welfare, participation, young children, document analysis.

1.0 INNLEDNING

1.1 Studiens tema og bakgrunn

Det norske barnevern har gjennom dagens barnevernlov fått et bredt mandat (Kojan & Christiansen, 2016). I utgangspunktet bygger barnevernloven på at det beste for barn er å vokse opp hos sine foreldre (Barnevernloven, 1992; Bendiksen & Haugli, 2021). Dette samsvarer også med verdigrunnlaget som FNs konvensjon om barns rettigheter (1989) (heretter kalt barnekonvensjonen) og den europeiske menneskerettighetskonvensjonen bygger på. I enkelte tilfeller får derimot ikke barn en tilstrekkelig og god nok omsorg hjemme hos sine foreldre med hjelpetiltak. Her kan det bli aktuelt med en omsorgsovertakelse (Bendiksen & Haugli, 2021). Å vurdere om det er nødvendig å flytte barn fra sine biologiske foreldre, er en av de mest utfordrende oppgavene i barnevernet. Beslutningene er svært inngripende og kan gi store konsekvenser for barnet og familien (Christiansen & Anderssen, 2009).

Det er ikke barnevernet som har mandat til å fatte beslutning om en omsorgsovertakelse, men fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker. Derimot vil ikke en plassering skje uten barnevernets arbeid. Barnevernets rolle i en slik beslutningsprosess er å først innhente relevant informasjon, og deretter bearbeide den. Videre skal det foretas en vurdering av om informasjonen er med å legitimere barnevernlovens (1992) bestemmelser om omsorgsovertakelse etter §4-12. Til slutt skal sakens helhet fremmes for fylkesnemnden, på en måte som rettfærdiggjør forslaget om overtakelse (Backe-Hansen, 2003, ref. i Christiansen, Iversen & Kojan, 2016). Omsorgsovertakelser skal vedtas av fylkesnemndene, og det er strenge vilkår som må oppfylles før det kan bli aktuelt. I utgangspunktet skal det være en midlertidig løsning, og det viktigste målet er å sikre en stabil omsorgssituasjon for barnet (Bendiksen & Haugli, 2021).

Barnevernet skal ivareta de mest sårbare og risikoutsatte barna i samfunnet. Barnas ønsker og behov skal dekkes så lenge de er rimelige, viktige, mulige og dekkes av barnevernloven. Dette forutsetter ofte at barna er brukermedvirkende (Kvelling, 2018, s.30). Brukermedvirkning er en lovmessig rettighet som skal etterkommes, praktiseres og dokumenteres (Havnen, et.al., 2020). Begrepet er relasjonelt, og gir forventninger om at samhandlingen mellom brukeren og for eksempel forvaltningen skal få konsekvenser. Hvilke og hvor store konsekvenser medvirkningen kan få for brukeren er blant annet avhengig av hvor stor grad, og på hvilket tidspunkt brukeren inviteres til å medvirke (Havnen, et.al., 2020). Hvis barna får være medvirkende i sin sak kan det sikre at barnets meninger blir hørt og følges der det blir riktig,

og mulig (Kvello, 2018). Bakgrunnen til formuleringer om barn som brukermedvirkende i eksempelvis barnekonvensjonen (1989) og barnevernloven (1992), baseres på erkjennelsen av at foreldre og fagpersoner ikke i alle situasjoner kan eller vil tale for barnets sak. Barnet skal ikke være objekt i egen sak (Kvello, 2018, s. 30). Endringer av barns posisjon i familien og samfunnet de siste tiårene, innebærer en økt respekt for barnet som subjekt. Dette reflekteres i lovverket som skal sikre barns innflytelse innen ulike instanser og samfunnsområder (Strandbu & Vis, 2016).

Barn blir i både barnekonvensjonen (1989) og barnevernloven (1992) definert som ethvert menneske under 18 år. Disse lovene skal alltid gjelde for mennesker i alderen 0-18 år. I denne oppgaven blir det sett på de minste barna i denne gruppen. Småbarn i studien blir definert som barn mellom ett, til og med seks år. Begrepet og innholdet er inspirert fra Barne-, ungdoms-, og familiedirektoratets (2019) inndeling av barn i ulike aldre. Her blir barn i barnehagealder omtalt som småbarn. Det er viktig å påpeke at det ofte i lovgivningen om deltakelse, vises til at barn som er «i stand til» å danne seg egne synspunkt skal få fri rett til å uttale seg. Barnas synspunkter skal også tillegges vekt i samsvar med deres «alder og modenhet» (Barnekonvensjonen, 1989, artikkel 12).

Barn har en lovfestet rett til deltakelse (Ulvik, 2009). Reguleringer om barns rett til deltakelse og medvirkning finnes i barnekonvensjonen (1989, artikkel 12), grunnloven (1814, §104) og barnevernloven (1992, §1-6 & §6-3). Barnekonvensjonen var ferdigstilt i 1989 og ble ratifisert i Norge i 1991. Dette betyr at Norge har forpliktet seg til å følge dens lovgivning som gjelder barn (Strandbu & Vis, 2016). Konvensjonen består av 54 artikler, og de kan grovt sett deles inn i tre typer rettigheter: retten til nødvendige ressurser, retten til beskyttelse og retten til deltakelse (Kipperberg, Köhler-Olsen & Pedersen, 2019, kap.2). Sistnevnte rettighet vil være et hovedpoeng i denne studien.

Forskning viser at barns deltakelse i beslutningsprosessen har en instrumentell verdi for å kunne tilrettelegge for et best mulig utfall for barnet, samtidig som deltakelse er ansett å ha en verdi i seg selv (Gerds-Andresen & Hansen, 2020). Det finnes generelt sett lite forskning på småbarns deltakelse i barnevernets beslutningsprosesser. Det meste av forskning på feltet viser at det er mer fokus på de barna som er gammel nok til å uttale seg jf. §6-3. Paragrafen sier at et barn over syv år, eller barn som i samsvar med alder og modenhet kan danne seg egne synspunkt, skal få mulighet til å uttale seg (Barnevernloven, 1992, §6-3).

Gjennom masterstudiet og min tidligere utdanning som barnehagelærer, har interessen for småbarns rettigheter og medvirkning bare økt. Jeg har på bakgrunn av personlig interesse, sammen med faglig relevans valgt å gjøre en studie på nettopp dette – småbarns rett til deltakelse. Avgrensningen til studien blir å fokusere på deres retter til deltakelse i omsorgsovertakelsessaker, jf. §4-12 i barnevernloven (1992).

1.2 Problemstilling

Tema i denne studien er småbarns rett til deltakelse i barnevernssaker. Nærmere bestemt ønsker jeg å undersøke i hvilken grad småbarns stemme blir hørt og betraktet i vedtak fra Fylkesnemnden for sosiale saker og barnevern. Vedtakene skal omhandle omsorgsovertakelser, jamfør §4-12 i barnevernloven (1992). Småbarn blir i denne studien definert som barn i barnehagealder, primært ett til og med seks år.

En problemstilling er en presisering av et tema slik at det egner seg som utgangspunkt for forskning ved at det fremhever hva forskeren skal undersøke (Halvorsen, 2008, s.300). Det er viktig at problemstillingen defineres tilstrekkelig presist til at den gir retningslinjer for hvordan forskningsprosjektet kan utformes. Problemstillingen har altså avgjørende betydning for hvordan en utvikler forskningsprosjektet (Thagaard, 2018, s. 46). Problemstillingen i denne masteroppgaven lyder: «*Hvordan tilrettelegges det for småbarns rett til deltakelse i fylkesnemndsvedtak som omhandler omsorgsovertakelse jf. §4-12 i barnevernloven?*». Utfra dette har jeg formulert tre forskningsspørsmål:

1. Hvordan og hvorfor får småbarn delta i egen sak?
2. Hvordan og hvorfor blir småbarns stemme vektlagt, eventuelt ikke, i sakene?
3. Har lovendring i 2018 om krav til begrunnelse i fylkesnemndsvedtak ført til en forbedring og tydeliggjøring av barns stemme? I så fall, hvordan?

I 2018 fikk §6-3 i barnevernloven (1992) tilføyd et ekstra ledd – a. Dette leddet forklarer at det skal fremgå av fylkesnemndsvedtakene hva som er barnets synspunkt, og hvilken vekt barnets mening er tillagt. Hvordan barnets beste er vurdert skal også komme frem av vedtakene (Bendiksen & Haugli, 2021). Innføringen av dette leddet er spesielt aktuelt å se på i min studie, da det potensielt kan ha endret måten barns deltakelse blir dokumentert.

Forskningsspørsmålene blir besvart med bakgrunn i studiens datautvalg, bestående av fylkesnemndsvedtak. Først og fremst ønsker jeg å sette fokus på hvorvidt småbarn faktisk får være deltaker i egen sak, og derav hvordan og hvorfor dette gjøres. Dette bringer meg videre

inn på neste spørsmål knyttet til om de barna som får uttale seg, får vektlagt sin mening i fylkesnemndsvedtakene, hvorfor og hvordan. Jeg valgte også å inkludere et forskningsspørsmål rettet til innføringen av ledd a i §6-3 (Barnevernloven, 1992). Oppgaven inneholder fylkesnemndsvedtak fra to ulike tidsperioder, både før og etter iverksettelsen av overnevnte ledd, for å undersøke om innføringen av leddet har ført til økning i dokumentasjon rundt barnets stemme i fylkesnemndsvedtak.

Studiens datamateriale består av 21 fylkesnemndsvedtak, som baserer seg på omsorgsovertakelsessaker. Gjennom tematisk- og innholdsanalyse vil jeg gjøre en analyse av vedtakene som kan gi svar på nevnte forskningsspørsmålene. Det er viktig å påpeke at denne studien, og utvalget i seg selv ikke kan gi konkrete svar på hvordan og hvorfor småbarns deltakelse kommer frem på et generelt grunnlag. Funnene knyttes opp mot datasettet, og må tolkes i lys av det. Gjennom denne studien ønsker jeg å bidra til kunnskap om hvordan småbarn får oppfylt sin rett til deltakelse gjennom fylkesnemndsvedtak. Jeg ønsker å bidra med en bredere forståelse rundt fylkesnemndens beslutningsprosesser knyttet til småbarns deltakelse.

1.3 Oppgavens oppbygning

Denne studien er organisert i åtte kapitler. *Kapittel 2* presenterer det generelle lovgrunnlaget som er relevant for oppgavens bakgrunn og forståelse. I *kapittel 3* presenteres en kort forklaring om Fylkesnemndene for sosiale saker og barnevern, og hvordan nemnden fungerer som organ. I *kapittel 4* presenteres oppgavens teoretiske forankring. Det blir blant annet redegjort for deltakelsesbegrepet og hvorfor barn skal få delta. I tillegg gjennomgås Shier's medvirkningsmodell (2001) og Skrivenes og Strandbus prosessmodell (2006), som forklarer måter å sikre at barns rett til deltakelse i beslutningsprosesser blir oppfylt.

I *kapittel 5* redegjøres det for primært norsk, og noe internasjonal forskning på barns rettigheter til å delta og bli hørt. *Kapittel 6* tar for seg oppgavens vitenskapelige tilnærming. Herunder presenteres forskningsdesign, metode, utvelgelse, datainnsamlingsprosessen, utvalg, analysearbeid og kvalitetsaspekter i kvalitativ forskning. I *kapittel 7* kommer studiens funn sammen med diskusjon, hvor funnene blir drøftet i lys av teoretisk forankring og relevant forskning på feltet. Avslutningsvis i *kapittel 8* blir de viktigste funnene, og oppgaven generelt oppsummert. Til sist forklares informasjon om studiens styrker og svakheter, samt implikasjoner for videre praksis og forskning.

2.0 LOVGRUNNLAG

I følgende kapittel vil jeg presentere de mest aktuelle lovbestemmelsene knyttet til barns deltakerretter i barnevernet. De mest relevante artiklene i barnekonvensjonen (1989) er artikkel tre om barnets beste, og artikkel 12 om barnet sin rett til å bli hørt. I barnevernloven (1992) er de mest aktuelle lovbestemmelsene: § 4-1 om hensynet til barnets beste, § 4-12 om omsorgsovertakelse, §6-3 om barnets retter under saksbehandling og §7-9 om talsperson. Før jeg presenterer disse, vil jeg gi et kort historisk overblikk over utviklingen av barn som rettighetsbærere.

2.1 Historisk tilbakeblikk

Det norske samfunn har gjennom en lang historie ansett barn som objekt (Bae, 2007). Et objekt og foreldrenes eiendom, som må beskyttes og som trenger voksne menneskers rasjonelle voksensyn, for å ha det best mulig (Opdal, 2002). I senere tid har det blitt vektlagt på at barn også er mennesker, med menneskerettigheter, og derfor må bli hørt og sett som aktører i eget liv (Christiansen, 2012; Stern, 2007). Barns samfunnsmessige posisjon har hovedsakelig endret seg fra å primært bli sett som en ressurs for foreldrene og del av en familieenhet, til å betraktes som individer med egne rettigheter (Strandbu, 2007; Ulvik, 2009).

Barnekonvensjonen anerkjenner barn som selvstendige individer med egne rettigheter, og som aktører i eget liv (Strandbu, 2007). I dag er rett til deltakelse en grunnleggende rettighet for alle barn i Norge. Både som familiemedlemmer og samfunnsborgere har barn rett til å uttale seg, bli hørt, inkludert og være med å påvirke, i alle forhold som angår dem selv (Stang, 2007). Slik har det derimot ikke alltid vært. Tradisjonelt sett har barn blitt sett på som fremtidige voksne (human-becoming) fremfor nåværende barn (human-being) (Bae, 2007; Skivenes & Strandbu, 2004). En tenkte gjerne før, at barn ikke var sikre informasjonskilder når en skulle skaffe seg kunnskap, og at barn kunne ha vanskeligheter med å skille mellom fantasi og virkelighet. I tillegg ble barns språk betegnet som lite utviklet og motivert for verbal kommunikasjon. Grunnet disse antakelsene og tankene, har undersøkelser og beslutninger knyttet til barn vært basert på informasjon hentet fra voksne i barnas liv, slik som foreldre og lærere. De siste tohundre årene har samfunnet hatt en gradvis individuell frigjøring, hvor stadig nye samfunnsgrupper inkluderes og ses som relevante aktører i utformingen av hva som skal gjøres gjeldene i samfunnet (Opdal, 2002). Barn kan ses å være en av disse gruppene. I flere tiår nå har det norske samfunnet vedtatt lover og konvensjoner som gjør at barns rettigheter har blitt betydelig styrket. Eksempelvis barneloven av 1981,

barnekonvensjonen av 1989, barnevernloven av 1992 og barneombudet som ble opprettet i 1981. Alle de overnevnte er med å bekrefte at vi har hatt en endring i oppfatninger av barn og barndom. I tillegg kan en se at barn ikke lengre kun er «human-becomings», men «human-beings» (Bae, 2007; Skivenes og Strandbu, 2004).

2.2 Barnekonvensjonen

FNs barnekonvensjon er basert på menneskerettighetskonvensjonen, og viser til barns rettigheter (Ulvik, 2009). I 1948 kom FNs verdenserklæring om menneskerettigheter, som slår fast at alle individer er født frie, med like rettigheter og menneskeverd (Kipperberg, et.al., 2019, kap.1; Smith, 2016, s.17). Uavhengig av alder, status eller andre egenskaper, skal menneskerettighetene gjelde alle mennesker. Likevel tenkte en lite den gang på at konvensjonen skulle gjelde barn. Av den grunn, har en gjennom historien jobbet med spesifikke rettigheter knyttet til barn. Det første menneskerettighetsdokumentet, som gjaldt barn spesielt, kom i 1924. Genève-deklarasjonen, kom som en anbefaling fra Folkeforbundet, og var den første menneskerettighetserklæringen vedtatt av en internasjonal organisasjon. Genève-deklarasjonen dannet også grunnlaget for det videre arbeidet med barnerettighetene (Kipperberg, et.al., 2019, kap.1; Smith, 2016).

I 1989 fikk vi en egen konvensjon for barns rettigheter – barnekonvensjonen (Smith, 2016, s. 17-18). I 1979 tok Polen initiativ til konvensjonen, og planla at den skulle være klar allerede samme året. Likevel tok det ti år før konvensjonen var klar. Dette var et resultat av endringer i syn på menneskerettigheter generelt og på barns rettigheter. Konvensjonen omhandler i stor grad barns særlige stilling i samfunnet og deres behov. Et gjennomgående tema er deres behov for beskyttelse og omsorg. At det ikke lengre bare er en erklæring, men en konvensjon betyr at den blir rettslig bindende for de landene som ratifiserer den. Konvensjonen trådte i kraft 2. september 1990, og ble ratifisert av Norge i 1991 (Kipperberg, et.al., 2019, kap.1; Smith, 2016, s.17-18). 193 land har i dag ratifisert konvensjonen, hvorav USA og Somalia mangler (Ulvik, 2009). Konvensjonen ble også inkorporert i norsk lov i 2003 (Ulvik, 2009), noe som vil si at selv om barnekonvensjonen ikke er en lov, finner en momenter av den i norsk lov og er direkte bindende for norske myndigheter (Christiansen, 2012). I tillegg betyr det at hvis det skulle oppstå motstrid mellom den norske lov og konvensjonen, stiller konvensjonen øverst. I konvensjonen blir barns rettigheter satt som en plikt, og barn er ifølge den rettighetsbærer og rettssubjekt (Christiansen, 2012; Opdal, 2002).

Barnekonvensjonen har fire generelle og grunnleggende prinsipper (Smith, 2016, s.19). Prinsippene er grunnleggende fordi innholdet er relativt uavhengig av hvilken kontekst de brukes i. Enhver forståelse av de øvrige bestemmelsene i konvensjonen må også ses i lys av de fire prinsippene. Prinsippene er, prinsippet om: ikke-diskriminering i artikkel 2, barnets beste i artikkel 3 nr.1, barnets rett til liv og utvikling i artikkel 6 og barnets rett til å bli hørt og si sin mening i artikkel 12 (Kipperberg, et.al., 2019, kap.2; Smith, 2016, s. 19).

Barnekonvensjonen består av 54 artikler, og tre tilleggsprotokoller (Kipperberg, et.al., 2019, kap.2). 41 av artiklene er bestemmelsesartikler som skal ivareta og sikre barns menneskerettigheter. Konvensjonen anses å være en omfattende menneskerettighetskonvensjon, da den inneholder både sivile, politiske, økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter. En kan dele konvensjonen, som dokument, inn i tre deler. Artikkel 1-41 består av menneskerettigheter, artiklene 42-45 etablerer en sentral overvåkningsmekanisme – FNs barnekomite, mens del tre, artikkel 46-54 regulerer spørsmål om signering, ratifisering, ikrafttredelse og lignende (Kipperberg, et.al., 2019, kap.2).

FNs barnekonvensjon har også tre tilleggsprotokoller (Kipperberg, et.al., 2019, kap.2). Medlemsstatene kan etter hvert anse menneskerettighetskonvensjonen som mangelfull, og ønsker at flere rettigheter garanteres for individene, som ikke allerede er dekket i konvensjonen. I dette tilfelle er det behov for utarbeidelse av en såkalt tilleggsprotokoll. Medlemsstatene vil ikke automatisk forpliktes til protokollen, den er derimot åpen for frivillig tilslutning og vil tre i kraft når et visst antall stater har sluttet seg til den. I FNs tilfelle kreves det at minimum ti stater binder seg til tilleggsprotokollen før den anses å være gjeldene. Barnekonvensjonens tre protokoller er: Tilleggsprotokoll om barn i væpnet konflikt (2000), tilleggsprotokoll om salg av barn og barneprostitusjon (2000) og tilleggsprotokoll som oppretter en klagemekanisme for barnekonvensjonen (2011). Sistnevnte har Norge ikke sluttet seg til (Kipperberg, et.al., 2019, kap.2).

2.3 Barns beste

I alle bestemmelser tilknyttet til barns liv, skal hensynet til barns beste veie tyngst. Barnets beste er et prinsipp som skal sikre at alle vurderinger og beslutninger som blir gjort i et barns liv, skal være til dets beste (Lindboe, 2003). Reguleringer om prinsippet finner vi igjen i samtlige offentlige bestemmelser om arbeid med barn, slik som i barnekonvensjonen (1989, artikkel 3), barnevernloven (1992, §4-1) og grunnlova (1814, §104). Vurderinger om hva som er barnets beste, skal gå fremfor foreldrenes ønsker og behov.

Barnekonvensjonen (1989) artikkel 3 regulerer bestemmelser om barnets beste. Artikkelen er delt i tre ledd. I første ledd står det at alle handlinger som berører et barn, uavhengig av offentlige eller private instanser, alltid skal ha barnets beste som et grunnleggende hensyn. Andre ledd benevner partenes ansvar for å sikre barn den beskyttelse og omsorg som er nødvendig for barnets trivsel. Det skal også tas hensyn til rettighetene og pliktene til foreldre, verger og andre som har et juridisk ansvar for barnet. I tredje, og siste ledd forplikter staten å sikre at institusjoner og tjenester som har ansvar for barns omsorg eller beskyttelse, retter seg etter det standarder som er satt av myndighetene (Barnekonvensjonen, 1989, artikkel 3).

Grunnloven (1814) §104 sier at barn har krav på respekt for sitt menneskeverd, rett til å bli hørt i spørsmål som angår dem selv, og det skal tillegges vekt på meningen deres i samsvar med alder og utvikling. I andre ledd heter det at ved handlinger og avgjørelser som angår barnet, skal barnets beste alltid være grunnlaget for beslutningene (Grunnlova, 1814, §104).

Barnevernloven §4-1 (1992) heter «hensynet til barnets beste». Denne paragrafen finner en i kapittelet om særlige tiltak. Det heter i paragrafen at alle avgjørelser, som følger av kapittelets bestemmelser, skal legge hovedvekt på å finne tiltak som er til barnets beste. I denne sammenhengen er barns beste stabil og god voksenkontakt, samt kontinuitet i omsorgen (Barnevernloven, 1992, §4-1; Lindboe, 2003).

2.4 Barnevernloven

I utgangspunktet har foreldre det primære ansvaret for barna sine, og de fleste foreldre ivaretar dette ansvaret på en god måte. Det offentlige har likevel et subsidiært ansvar, fordi barn har rett til liv, utvikling og omsorg. Hvis foreldrene svikter, må det offentlige kunne sikre barnas rettigheter (Bendiksen & Haugli, 2021). Barnevernets arbeid reguleres av Barnevernloven - lov om barnevernstjenester av 17.07.1992 nr. 100. Lovens formål er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres utvikling og helse, får nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid (Barnevernloven, 1992, §1-1). Loven skal i tillegg sikre at barn og unge møtes med trygghet, kjærlighet og forståelse, og at alle barn får gode og trygge oppvekstvilkår. Barnevernloven gir lovpålagte rettigheter og ansvarsoppgaver til barneverntjenestens arbeid, som skal sikre overnevnte punkter. Barnevernstjenesten står ansvarlig for å sikre at alle barn og unge får en god oppvekst, hvis foreldrene ikke klarer å gi barnet den omsorgen og tryggheten et barn trenger (Barnevernloven, 1992, §1-1).

Etter barnevernutvalgets forslag til ny barnevernlov, i NOU 2016:16, ble barnevernloven i 2018 en rettighetslov for barn (NOU 2016:16; Barne-, ungdom- og familiedirektoratet - Bufdir, 2020). Endringen skal være med å sikre at barnet blir hovedpersonen i barnevernssaker. I tillegg er ønsket at flere barn og foreldre skal bli bevisst på at barn har rettigheter, og derfor kan oppsøke hjelp (Bufdir, 2020; Regjeringen, 2017).

2.4.1 Omsorgsovertakelse jf. §4-12

I §4-12 (Barnevernloven, 1992), vedtak om å overta omsorgen for et barn, finner en reguleringer som omhandler hvilke situasjoner barneverntjenesten kan eller må overta omsorgen for et barn. I paragrafen er det listet fire punkter, a-d, som må inntreffe for at barnevernet skal overta omsorgen for et barn (Lindboe, 2003). En kan overta omsorgen for et barn dersom det er alvorlige mangler ved den daglige omsorgen, eller i forhold til den personlige kontakten og tryggheten som barnet trenger etter alder og utvikling. Det samme gjelder om foreldre ikke sørger for at et sykt, funksjonshemmet eller spesielt hjelpetrequende barn får dekket sitt særlige behov for behandling og opplæring. Tredje vilkår sier at omsorgsovertakelse kan skje om barnet blir mishandlet eller utsatt for andre alvorlige overgrep i hjemmet. Siste vilkår sier at omsorgsovertakelse kan bli nødvendig om det er overveiende sannsynlighet for at barnets helse eller utvikling kan bli skadet fordi foreldrene er ute av stand til å ta tilstrekkelig ansvar for barnet (Barnevernloven, 1992, §4-12).

Omsorgsovertakelsen blir først aktuell hvis barnet ikke oppnår en tilfredsstillende omsorgssituasjon med hjelpetiltak. Når et punkt i første ledd er oppfylt, må hjelpetiltak for barnet ved §4-4, §4-10 eller §4-11 i barnevernloven, anses som utilstrekkelig for å oppnå tilfredsstillende omsorgsforhold for barnet hjemme (Barnevernloven, 1992, §4-12).

Omsorgsovertakelse er i utgangspunktet en midlertidig løsning, hvor barnet kan tilbakeføres til foreldrene dersom de skulle være i stand til å gi god nok omsorg til barnet ved et senere tidspunkt. Midlertidigheten er et mål blant annet fordi omsorgsovertakelse er et inngrep i retten barn har til å ikke bli skilt fra sine foreldre, samt retten både barnet og foreldrene har til respekt for sitt familieliv, etter barnekonvensjonen (1989) og grunnlova (1814) (Bendiksen & Haugli, 2021).

I enkelte tilfeller må barnevernet utarbeide et forslag til fylkesnemnden om å overta omsorgen til et barn. Dette gjelder i tilfeller hvor foreldrenes omsorgsevner vurderes som ikke tilstrekkelig. Omsorgsovertakelse innebærer at store deler av foreldreansvaret overføres til barnevernstjenesten, og at barnet fysisk flyttes til et annet sted (Bendiksen & Haugli, 2021,

s.244). Det er strenge vilkår som må oppfylles for at det offentlige skal kunne gå inn og flytte barnet fra hjemmet, og det er fylkesnemnden som skal vedta overtakelsen. Barnevernloven gir ingen hjemmel for frivillig omsorgsovertakelse, og tiltaket skal behandles som et tvangstiltak, uavhengig av foreldrene samtykker eller ei, og gjeldende vilkår, som vist til over, må være oppfylt uansett (Bendiksen & Haugli, 2021).

Samtidig som omsorgsovertakelsen kan være nødvendig og rettmessig, er det et alvorlig inngrep i rettigheter, og fører med seg risikoer for barnet (Bendiksen & Haugli, 2021). En barnevernssak med omsorgsovertakelse kan få flere mulige utfall, men målet er hele veien å skape stabile forhold for barnet. Når en overtakelse blir vedtatt skal det utarbeides en omsorgsplan for barnet, og skal ikke endres med mindre forutsetningen for den faller bort. Tross planlegging går ikke alle saker etter planen, og en omsorgsovertakelse kan bety flere flyttinger for barnet. Flyttingen krever at det finnes boalternativer. De alternative plasseringene, etter barnevernloven §4-14 (1992), er fosterhjem, institusjon, opplærings- og behandlingsinstitusjon eller omsorgssenter for mindreårige. Hovedmålet er uansett barnets beste, og risikoen ved flytting må vurderes og tas hensyn til for å gi stabile forhold til barnet, i det som i utgangspunktet er en midlertidig løsning. Det viser seg også at jo lengre tid det går, jo vanskeligere er det for foreldrene å få tilbakeført barnet. Grunnlaget for dette er hensynet til barnets tilknytning til nye mennesker og miljø, hvor det gjerne regnes som barnets beste å bli værende (Bendiksen & Haugli, 2021).

2.4.2 Rettigheter under saksbehandling jf. §6-3

Barnevernloven §6-3 (1992) omhandler barns rettigheter under saksbehandling. Her heter det at et barn som er fylt syv år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å uttale seg, før det tas en avgjørelse i en sak som berører ham eller henne. Samt skal barnets mening tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet. Barn som er over fylte 15 år og forstår hva saken gjelder, skal etter §6-3 være part i egen sak (Barnevernloven, 1992, §6-3).

I forslag om ny lov, prop. 169L (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016-2017) ble det foreslått å ikke videreføre den nedre aldersgrensen på 7 år, men at en heller skal vektlegge barnets uttalelser i samsvar med barnets evne til å danne egne synspunkt. I forslaget om ny barnevernlov, fremheves barnekomiteens ønske om å fjerne den konkrete formuleringen i §6-3, om aldersgrensen på syv år, som for øvrig ble endret fra 12 år til syv år i 2003.

Begrunnelsen til komiteen er at dette er med å skape en aldersgrense på hvilke barn som skal

få være med å medvirke eller ikke. Forslaget deres er at en heller skal presisere fokuset på at barnets synspunkter skal vektlegges i samsvar med alder og modenhet (NOU 2016: 16, s. 57). Dette forslaget ble ikke vedtatt etter proposisjonen til statsrådet, men blir derimot videre med i det nye lovendringsforslaget.

I 2018 ble det tilføyd ett nytt ledd i barnevernloven (1992); §6-3 a. Krav til begrunnelse. Det nye leddet skal sikre at det kommer tydelig frem i vedtaket, hva som er barnets synspunkt og hvilken vekt synspunktet og meningen ble tillagt. Vurderingen av hva som er til barnets beste skal også komme frem i vedtaket (Barnevernloven, 1992, §6-3 a.). Dersom vedtaket viker fra hva som har vært barnets syn i saken bør dette dokumenteres og begrunnes, samt bør det komme frem hvilke konsekvenser avgjørelsen vil ha for barnet. Utover dette, bør det komme frem hvilke momenter som er vurdert for å finne ut hva som er til barnets beste (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016-2017, s. 145).

2.4.3 Talsperson jf. §7-9

For å gi en ytterligere sikkerhet for at barns medvirkning blir tatt i betraktning under saksbehandling, kan fylkesnemnden etter §7-9 i barnevernloven (1992) oppnevne egen talsperson for barnet. Talspersonen skal være et talerør for barnet, og rollen består kun av å formidle barnets syn, ikke å gi egne synspunkter (Kipperberg, et.al., 2019, kap.6). Talspersonen avhøres som upartisk vitne i fylkesnemnden, og på den måten får en frem barnets syn inn i saken på en synlig og aktiv måte (Lindboe, 2013). Dette kunne vært vanskelig å få frem gjennom et skriftlig referat. Det er ingen aldersgrense for hvem som kan få oppnevnt en talsperson, derimot foreligger det en forutsetning at barnet kan gi uttrykk for en mening. Det blir ofte satt en øvre grense for barn som er fylte 15 år, da de har egne partsrettigheter (Lassen, 2004). En talsperson oppnevnes ikke som en følge av sin særlige kompetanse, men heller ut fra sin erfaring fra arbeid med barn, samt at de er villig til å påta seg oppdraget (Kipperberg, et.al., 2019, kap.6; Lindboe, 2013).

2.5 Deltakerrettene

2.5.1 Medvirkning

I 2014 fastsatte Barne-, likestillings-, og inkluderingsdepartementet forskrift om medvirkning og tillitsperson. Formålet med forskriften er å styrke barn og unges medvirkning og innflytelse i barnevernet. Hensikten er å få frem barnets perspektiv, og på den måten sørge for at avgjørelser er i samsvar med barnets beste (forskrift om medvirkning og tillitsperson, 2014, §1). I overnevnte forskrift §3 gis det en definisjon av medvirkning. Her heter det at, med

medvirkning menes det at barnet skal få tilstrekkelig og tilpasset informasjon, og gis mulighet til å fritt gi uttrykk for sine synspunkt. Barnet kan medvirke i egen sak ved å uttrykke sin forståelse, sitt valg og sine preferanser gjennom verbal og ikke-verbal kommunikasjon (Forskrift om medvirkning og tillitsperson, 2014, §3).

Barn har også lovfestet rett til medvirkning etter §1-6, som ble tilføyd i barnevernloven (1992) i 2018. Det heter at alle barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, har rett til å medvirke i alle forhold som vedrører barnet. Barnet skal bli lyttet til, og synspunktene til barnet skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet (Barnevernloven, 1992, §1-6). I samsvar med grunnloven og barnekonvensjonen har heller ikke denne paragrafen fastsatt noen nedre aldersgrense for barnets rett, slik at barneverntjenesten må utvise skjønn i sammenheng med barnets medvirkning. Barnet skal kunne uttrykke seg både verbalt og ikke-verbalt gjennom sitt kroppsspråk (Kipperberg, et.al., 2019, kap.13).

2.5.2 Deltakelse i barnekonvensjonen

Barnekonvensjonen artikkel 12 er en av konvensjonens fire grunnleggende prinsipper (Sandberg, 2016). Dette betyr at den skal integreres i gjennomføringen av alle de andre rettighetene, samtidig som den er en frittstående rett (Sandberg, 2016, s.92). Artikkel 12 heter «barnets rett til å gi uttrykk for sin mening» og omhandler nettopp dette – hvilke rettigheter barn har til å bli hørt og si sin mening (Barnekonvensjonen, 1989; Stern, 2007). Artikkelen sier i første ledd at, barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal garanteres retten til å fritt gi uttrykk for disse synspunktene i alle forhold som vedrøres barnet. Synspunktene skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet. Andre ledd sier at barnet skal gis anledning til å bli hørt i enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet, enten direkte eller gjennom en representant eller egnet organ, som alt skal skje i samsvar med saksbehandlingsreglene i nasjonal rett (Barnekonvensjonen, 1989, artikkel 12).

Deltakelsesretten skal gjelde for alle barn (Kipperberg, et.al., 2019, kap.6). I artikkel 12 i barnekonvensjonen (1989) sier formuleringen «barn som er i stand til å danne egne synspunkter». FNs barnekomité (2009) presiserer at artikkelen ikke inneholder noen aldersgrenser for barnets rett til å uttrykke sine meninger, og fraråder også at partene innfører aldersgrenser i lovverk eller praksis. Barnekomiteen presiserer også at ordlyden ikke skal være en begrensning for barna, men heller en forpliktelse for partene til å vurdere barnets evne til å danne en selvstendig oppfatning. Fullstendig gjennomføring av artikkel 12 krever dermed også anerkjennelse av ikke-verbalt språk (FNs barnekomité, 2009). Tross

barnekomiteens råd om å ikke bruke aldersgrense er det noe som er mye brukt i norsk lovgivning, i motsetning til mange andre nordiske land, samt England og Skottland. Barneloven, barnevernloven og adopsjonsloven har alle en syv-årsregel som kom etter inkorporering av barnekonvensjonen i 2003. Denne regelen er likevel ikke i strid med artikkel 12 da en åpner for at barn under syv år kan få muligheten til å bli hørt. Regelen går i hovedsak ut på å gi barn over syv år en absolutt rett til å bli hørt i enhver sak som angår dem, mens yngre barns mulighet til å bli hørt i større grad er en vurderingssak utfra alder og modenhet (Kipperberg, et.al., 2019, kap.6).

Retten barn får til å uttale seg i saker som angår, og har betydning for dem er helt sentral i anerkjennelsen av barn som selvstendige individer (Sandberg, 2016; Stern, 2007). I artikkel 12 blir både barns behov for beskyttelse i deres sårbarhet, og deres evne til å opptre selv ivaretatt. Artikkelen gir dem retten til å få påvirke saker som angår seg selv, og sørger for at spørsmål som angår barn ikke skal avgjøres over hodet på barna, men inkluderer dem ved at de har muligheten til å uttale seg (Sandberg, 2016, s.92).

Barns rett til deltakelse eller medvirkning brukes i sammenheng med artikkel 12, men også artikkel 13, 14, 15 og 17 omhandler denne retten (Sandberg, 2016). Barns deltakelse brukes nemlig også om deres demokratiske rettigheter og deltakelse i samfunnslivet. Artikkel 13 om ytringsfrihet, artikkel 14 om tanke-, tro- og samvittighetsfrihet, artikkel 15 om organisasjonsfrihet og artikkel 17 om retten til å motta og spre informasjon, er derfor alle relevant knyttet til barns rett til å delta og bli hørt (Sandberg, 2016, s. 93).

3.0 FYLKESNEMNDENE FOR BARNEVERN OG SOSIALE SAKER

Fylkesnemnden er et uavhengig domstolslignende statlig organ som ble opprettet i 1993 for å avgjøre saker hvor det kan bli nødvendig med bruk av tvang (Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker, u.å.). Omsorgsovertakelser omtales vanligvis som et tvangsvedtak, fordi vedtakene kan fattes uten foreldrenes samtykke (Christiansen, Iversen & Kojan, 2016). Sakene som kommer til fylkesnemnden er hovedsakelig knyttet til barnevernssaker, smittevernssaker og saker ovenfor rusmisbrukere. Fylkesnemnden er en ren avgjørelsesinstans. Per i dag, 2021, har vi ti fylkesnemnder i Norge. Grunnet fylkes- og kommunesammenslåing i 2020 er det to nemnder mindre enn før (Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker, u.å.). Utvalget i denne studien består derfor av vedtak fra både før og etter sammenslåing, og har navn som ikke gjelder i dag. Av den grunn vil noen av nemndene som er med i studiens utvalg, ikke samstemme med dagens nemnder.

Nemndenes administrative ledelse er lagt til Sentralenheten for fylkesnemndene som er underlagt Barne- og likestillingsdepartementet (Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker, u.å.). Fylkesnemnden er partsnøytral og uavhengig. Fylkesnemndens rolle i barnevernet er å ta beslutninger om saker som inneholder tvang. Ikke før etter barnevernstjenesten har utført undersøkelsesarbeidet i en sak, involveres nemnden. Når barnevernstjenesten konkluderer med at et barn ikke kan bo hjemme, fremmer de saken for nemnden, fordi det er det fylkesnemnden som har myndighet til å fatte denne konklusjonen. Barnevernet fremmer sitt undersøkelsesarbeid og bevisgrunnlag, så er det opp til nemnden å samle informasjon fra alle partene og gjøre en mest mulig rettfærdig beslutningsprosess (Christiansen, Iversen & Kojan, 2016).

En barnevernssak starter ofte ved bekymringsmelding. Den kan enten komme fra enhver person, enten familier selv som ønsker hjelp, eller fra andre eksempelvis skolen eller naboer (Bufdir, 2021; Kojan, Marthinsen & Christiansen, 2016). Når en bekymring for barnets omsorgs- eller livssituasjon kommer til barnevernet, skal det snarest (innen en uke) bestemmes om det skal iverksettes en undersøkelse eller ikke. Settes det i gang en undersøkelse, er dette en undersøkelsessak hvor barnevernet skal snarest (innen tre måneder), undersøke innholdet i bekymringsmeldingen (Bufdir, 2021). Undersøkelsen gjøres for å få mer informasjon om barnet og dets situasjon. Under undersøkelsen tar barnevernstjenesten kontakt med andre instanser som har kontakt med barnet, samt at de tar kontakt med familien det gjelder, og kommer på hjemmebesøk. Når undersøkelsen er ferdig må barnevernet lage en

rapport av undersøkelsen, hvor de også kommer frem til en konklusjon. Enten avsluttes saken da de ikke ser grunn til bekymring, eller det foreslås hjelpetiltak til barnet og foreldrene i hjemmet. Først hvis ingen av disse alternativene passer, og barnevernet vurderer at barnet lever i en alvorlig situasjon med omsorgssvikt hvor barnet ikke kan/bør bo hjemme, tas saken videre til fylkesnemnden (Bufdir, 2021).

Det er aldri fylkesnemnden selv som starter en tvangssak (Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker, u.å.). Alle sakene blir mottatt på initiativ fra sakenes parter. Saker innen barnevern starter stort sett med at kommunens barneverntjeneste, foreldrene eller barna selv bringer inn saker og ber nemnden om å ta en avgjørelse. Fylkesnemndene skal avgjøre saker etter lov om barneverntjenester (1992). Sakene innenfor barnevern dreier seg stort sett om barnevernstjenesten skal overta omsorgen for et barn, samværsspørsmål og/eller fratakelse av foreldreansvar (Regjeringen u.å.). Fylkesnemnden skal sørge for at saksbehandlingen blir gjort betryggende, rask og tillitsskapende for alle parter. I tillegg skal partene få muligheten til å bli likebehandlet og hørt (Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker, u.å.). En omsorgsovertakelsessak kommer aldri på bordet uten at barneverntjenesten på forhånd, har konkludert med at barnet ikke kan bo hjemme lengre. Omsorgen for et barn blir ikke overtatt uten at barneverntjenesten mener det er grunn for det (Christiansen, Iversen & Kojan, 2016).

Arbeidsmåten i fylkesnemndene ligner i stor grad på saksbehandlingen i domstolene, noe som kommer frem i nemndens sammensetning og i de konkrete saksbehandlingsreglene (Bendiksen & Haugli, 2021). Partene i barnevernssaker er kommunen som ønsker å sette inn tiltak og den private part som forslaget direkte gjelder (Regjeringen, u.å.). Når et forslag er mottatt fra kommunen, skal fylkesnemndslederen snarest beramme et forhandlingsmøte. I møtet skal partene, som regel ved advokat, presentere saken for fylkesnemnden. Møtet blir ført av en fylkesnemndsleder, sammen med som hovedregel et fagkyndig medlem og et alminnelig medlem. Etter møtet skal medlemmene diskutere saken og komme til en beslutning. Alle tre medlemmene er likeverdige, og saken vil avgjøres med flertallsvedtak. Skulle det oppstå uenighet mellom nemndsmedlemmene skal dette komme frem i bestemmelsen (Bendiksen & Haugli, 2021; Regjeringen, u.å.).

Når nemnden har kommet til en beslutning skrives bestemmelsene i et vedtak – fylkesnemndsvedtak. Vedtaket skal begrunnes på samme måte som en dom. Vedtaket skal være klart så raskt som mulig. Avslutningsvis sendes vedtaket til partenes advokater (Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker, u.å.). Vedtakene i denne studien er hentet fra

Lovdata Pro, hvor det er fylkesnemndene selv som bestemmer hvilke saker de publiserer, og omtrent hver femte sak publiseres på nettsidene. Ytterligere informasjon om dette kommer i kapittel «6.3 Utvalgsprosessen».

Vedtaket som fattes kan ankes videre til tingretten, om partene ikke er enig i resultatet. Både privat part og kommunen kan bringe inn saken, etter reglene i tvisteloven kapittel 36 om overprøving av saker om administrative tvangstiltak i helse- og sosialsektoren (Barnevernloven, 1992, §7-24). Tingrettens dom kan videre påklages til lagmannsretten og høyesterett, selv om det er veldig få saker som slipper gjennom til ankebehandling. Høyesterett dømmer i siste instans, og har det siste og avgjørende ord i rettslige spørsmål. Derimot, når mulighetene for anke er utnyttet fullt ut, er det også adgang til å bringe en barnevernssak inn for Den europeiske menneskerettighetsdomstolen (heretter EMD), jf. EMK artikkel 35 (Bendiksen & Haugli, 2021, s.220).

FNs menneskerettighetserklæring har blitt fulgt opp med regionale konvensjoner, og i Europa er det Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (heretter EMK) (Bendiksen & Haugli, 2021, s.50). Barn blir ikke særlig nevnt i konvensjonen, men den skal likevel gjelde for alle mennesker, derav også barn. Barn gis særlig beskyttelse og rettigheter i samsvar med barnekonvensjonen. EMK har særlig stor betydning på grunn av domstolen. EMD er et organ som fører tilsyn med statens forpliktelser etter konvensjonen, og reguleres av EMK del II, artikkel 19 følgende. Gjennom domstolssystemet etableres det presise fortolkninger av statens forpliktelser, og bidrar til å virkeliggjøre at FNs menneskerettighetskonvensjon skal være et levende instrument (Bendiksen & Haugli, 2021, s. 50; Kipperberg, et.al., 2019, kap.13).

4.0 TEORI

I følgende kapittel vil jeg gjøre rede for begrepet småbarn, og noe om deres utvikling med utgangspunkt i Piagets (1973) utviklingsteori. Etterfulgt redegjøres begrepene deltakelse og medvirkning. Videre vil jeg presentere argumenter for hvorfor barn skal være deltakere, og aktuelle utfordringer med å la barn medvirke i barnevernssaker. I neste del vil jeg gå gjennom prinsipper og elementer tilknyttet samtale med barn, som er viktig i arbeidet med deltakelsesprosesser. Dette tar meg videre inn på to modeller for deltakelse – Shier's medvirkningsmodell (2001) og Strandbu og Skivenes sin prosessmodell (2006). Modellene er en forenkling av Harts stige (1994), som igjen er en tilpasning Arnsteins stige (1969) (Havnen, et.al., 2020). Jeg kommer ikke til å gå noe ytterligere inn på de to sistnevnte, da det blir overflødig i denne oppgaven.

4.1 Småbarn

Barn blir definert som alle mennesker i alderen 0-18 år, både i barnekonvensjonen (1989, artikkel 1) og barnevernloven (1992, §1-3). Et menneske utvikler seg aldri så mye som i dette aldersspennet, og det kan bli et behov for å dele barna i aldergrupper. I denne studien skal fokuset være småbarn. Denne gruppen omhandler barn i barnehagealder, altså fra ett til-og-med seks år (Bufdir, 2019). Her deles barn inn i fire kategorier; baby, småbarn, skolebarn og ungdom. De henholdsvis tre andre kategoriene, inneholder baby som er nyfødte barn helt opp til ett år, skolebarn, som tilsvarer barn mellom syv til tolv år. Ungdommer betegnes som barn i alderen 13 til og med 18 år (Bufdir, 2019).

Hele livet strever vi mennesker med å forstå det som foregår rundt oss, og det en møter på av nye og uforklarlige objekt, hendelser og situasjoner. Dette gjelder barn, så vel som voksne (Askland & Sataøen, 2013). Det tar tid å bli kjent og finne ut hva barnet vil, hva det ønsker av deg og hvordan det reagerer. Barn er like individuelt forskjellige som voksne, så det finnes ingen fasit som gjelder for alle barns utvikling (Bufdir, 2020). Det finnes likevel flere teorier som omhandler barns utvikling og dens faser (Daniel, Wassell & Gilligan, 2010). Her kan en finne flere fellesnevner som er typisk på forskjellige tidspunkt i barnas første leveår.

Den sveitsiske psykologen og biologen Jean Piaget (1896-1980) er en av dem som har studert barns utvikling og fremstilt teorier om barns utviklingsstadier (Askland & Sataøen, 2013; Bruun, 1993; Piaget, 1973). Piaget mener at den kognitive utviklingen hos mennesker foregår i faste stadier (Daniel, et.al., 2010). Hvert stadium kjennetegnes ved en måte å tenke på som

er kvalitativt forskjellig fra voksen logikk. Piaget (1973) viser til at barn ikke er en «mini-voksen», men heller en «annerledes tenkende», som ser verden på en annen måte enn voksne. Stadiene Piaget (1973) utviklet er følgende:

- Det sansemotoriske stadiet (0-2 år)
 - Det preoperasjonelle eller intuitive stadiet (2-7 år)
 - Det konkret-operasjonelle stadiet (7-11 år)
 - Det formaloperasjonelle stadiet (fra 11-årsalderen)
- (Askland & Sataøen, 2013, s. 187; Piaget, 1973).

Alderen innenfor de ulike stadiene er satt som en grense, men er ikke et hovedpoeng. Jeg kommer til å utdype de to første stadiene, da disse er mest aktuelle for denne studien.

På det sansemotoriske stadiet (0-2 år) dannes barnets erfaringer gjennom sanseopplevelser og motorisk aktivitet (Ruud, 2011, s.66). I de første levemånedene er barnet opptatt av sin egen kropp og dens funksjoner. Etter hvert blir oppmerksomheten rettet ut mot omgivelsene, og barnet lærer seg grensen mellom seg selv og omverdenen (Bruun, 1993, s.129). Det er mange utfordringer når det gjelder å skape mening for barnet i kommunikasjonen på dette utviklingsstadiet. Barnet kan i begrenset grad forstå ord og begreper, men det kan oppfatte stemninger, kroppens språk, og om deres næreste personer er glade, redde eller sinte (Ruud, 2011, s.66).

På det preoperasjonelle stadiet (2-7 år) utvikler barnets evne til tenkning raskt, og barnet kan nå bruke språket til å tilegne seg kunnskaper. I denne alderen forholder barnet seg til her og nå-situasjonen, og har begrenset mulighet til å ta en annens perspektiv (Ruud, 2011). Barnet begynner gjerne å bli bevisst motivasjonen for sine hensikter og handlinger (Bruun, 1993). Språket er også i en rivende utvikling og får en nøkkelrolle i barnets utviklingsprosesser. Når barnet har ord å tenke med, brytes grensene mellom her-og-nå og rommet. Barnet kan ta inn over seg både fortid, nåtid og fremtid på samme tid, og lage sammenvevde bilder av virkeligheten (Askland & Sataøen, 2013, s.190). Barnet skiller likevel ikke fullt ut mellom fantasi og virkelighet, og tankegangen er utpreget egosentrisk, slik at barnet oppfatter seg selv som sentrum i ulike hendelser (Daniel, et.al., 2010; Ruud, 2011).

Som med alle andre forskere har det blitt reist en del kritikk mot Piaget, kanskje mest mot at barnets utvikling deles inn i statiske faser (Daniel, et.al., 2010). Han ble også mye kritisert for at han ensidig tok for seg barns tankemessige utvikling. Han har i særskilt liten grad tatt hensyn

til at barnets utvikling foregår i en sosial kontekst. Kritikerne mener at han ikke tar nok hensyn til emosjonelle og sosiale forhold. Kulturelle forskjeller gjør seg også gjeldene i barns tenkning, og Piagets forskning tar i all hovedsak bare for seg barn i vestlige kulturer (Bruun, 1993; Ruud, 2011). Tross kritikken av Piaget, har jeg valgt å ta utgangspunkt i den teorien hans er en av de viktigste bidragene til dagens forståelse av barns intellektuelle utvikling (Daniel, et.al., 2010).

4.2 Begrep

Deltakelse betyr helt enkelt å «ta del», men i hva? I seg selv er deltakelse et begrep som kan fylles med nesten hva som helst, noe som også har gjort begrepet så populært (Theis, 2009, s.343-344, egen oversettelse). Når det gjelder barns deltakelse som begrep, ser det ikke ut til å være i stand til å stå alene. Det er avhengig av støtte i form av stiger, grader, nivåer, muliggjørende miljøer og støttende adjektiver. Diskursen om barns deltakelse mangler ofte teoretisk og politisk klarhet (Theis, 2009, s.344). Deltakelse er et begrep som har mange betydninger og vil variere utfra konteksten. Barns deltakelse i barnevernssaker kan bety å være med å bestemme hva som skal skje eller hvordan noe skal gjøres (Strandbu & Vis, 2016, s. 160). Det kan bety å bli informert og orientert i en beslutningsprosess, og det kan bety at en får uttale seg om hva en mener til noen som er interessert og engasjert i barnet. Det er viktig at barnet får informasjon, mulighet til å uttale seg og blir inkludert i beslutningsprosessen. Samtidig er det like viktig å være klar over at det er individuelle forskjeller i hvilke forventninger barnet har, som er avhengig av blant annet alder, modenhet og situasjonen. Barn som skal delta i barnevernssaker befinner seg i en vanskelig livssituasjon, og vil ha individuelle behov, ønsker og forventninger rundt egen deltakelse. Saksbehandlere må derfor samarbeide med barnet, planlegge og gjennomføre på en individuelt tilrettelagt måte (Strandbu & Vis, 2016, s. 160).

Strandbu og Vis (2016, s.161) presenterer en huskeliste med ti punkt tilknyttet barns deltakelse. Huskelisten viser til punkter som er viktig å ha med i arbeidet med barns deltakelse i barnevernssaker. Noen sentrale punkt på listen er blant annet at; retten til deltakelse betyr ikke at barnet skal bestemme selv, det er frivillig om barnet vil delta og barnet bestemmer selv hva det vil uttale seg om. Det nevnes også at barnet må få god nok informasjon, emosjonell støtte og spillerom, både før og etter møter knyttet til deltakelsesprosesser (Strandbu & Vis, 2016, s.161). For å tilrettelegge, samt diskutere og forske på barns rett til deltakelse i beslutningsprosesser i barnevernet, er det en forutsetning at

en har klar oppfatning av hva deltakelse betyr og hvilke strukturer som er nødvendig for å fremme denne retten (Strandbu & Vis, 2016, s.148).

Medvirkning er som nevnt en rettighet. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2019) sier om begrepet, «Medvirkning innebærer mer enn å få si sin mening. Det handler om å få bruke egen kunnskap og innsikt til å påvirke sin egen fremtid.». Retten til å medvirke over eget liv skal kunne gjøre det lettere å oppfylle krav som omhandler barnets beste. Gjennom å vite hva barnet selv ønsker i saker som angår dem selv, vil en lettere kunne samarbeide med barnet, samt kunne ta hensyn til deres synspunkter. Det som kan være en utfordring med begrepet er å skille mellom medvirkning og medbestemmelse. Dette er ikke det samme, medvirkning skiller seg fra medbestemmelse, da det ikke handler om å gi barnet retten til å bestemme. I enkelte tilfeller vil det være urimelig at barnet skal få bestemme over eget liv, men barnet skal uansett få muligheten til å bli hørt og tatt hensyn til (Bufdir, 2019).

4.3 Hvorfor medvirkning?

Oppfatningen av barn er stadig i endring, og er ikke den samme i dag som for femti, og hundre år siden. Oppfatningene er heller ikke de samme på tvers av landegrenser, bygrenser eller i sosiale og kulturelle situasjoner (Askland & Sataøen, 2013, s.14). Tradisjonelt sett har det vært en tendens til å anse barn som en svak og hjelpetrengende gruppe, som bør skjermes og beskyttes i stor grad. Denne oppfatningen står fortsatt sterkt i samfunnet enkelte steder, noe som hindrer optimaliseringen av barns rett til medvirkning (Askland & Sataøen, 2013). Det er likevel en økende bevissthet rundt betydningen av menneskers første leveår, sammen med økt kunnskap rundt hvordan hendelser i barndommen kan ha stor betydning i senere livsfaser. I motsetning til den tradisjonelle måten å se barn på, betraktes barn i dag ofte som kompetente samspillpartnere som allerede fra ung alder kan formidler sine opplevelser (Ruud, 2011, s.15). Strandbu og Vis (2008) hevder at barns kompetanse og innsikt ofte strekker seg lengre enn det som blir etterspurt av barnevernet.

Grunnlaget for diskusjonen om barn og medvirkning er dagens erkjennelse av at selv små barn er handlende subjekter, som betyr individer som utøver aktørskap (Backe-Hansen, 2016, s.38). I 1991 ratifiserte Norge FNs barnekonvensjon, og sa dermed «ja» til at barn har rett til å medvirke, og at deres synspunkter skal tas hensyn til (Backe-Hansen, 2016). Det viser seg likevel, tross ratifiseringen og barnevernloven, at barn ofte ikke får være aktiv deltaker i egen sak (Christiansen, 2012). Praksis i barnevernssaker viser ofte at det er voksne som beskriver barnets livssituasjon og gjør den til sin egen (Stang, 2007). Det blir også gjerne brukt et

begrepsapparat som er utenfor barnets kontroll og forståelsesevne. Stang (2007) påpeker at barnevernssaken er først og fremst barnets sak, og for å sikre barns rett til deltakelse må det komme tydelig frem. Det er også foreldrenes sak, men hadde det ikke vært for barnet, hadde det heller ikke vært noen barnevernssak.

Samtidig som medvirkning er en rettighet barn har, finnes det flere argumenter på ulike plan for hvorfor barn bør få delta. På et samfunnsmessig plan regner en med at medvirkning er en opplæring i demokrati og medborgerskap (Backe-Hansen, 2016). Medborgerskap innebærer tilhørighet og samhandling med andre i grupper, lokalsamfunnet eller i storsamfunnet. Dette gjelder barn i like stor grad som voksne. Medborgerskap er viktig for barn både på kort og lang sikt. På lang sikt er det viktig fordi barn lærer om demokrati og hva det innebærer å være et samfunnsmedlem. På kort sikt er medborgerskap viktig fordi det utøves i relasjon med andre mennesker. Sett fra et politisk, faglig og menneskelig plan er barns medvirkning nødvendig, fordi de har viktige og unike bidrag å komme med. Tidligere har en betvilt barns troverdighet og kvaliteten på informasjonen barn vil komme med. I nyere samfunnsvitenskapelig barneforskning har det skjedd en fremgang og endring som gjør at en i større grad anser barn som troverdig, og dermed et subjekt i egen sak. Tross at en kan finne mye informasjon rundt barnets livssituasjon uten å involvere barnet, er det nå mer fokus på at barn skal få uttale seg, da de kan bidra med ny og nyttig informasjon om sin egen situasjon (Backe-Hansen, 2016, s.39-41).

En annet argument for barns medvirkning, er at dette har vist å ha positiv psykologisk virkning for den enkelte (Backe-Hansen, 2016). Først og fremst kan deltakelse og medvirkning være moro, givende og lærerikt for barna når de tar del i en prosess. Barna kan få opplevelser og ferdigheter som er nyttig både i gjeldene situasjon og i andre kontekster (Gulbrandsen, Seim & Ulvik, 2012). Generelt sett kan en si at medvirkning er positivt fordi barns selvfølelse og opplevelse av anerkjennelse styrkes ved at de blir sett og hørt. Deres tanker og meninger blir anerkjent i situasjoner som er viktige for dem, uavhengig av om deres forslag blir tatt hensyn til eller ikke i beslutningene (Backe-Hansen, 2016).

Barns deltakelse er en rettighet, men ikke en garanti. Det skjer ofte at barn ikke får være med å delta eller ikke blir lyttet til, og det er flere faktorer som påvirker hvorfor. Barrierene for å la barn delta kan grupperes inn i flere forhold (Christiansen, 2012). Først og fremst vil oppfatninger og forståelse av barn og barndom ha stor påvirkning på hvordan barn får være med å delta. Dette er kanskje den barrieren som i størst grad begrenser barns mulighet til å

delta i egen sak, særlig for småbarn. Under denne faktoren menes oppfatninger som mennesker har, som gjerne har sin bakgrunn i historien (Opdal, 2002). Dette kan være oppfatninger om at barnet først og fremst er sårbart og bør skjermes, og at det har manglende kompetanse når det gjelder å forstå hva som foregår og overskue rekkevidden av de spørsmål som gjelder. Disse oppfatningene gjør at barn ofte mister muligheten til å delta. Alle voksenpersoner i livet til barnet blir derfor også med å bestemme om de blir lyttet til, basert på eget syn på barn (Christiansen, 2012).

En annen faktor som er med å sette barrierer for å lytte til barn, gjelder kompetanse i kommunikasjon med dem (Seim & Slettebø, 2017). Strukturelle og organisatoriske rammer er med å påvirke i hvilken grad barn blir behandlet som subjekt. Dette handler blant annet om at barnevernets arbeidsform er formalistisk og byråkratisk, preget av tidspress og turn-over, og dermed lite «barnevennlig» (Christiansen, 2012). Når prosessene rundt en barnevernssak er veldig formalisert og påvirket av tid, blir det fort vanskelig for barna å slippe til. Spesielt for småbarn vil det bli vanskelig, da forståelsen rundt prosessene er begrenset, og jo yngre barnet er, jo mer tid trenger de. Skal et barn uttale seg om egen sak, bør de få rom og trygge rammer nok til å gjøre det (Ruud, 2011).

Hva som er vesentlig for beslutningene og sakens fremdrift, er en viktig del av om barnet får være med å delta i saker som gjelder dem selv. Dette viser i hovedsak tilbake på at saksbehandlere unnlater å involvere barnet sin mening fordi den ikke vil ha betydning for sakens utfall. Samtidig peker det på oppfatningen av at barns involvering kan virke forkludrende, forsinkende og som et hinder for effektiv saksbehandling (Christiansen, 2012). Dette er en faktor som er med å hindre muligheten for barnets deltakelse. Saken går litt «over hodet» på dem, og de blir ikke inkludert. Det blir tatt beslutninger på vegne av barnet, hvor beslutningstakerne kanskje ikke ser at det vil komme noe godt ut av å inkludere barnet. Det kan være en legitim grunn til dette, men det blir da et hinder for barna, og deres rett til deltakelse blir ikke tilstrekkelig overholdt (Ruud, 2011).

Det finnes også flere faktorer som gjør det vanskelig å samarbeide med barn, og dermed la dem delta (Skivenes & Strandbu, 2006). Først og fremst kan det fort oppstå utfordringer i forhold til barnets språkutvikling. Kanskje særlig kan dette skje i samtaler med de yngste. Barns språk- og kommunikasjonsevner avhenger veldig av deres alder og modenhet. Det kan fort oppstå misforståelser mellom voksne og barn i samtaler, fordi de ikke prater sammen på samme premisser. Språkutvikling og minne henger også tett sammen. For at barn skal kunne

minnes og gjenfortelle en hendelse, trenger hen begreper som hjelper dem å sette ord på sine erfaringer (Davik & Langballe, 2013; Skivenes & Strandbu, 2006).

Samtidig som alder kan by på utfordringer i kommunikasjonen mellom barn og voksne, kan også livserfaring og kulturelle forskjeller føre til hindringer i arbeidet med barnets deltakelse. Barn er, på lik linje med voksne, veldig ulike i form av hvordan en reagerer på ulike hendelser. Til tross for at barn har samme alder, kan en ikke forvente at alle har like psykiske og fysiske forutsetninger for å delta. Eksempelvis vil ulike erfaringer, hendelser og oppdragelser kunne påvirke barnets evner i kommunikasjon med voksne (Skivenes & Strandbu, 2016). Utover det, kan hva som vurderes som barnets beste også føre til at barns deltakelse kommer i andre rekke. Voksne fagpersoners syn på hvordan en skal beskytte barnet på best mulig måte er vesentlig i vurderingen om barn skal få delta. I enkelte tilfeller kan barnets deltakelse anses som å være skadelig for barnet, eller det kan være med å øke stressnivået deres. Hensynet til barnets beste skal alltid være øverst i beslutninger, og synet på hva som er det beste for barnet kan derfor stride mot retten til deltakelse (Skivenes & Strandbu, 2016; Vis, Holtan & Thomas, 2012).

4.4 Samtaler med barn

Retten til å bli hørt, gir følgelig behov for samtale med barnet. Målet med samtalen er tosidig (Stang, 2007). Først og fremst er det et mål å innhente barnets synspunkter om beslutningsprosessen, faktum, saken for øvrig, eller rett og slett barnets tanker og opplevelser av sin situasjon generelt. Det andre målet er å gi barnet en følelse av å være en betydningsfull del av saken, samt bli respektert, ivaretatt og selv få være med å påvirke viktige hendelser i eget liv. Tilstreber en disse målene er sjansen større for at barnets rettigheter i barnevernloven og barnekonvensjonen blir oppfylt (Stang, 2007, s.43).

Småbarn er i stand til å formidle hvordan de har det, men de trenger samtalepartnere som lytter til dem og møter dem med respekt og ydmykhet. En bør anerkjenne dem som likeverdige samtalepartnere og hjelpe dem å forstå det som skjer og den situasjonen de er i (Ruud, 2011, s. 19). Kommunikasjon og samtale med barn under skolealder som har som formål å gi et bilde av deres omsorgssituasjon, inneholder både metodiske og personlige utfordringer. Faglitteraturen viser at temaet blir beskrevet i beskjedne grad, sannsynligvis grunnet at det oppleves vanskelig (Claussen, et.al., 2010).

Kommunikasjon blir definert som utveksling av meningsfylte tegn mellom to eller flere parter (Eide & Eide, 2007, s.17 ref. i Ruud, 2011, s.20). Når en skal ha samtaler med barn kan det hjelpe å ha faste prinsipper som fremmer god kommunikasjon. Ruud (2011) viser til tre overordnede prinsipper som bør være med i samtalen med barn og unge; mening, verdighet og anerkjennelse. Å skape mening i situasjonen, kan hjelpe barnet å forstå det hen har opplevd. Barn bruker mye krefter på å forstå egen livssituasjon og omgivelsene sine. Når barnet ikke får hjelp til meningsskaping vil de danne sin egen forståelse av situasjonene, som på sikt kan være tyngre å bære, enn sannheten. Måter en kan hjelpe barnet med å skape mening er å tilpasse kommunikasjonen til barnets utviklingsmessige nivå, hjelpe barnet å forstå situasjonen her og nå, samt hjelpe barnet til å sette situasjonen inn i en meningsfull sammenheng. Disse prinsippene viser ikke til en spesifikk aldergruppe, og skal kunne brukes for både yngre og eldre barn (Ruud, 2011, s.22).

Det er et mål i samtalen at barnet skal få slippe følelsen av å bli tråkket på tærne. Barn ønsker ikke å bli fremstilt som ydmyket eller krenket, de ønsker stort sett å være vanlige, oppegående og mestrende. For å hjelpe barnet å beholde verdigheten sin bør en unngå å krenke barnet, skille mellom person og hendelse, fokusere på løsninger i stedet for å grave seg ned i det vanskelige og unngå å knytte barnets identitet til situasjonen. Vanskelige livssituasjoner barn opplever er først og fremst hendelser, og ikke egenskaper barnet har – det må de vite (Ruud, 2011, s.25). Å anerkjenne barnet vil si å godkjenne eller akseptere måten barnet presenterer seg selv på, og den måten hendelsen eller situasjonen fremstilles på. Anerkjennelse er kjernen i kommunikasjon, men blir ofte definert som en holdning fremfor noe en gjør. Anerkjennelse av barnet i samtale, kan gjøres ved å forsøke å forstå og akseptere barnets evne til å kommunisere utfra sitt utviklingsmessige ståsted, vise genuin interesse og vektlegge barnets subjektive oppfatning av hva som skjer (Ruud, 2011, s.26). Det kan være vanskelig å gjennomføre slike samtaler med barn. Det er blitt utviklet flere ulike modeller og verktøy en kan bruke for å tilrettelegge samtaler med barn, og sikre retten deres til deltakelse (Havnen, et.al., 2020). Eksempler på slike modeller blir presentert i neste delkapittel.

4.5 Modeller for medvirkning

Havnen, et.al. (2020) skriver at i søken etter relevante teoretiske perspektiver og modeller for å belyse brukermidvirkning i undersøkelsesarbeidet og barnevernet, er det funnet lite som tar direkte utgangspunkt i barnevernets virksomhet. Tross til dette finnes det modeller som tar for

seg medvirkning, og barns medvirkning spesielt (Havnen, et.al., 2020). I de følgende underkapitlene vil jeg presentere to av dem.

4.5.1 Shier's medvirkningstrapp for barn

Harry Shier (2001) har utviklet en modell for barns deltakelse – medvirkningstrapp for barn. Modellen er delt i fem nivå. Hovedsakelig innebærer Shier's forenkling av stigen til Arnstein (1969) og Hart (1994) utelatelse av alle trinn som heter «ikke-medvirkning». Grunnlaget for dette var for å skissere opp en modell som er konkret nok til å kunne følges, og brukes i arbeid med barn (Shier, 2001; Havnen, et.al., 2020).

De fem nivåene, og veien til deltakelse, i modellen er:

1. Barnet lyttes til.
2. Barnet støttes i å uttrykke sine meninger.
3. Barnets synspunkt tas i betraktning.
4. Barnet involveres i beslutningsprosesser.
5. Barnet deler makt og ansvar for beslutninger.

(Shier, 2001, s.110).

Hvert trinn i modellen innebærer tre spørsmål som skal klargjøre beslutningstakerens forpliktelse til å arbeide i partnerskap med barnet. Individuer og organisasjoner kan ha ulikt engasjement i prosessen mot myndiggjøring og deltakelse (Shier, 2001, s.110). De totale 15 spørsmålene tar kontroll over hvilken grad en kan se forpliktelsen til medvirkningsprosessen. De tre spørsmålene på hvert nivå knyttes til åpenhet, muligheter og forpliktelser (*openings, opportunities og obligations*).

Åpenhet får en når arbeideren er klar for å personlig knytte seg til modellen eller uttaler at en skal jobbe på en viss måte (Shier, 2001). Under åpenhet finnes det alltid en sjanse for at muligheten til medvirkning ikke blir fulgt opp. Spørsmål om muligheter retter seg mot tilretteleggelse for arbeidet mot prosessen. Eksempler på muligheter er her nok tid, rom og kunnskap. Det siste spørsmålet som stilles på hvert nivå, knyttes til forpliktelse. Forpliktelse oppnår en når det blir utarbeidet en enighet, i en organisasjon eller et team av ansatte, om å følge en spesifikk arbeidsmetode (Havnen, et.al., 2020; Shier, 2001).

For å tydeliggjøre hva de 15 spørsmålene knytter seg til, har jeg tatt med et eksempel på spørsmål for hvert nivå. Eksempel på spørsmål som blir stilt; Åpenhet – er du klar for å lytte

til barnet? Mulighet – gjør beslutningsprosessen det mulig å ta barnets synspunkt i betraktning? Forpliktelse – Er det et politisk krav at barn skal få støtte til å uttrykke sine meninger? (Shier, 2001). Ved å svare på de enkle spørsmålene under hvert nivå, finner en fort ut hvor en ligger an og hva en kan gjøre for å øke nivået rundt arbeidet i medvirkningsprosessen. Spørsmålene skal være til hjelp for barna ved å sikre deres rett til medvirkning. Likevel er de kanskje mest til hjelp for beslutningstakeren i form av at når beslutningstakeren spør seg selv om disse spørsmålene, er en med å klargjøre sin egen forpliktelse til å arbeide i partnerskap (Shier, 2001, s.110).

4.5.2 Prosessmodellen

Shier sin modell skal fungere generelt i beslutningsprosesser, men det er også utviklet mer spesifikke modeller for barn og unges medvirkning i barnevernet (Havnen, et.al, 2020).

Prosessmodellen er en slik modell. Den er utviklet av Skivenes og Strandbu gjennom flere studier på tidlig 2000-tallet og tar utgangspunkt i teori om demokrati i beslutningsprosesser (Strandbu & Vis, 2008).

Prosessmodellen bygger på Skivenes og Strandbu (2006) sine fire prosedyrer for deltakelse, som også er inspirert av Shier's medvirkningstrapp. Kort fortalt er disse prosedyrene;

1. Barn må få muligheten til å forme sin egen mening – informasjon og meningsdanning.
2. Barn må få muligheten til å uttrykke sitt synspunkt i beslutningsprosessen.
3. Barn sine argumenter må tas på alvor og bli inkludert i beslutningene.
4. Barn må bli informert etter en beslutning om resultat og betydning – mulighet for barnet å være med å reflektere og vurdere.

(Skivenes & Strandbu, 2006, s.16).

Modellen tar utgangspunkt i studier om barns deltakelse på «review meetings» i England på 90-tallet. Studiene fant at barn ikke forventet å få bestemme, men at deltakelse hadde verdi, hvis det ble lagt opp til en prosess som gjorde at barnet følte seg sett, hørt og respektert (Havnen, et. al., 2020). Forsking fra Norge i senere tid har også vist at barn i større grad forbinder brukermedvirkning med å delta i prosesser, fremfor å ta avgjørelser (Steinrem, et.al., 2018). Prosessmodellen deles i fem trinn; Informasjon, meningsdanning, uttrykke meninger, inkludering av meninger og oppfølging (Havnen, et. al., 2020; Strandbu & Vis, 2008).

Informasjon er en forutsetning for å kunne danne seg en mening (Strandbu & Vis, 2008). Barn har ikke nødvendigvis de samme kunnskapen som voksne, og kan trenge informasjon om barnevernet og hvordan de arbeider. Det er også viktig at barnet får informasjon om egen sak, og sin rett til å bli hørt. Informasjon som tar utgangspunkt i barnets egne spørsmål, kan oppklare misforståelser og frykt. Når barn får all informasjonen de trenger kan det være lettere å forstå og håndtere vanskelige livssituasjoner, samt gir det mulighet til å gjøre seg opp en mening, som fører inn på neste trinn. Meningsdanning og forståelse av mening er kompliserte prosesser som foregår i sosialt fellesskap og de utvikles med alder og modning. Barn trenger som regel tid og noen ganger støtte for å finne ut hva de mener, spesielt i vanskelige livssituasjoner som er uoversiktlig og kan bringe frem mye følelser. Det er barnets kontaktperson i barnevernet som er ansvarlig for å tilrettelegge tid og rom, slik at barnet kan få klargjøre tanker og meninger. Dette kan ta tid og krever ofte relasjonsbygging og mer enn ett eller to møter for at et barn skal betros seg (Havnen, et.al., 2020; Strandbu & Vis, 2008).

Trinn tre er uttrykke meninger (Strandbu & Vis, 2008). For å kunne påvirke beslutninger som skal tas må barnets tanker og meninger uttrykkes og gjøres kjent for beslutningstakerne. Her vil det variere veldig fra barn til barn, da noen forteller mer åpent mens andre vil holde synspunktene for seg selv. Det foreslås at barn som trenger det skal få hjelp av en kompetent voksen talsperson, som enten kan bistå barnet til å fortelle direkte, eller formidle på barnets vegne. I dag har vi egne reguleringer om talsperson i barnevernloven (1992, §7-9), og i forskrift om barns medvirkning og tillitsperson (2014) (Havnen, et.al., 2020).

Fjerde trinn er inklusjon av meninger, som vil si at når barnet har uttrykt sine meninger, er det viktig at det blir tatt i betraktning. Det kan fort oppstå en maktforskjell mellom barn og voksne som gir konsekvenser for hvorvidt barnets meninger blir tatt hensyn til eller ikke. Det kom i 2018 en lovendring i barnevernloven (1992, §6-3 a) som tilsier at vektlegging av barnets mening skal tydeliggjøres i vedtaket. Det skal også være en del av vurderingen av barnets beste. Denne lovendringen gjør at det er lovpålagt å inkludere barnets synspunkt, og prosessmodellen sitt fjerde trinn har fått lovmessig gjennomslag. Lovgrunnlaget gir ingen garantier for praksisen, men gir et godt utgangspunkt for at barns meninger blir inkludert (Havnen, et.al., 2020; Strandbu & Vis, 2008).

Femte, og siste trinn i modellen, er oppfølging (Strandbu & Vis, 2008). Når et barn har deltatt i en beslutningsprosess er det betydningsfullt å sjekke hvordan barnet har det i etterkant. Det kan tenkes at barnet har behov for oppklaring i noe som eventuelt er uklart, samt er det nyttig

å høre hva barnet selv tenker om egen deltakelse rundt beslutningene. En barnevernssak har nødvendigvis flere beslutninger, som følgelig kan gi både store og små endringer i barnets liv. Deltakelse er ikke en engangshendelse, men en kontinuerlig prosess. Modellen presenterer trinn som alle er avhengig av hverandre, og ikke har et start- og slutt-trinn. Optimalt sett er modellen en sirkulær prosess som aldri tar slutt, hvor oppfølging av barnet er minst like viktig som de andre trinnene (Havnen, et.al., 2020; Strandbu & Vis, 2008).

5.0 LITTERATURGJENNOMGANG

I dette kapitlet ønsker jeg å presentere relevant empirisk forskning på feltet. Til tross for at det finnes mye litteratur om barns deltakelse i barnevernet og fylkesnemnden, har jeg ikke lyktes i å finne mye forskning på dette feltet som er knyttet til småbarn. Empirien jeg har funnet fokuserer på eldre barn, rettene sagt over syv år. Samtlige av undernevnte undersøkelser og forskning er likevel aktuelle for prosjektet. Først og fremst presenterer jeg forskning som viser til tall og statistikker over hvorvidt barn får delta i beslutningsprosesser og i hvilken grad deres mening blir vektlagt i vedtak om omsorgsovertakelse. Videre i kapitlet vises det til forskning som inneholder viktige aspekter knyttet til barns deltakelse i beslutningsprosesser. Her ses det på både helseeffekter av medvirkning for barn og faktorer som spiller en rolle i hvorfor barn ikke alltid får delta. Avslutningsvis presenterer jeg to internasjonale studier som undersøker barns mulighet til inkludering i beslutningsprosessen rundt omsorgsovertakelsessaker.

Grunnet problemstillingen og temaet har jeg hovedsakelig brukt norsk forskning. Barnevernet og fylkesnemnden er nasjonale instanser, noe som betyr at alle land har litt forskjellig tilnærming til disse organisasjonene (Berrick, et.al., 2015). Det har derfor vært utfordrende å finne studier på internasjonalt nivå som har undersøkt tilsvarende det samme som min undersøkelse. Jeg har likevel funnet to studier som var interessant for tema og forskningsspørsmålene i denne studien. Den første studien er knyttet til hvordan alder og modenhet påvirker barns mulighet til deltakelse i Sverige. Den andre er en internasjonal sammenligningsstudie på hvordan barn involveres i beslutningsprosessene i omsorgsovertakelsessaker. Disse kommer frem i underkapitlet «internasjonal forskning».

Proessen med å finne relevant forskning, startet ved at jeg noterte ned alle ord jeg antok kunne være relevant for prosjekt. Videre fant brukte jeg ulike databaser for å finne litteratur. Databasene som primært er brukt, er Idunn, Oria, Google Scholar, Lovdata og Web of Science. Søkeordene er kombinasjoner av følgende; småbarn, barnets stemme, fylkesnemnd*, delta*, medvirk*, omsorgssaker, barnevern*, undersøkelsesarbeid, beslutningsprosess og barnekonvensjonen. På engelske databaser er det anvendt søkeord som; care order, child*, participation, decision og UN convention. Stjernemarkøren (*) som er satt bak noen av søkeordene har jeg brukt for å fjerne bestemt ending på ordene, og dermed få flest mulig treff.

5.1 Nasjonal forskning

Havnen, et.al. (2020) undersøkte, på oppdrag fra barne-, ungdoms – og familiedirektoratet, barn og foreldres medvirkning i barnevernets undersøkelsesarbeid. Rapporten er en del av et større prosjekt – «Barnevernets undersøkelsesarbeid – fra bekymring til beslutning». Formålet med rapporten var hovedsakelig å bidra til mer kunnskap om barn og foreldres medvirkning i barnevernets beslutninger generelt og i undersøkelsesarbeidet spesielt. Ønsket var å ivareta medvirkning på best mulig måte. Gjennom kvalitative og kvantitative data fra 1123 undersøkelsessaker, 117 tekstutdrag og intervjuer i 12 lignende undersøkelsessaker med seks barn over tolv år, 12 foreldre og 11 kontaktpersoner, ble følgende fire hovedproblemstillinger belyst;

1. Hvordan medvirker barn og foreldre i barnevernets undersøkelsesarbeid?
2. Hvilken innflytelse har barn og foreldre i barnevernets undersøkelsesarbeid og beslutninger?
3. Hvordan opplever barn og foreldre, barnevernets undersøkelsesarbeid?
4. Hvilke synspunkter har barn og foreldre på samarbeidet med barnevernet?

Resultatet ved gjennomgang av de 1123 undersøkelsessakene for barn mellom 0-17 år, viste at i bare 60% av sakene hadde det vært samtale med barna, og dermed ingen samtale i 40% av sakene. I tillegg viste det seg at barnevernet oftere hadde samtaler med eldre barn, nærmere bestemt, omtrent 73% av sakene var barnet i samtalen over seks år.

Resultatene viste også til at det var oftere samtale med jenter enn gutter. Hvorfor det ikke ble samtale med barna, var kun dokumentert i 82 av sakene, noe forskerne hevder helt klart er i strid med gjeldende lovverk. Grunner som ble trukket frem var barnets alder, barnets kontakt med andre instanser, at bekymringen ikke var nødvendig, eller andre grunner, som barnets ønsker eller manglende språkforståelse. Utover dette ble det i de endelige beslutningene, oftere satt i gang tiltak når det hadde vært samtale med barnet. I saker med barn over seks år som hadde blitt snakket med, endte 42,5% av dem med tiltak, i motsetning til sakene uten samtale hvor bare 25,8 % endte med tiltak (Havnen, et.al., 2020).

Gerds-Andresen og Hansen (2020) utførte en kvalitativ innholdsanalyse av hvordan barnets uttalelser blir vektet av fylkesnemnden når det skal fattes vedtak om omsorgsovertakelse. Studien inngår som en del av en større kvalitativ studie som baserer seg på tekstanalyse, med

dokumentanalyse som metodisk tilnærming. Datamaterialet utgjorde et utvalg av 108 fylkesnemndsvedtak hentet fra Lovdata, og bestod av 147 barn i alderen nyfødt til 16 år.

Innholdsanalysen identifiserte fire hovedtemaer, som ble brukt til å gi en nærmere analytisk presentasjon, hvor funnene kommer frem. De fire hovedtemaene var; barn som ikke er blitt hørt, barnets uttalelser i saker hvor det er full konsensus, barnets uttalelser i saker hvor barn og foreldre uttaler sammenfallende interesser, og barnets uttalelser i saker hvor barn og foreldre uttaler motstridende interesser (Gerds-Andresen & Hansen, 2020).

Studien viser til tre konkrete og viktige funn. Første funn viser til at barn under syv år som hovedregel ikke blir gitt en anledning til å bli hørt. Barna får verken mulighet til å uttale seg om sin egen mening eller mulighet for at deres mening blir vektet opp mot øvrige forhold i saken. Nest finner de at det er en manglende klarhet i hvordan fylkesnemnden vurderer «alder og modenhet». Empirien reiser også spørsmål om barns synspunkter først tillegges vekt dersom de er i overensstemmelse med annen informasjon i saken. Dette gjelder i saker hvor fylkesnemnden fremhever at barnets mening er tillagt vekt, men ikke har noe å si på utfallet. Det gir en indikasjon på at vektleggingen av barnets stemme ikke er reell. Det vises til at hvis utfallet av saken ville blitt det samme uavhengig av dette elementet, blir det vanskelig å forstå hvilken vekt som faktisk er tillagt barnets stemme (Gerds-Andresen & Hansen, 2020).

Hovedfunnene som blir presentert antyder at fylkesnemndens vekting av barns uttalelser fremstår som utydelig, og det er følgelig ikke klart hvordan barna hadde reell medvirkning i beslutningsprosessen. Resultatet tilsier at barns uttalelser kun var vektlagt i tilfeller der deres synspunkter er i samsvar med annen informasjon i saken. I presentasjon av funn blir det nevnt at funnene i studien kan fortolkes på ulike måter. Studien konkluderer med at uavhengig av fortolkningen, er behov for å se nærmere på fylkesnemndens praksis rundt skriftliggjøring av barns synspunkter og hvilken vekt meningen deres tillegges (Gerds-Andresen & Hansen, 2020).

Stang (2007) undersøkte, gjennom analyse av 30 barnevernssaker, hvorvidt barnets mening kom frem gjennom tilhørende vedtak og underliggende dokumenter. Hovedsakelig ble det sett på om barnet ble hørt og sett både innenfra og utenfra. Innenfra betyr her tanker og følelser, mens utenfra sikter til beskrivelser av ytre tegn som adferd og helsetilstand. Dataen inneholdt 11 saker med barn over syv år, seks saker med barn mellom fire-syv år og 13 saker med barn som var tre år eller yngre. Funnene, knyttet til om barna ble sett, viste at av 172 vedtak om

hjelpetiltak, i 30 saker ble barna beskrevet i 28 av vedtakene. Dette tilsvarte 10 av sakene, noe som betyr at i de resterende 20 sakene fantes det ingen beskrivelser av barna i vedtakene. Til tross for disse tallene, var det likevel beskrivelser av barna i de underliggende dokumentene i til sammen 27 av sakene. I de resterende tre sakene var det ingen beskrivelser eller dokumentasjon av barna overhodet. Funnene her kan tyde på at vedtakene i seg selv kan gi et dårlig bilde av hvorvidt barn blir sett i saken (Stang, 2007).

Det ble også sett på om barnas mening kom til uttrykk i vedtakene, altså om barna ble hørt. 18 av 30 saker gjaldt barn over fire år, som hadde til sammen 90 vedtak. I tre av de 90 vedtakene kom barnets egne meninger til syne, hvor også to av de tre vedtakene gjaldt samme sak. Resultatet viste til slutt etter analysen at i åtte saker kom ikke barnets uttalelser til syne i det hele tatt. Av de åtte sakene gjaldt fire av dem barn i alderen fire-seks, to saker i alderen syv-elleve og to saker over 12 år. Stang (2007) påpeker at til tross for at barnets egne uttalelser mangler, betyr ikke det at vedtakene ikke begrunnes med barnets behov.

Magnussen og Skivenes (2015) undersøkte om, og eventuelt på hvilken måte, barn var med å delta i beslutninger knyttet til omsorgssaker i fylkesnemnden. Det ble videre sett på, hvis de fikk delta, hvordan barnas meninger ble vektlagt, samt om barnas perspektiv på egen sak ble presentert. Den empiriske dataen for studien utgjorde analyse av 53 fylkesnemndsvedtak i omsorgssaker, som ligger tilgjengelig på Lovdata. Nærmere bestemt utgjorde dette alle sakene i tidsperioden 2007-2013 som omhandlet bare ett barn i aldersspennet fem-elleve år. Blant de 53 vedtakene viste det seg at i 70% av dem var barnets mening nevnt, mens i de resterende 30 prosentene kom ikke barnets synspunkt frem i det heletatt. Sistnevnte prosentandel, dreide seg i hovedsak om sakene hvor barna var mellom fem og seks år, med unntak av to syvåringer, samt en elleve- og tolvåring. Det viste seg også at i 35 av sakene var barnet presentert gjennom en talsperson, og omtrent i alle sakene hvor det ikke var tildelt en talsperson gjaldt det barn under åtte år (Magnussen & Skivenes, 2015).

Hovedfunnene oppsummert gir informasjon om at i 41% av sakene er barnets mening ikke hørt. I flestparten av sakene blir ikke barnets mening nevnt i det hele tatt eller bare så vidt, samt at det ikke har hatt betydning for utfallet av sakene. Alder ser også ut til å ha en stor betydning for hvorvidt barnet blir lyttet til eller ei. Barn over syv år, som vises til i barnevernloven (1992) §6-3, blir oftere lyttet til enn yngre. Det er varierende innsats når det kommer til å vurdere barnets meninger, og i omtrent en fjerdedel blir det forklart hvordan og hvorfor fylkesnemnden har vurdert barnets mening. Når det kommer til hvordan meningene er

vurdert er det flere faktorer fylkesnemnden legger vekt på. Dette handler om; forholdet mellom barnets mening sammenlignet med risikonivået barnet blir utsatt for, om barnets uttalelse er autentisk, samt om barnets mening er varig og sammenhengende. Avslutningsvis gir undersøkelsen et viktig funn, nemlig at vurderinger som blir gjort ofte er basert på andres uttalelser om og for barnet. Beslutningene viser ikke til barnets egen kunnskap om situasjonen, men på andres oppfatninger og informasjon om barnet – altså mister man potensielt en viktig kilde til barnets forståelse, da det er mulig å hente mye informasjon fra barnet selv (Magnussen & Skivenes, 2015).

Vis, Holtan og Thomas (2012) undersøkte hvilke faktorer som med stor sannsynlighet er med på å bestemme om barnevernsansatte vil gi barnet en effektiv stemme i beslutningsprosessen. Formålet med studien var å undersøke grunner og hvilke faktorer som gjør at barn ikke alltid får delta. Gjennom en kvalitativ spørreundersøkelse, hvor 53 saksbehandlere i barnevern og 33 studenter i sosialt arbeid deltok, svarte de på 20 ulike påstander angående barns medvirkning, herav om de var enig eller uenig. Statistisk faktoranalyse ble brukt for å identifisere underliggende faktorer i dataen. Etter gjennomgangen av spørreundersøkelsen, og utførelse av faktoranalysen ble det konkludert med at det er tre hovedgrunner for at barn ikke får delta i beslutningsprosesser i barnevernet. Kort oppsummert handler disse grunnene om; kommunikasjonsproblemer, barnets deltakelse ble ikke sett som nødvendig og deltakelse ble sett som upassende, da det kunne være en fare for at det var mentalt skadelig for barnet (Vis, et.al., 2012).

5.2 Internasjonal forskning

I likhet med Norge har Sverige lovgivning som sier at barn har rett til å delta i barnevernssaker. Sverige er blant statene som har forpliktet seg til FNs barnekonvensjon, som også uthever barns rett til deltakelse. Hultman, Höjer og Larsson (2020) gjorde en kvantitativ spørreskjemaundersøkelse hvor formålet var å analysere og beskrive hvordan alder og modenhet, er med å påvirke barns rett til å delta. Det empiriske grunnlaget for studien bygget på en spørreundersøkelse sendt ut til tre grupper som er aktører og involvert i barnevernssaker i Sverige, herav sosialarbeidere, advokater og lekfolk. Spørreundersøkelsen spør i hovedsak om gruppenes syn på hvordan barns alder skal tas i betraktning i avgjørelser om deres deltakelse i domstolene, samt deres syn på når barn er moden og gammel nok til å delta i sakene. Totalt fikk forskerne inn 173 svar på undersøkelsen, hvorav 164 svarte på spørsmålet som utgjør fokuset for studien. Sosialarbeiderne som svarte var hovedsakelig unge, hvor

halvparten var 35 år eller yngre, og 85% av dem var kvinner. Advokatene som svarte, var alle kvinner. Gruppen med lekfolk var mer mangfoldig knyttet til kjønn, og omtrent halvparten var over 65 år (Hultman, Höjer & Larsson, 2020).

Studien fant hovedsakelig at sosialarbeidere, lekmenn og advokater har forskjellige synspunkter på når barn er gamle nok til å ha til rettigheter i saker. I tillegg er det ikke enighet om hvordan modenheten til barnet kan vurderes i avgjørelsen om deltakelse. I Sverige må barn være fylt 15 år, for å ha en lovlig rett, i rettssaker for barnevern, til eksempelvis å presentere sine synspunkter og argumentere for sin stilling. Spørreundersøkelsen spurte blant annet utvalget hva de syntes om denne aldersgrensen. Det spesifikke spørsmålet tilknyttet dette var: "From the age of 15, children have the right to litigate in court. Do you think that this age limit should be reduced to include younger children?" (Hultman, Höjer & Larsson, 2020).

Funnene viser at sosialarbeidere, lekmenn og advokater hadde forskjellige synspunkter på når barn er gamle nok til å ta del i rettssaker. Det var forskjeller mellom gruppene, men også innenfor aktørgruppene. Funnene ble presentert i en tabell, og prosentene her viser til hvor mange prosent av utvalget som svarte hva. Funnene viste at sosialarbeiderne var mer ambivalente (51,9%) enn advokatene (0%) og lekfolkene (38,4%) med hensyn til om aldersgrensen skulle reduseres. Selv om et ambivalent standpunkt også var det vanligste svaret (51,9%) blant gruppen sosialarbeidere, var det vanligste innen gruppen lekfolk at aldersgrensen skulle reduseres (40,4%). De fleste advokater (72,1%) mente ikke at barn yngre enn 15 år skal rett til være egen part i rettssakene (Hultman, Höjer & Larsson, 2020).

Studien konkluderte med at det er behov for mer diskusjon om hvilke kompetanser et barn trenger for å delta i retten, og i hvilken grad denne retten bør begrenses av deres alder. Forfatterne skriver at det er viktig at domstoler og beslutningsprosesser kan gjøres mer barnevennlige (Hultman, Höjer & Larsson, 2020).

Berrick, Dickens, Pösö og Skivenes (2015) har gjort en internasjonal sammenligningsstudie på hvordan barnevernsarbeidere i fire land involverer barn i beslutningsprosesser knyttet til omsorgsovertakelsessaker. I studien blir omsorgsovertakelsessaker beskrevet som ufrivillig fjerning av barn. De fire landene er England, Finland, Norge og USA (California). Analysen baserer seg på 772 barnevernsarbeideres svar på en online spørreundersøkelse, med spørsmål om hvordan de ville involvert barna i en situasjon hvor de starter forberedelsene til en

omsorgsovertakelsessak. Forfatterne undersøker barns involvering under tre dimensjoner; inkludert informasjon gitt til barnet, informasjon samlet fra barnet og muligheter for at barnas perspektiver og interesser blir vurdert (Berrick, et.al., 2015).

Funnene viser at barnevernsarbeiderne veier barns involvering forskjellig basert på alder. Ansatte i de fire landene ville mer sannsynlig snakke med barnet hvis det var elleve år sammenlignet med fem år, som var gitt som hypotetisk alder i undersøkelsen (Berrick, et.al., 2015). Tross at nordiske land og England gir retningslinjer for barns rolle i barnevernets beslutningstaking, viste ikke funnene høyere indikatorer på barns involvering fra disse landene. Resultatene fremhever et bredt spekter i praksis som handler om barns involvering i beslutningsprosesser, og et stort rom for profesjonelt skjønn ved implementering av praksis med barn på lokalt nivå (Berrick, et.al., 2015).

6.0 METODE

I følgende kapittel vil jeg presentere den metodiske tilnærming jeg har brukt for å besvare problemstillingen i masterprosjektet. Everett og Furseth (2019, s.128) omtaler metode som en strategi eller teknikk som en bruker for å løse problemer og komme frem til ny kunnskap. Alle forskningsmetoder sies å være ulike type verktøy. Tanken bak er at ingen metode er bedre enn en annen, men heller at de fungerer i ulike forskningssituasjoner. En må altså finne den metoden som egner seg best for forskningsspørsmålet (Everett & Furseth, 2019). I dette prosjektet har jeg valgt å bruke kvalitativ tilnærming, med dokumentanalyse som metode.

Jeg vil først vise til hvor jeg har plassert meg innenfor vitenskapsteori og syn på kunnskap. Deretter vil jeg gjøre rede for dokumentanalyse og hvilke valg jeg har gjort innenfor metoden. Det vil bli gitt en kort presentasjon av utvalgsmetode og hvordan jeg har gått frem når jeg har trukket utvalget. Deretter vil jeg vise hva tilnærming jeg har brukt til analyse av datamaterialet. Videre vil jeg forklare hva jeg har gjort for å sikre pålitelighet, gyldighet og overførbarhet på best mulig måte i oppgaven. Avslutningsvis i denne delen vil jeg vise til forskningsetiske vurderinger som er aktuelle for studien.

6.1 Vitenskapelig tilnærming og kunnskapssyn

Menneskers oppfatninger og tankemodeller, om kunnskap og fenomener i verden styrer blikket vårt i forskning (Thornquist, 2018, s.16). Dette knyttes til ontologi og epistemologi. Ontologi betyr vesenslære, altså læren om den værende. Ontologiske spørsmål handler om hva som finnes i verden og hva som er tingenes egenskaper og sanne natur. Epistemologi på sin side er erkjennelsesteori eller -lære. Epistemologiske spørsmål handler om kunnskap og hva vi kan vite eller erkjenne. Spørsmål av ontologisk og epistemologisk art er bestemmende for hva vi finner interessant og viktig, hva vi betrakter som gyldig kunnskap, og hvordan vi går frem for å utvikle kunnskap på systematisk vis (Thornquist, 2018, s.17). Spørsmål av denne art er viktig å spørre seg selv som forsker, fordi det er styrende for hvordan en etablerer ny kunnskap.

Vitenskapsteori handler om teoretisk refleksjon over kunnskap og vitenskap (Thornquist, 2018). Begrepet er relativt ungt og har utviklet seg etter hvert som vitenskap har fått en mer sentral rolle i samfunnet. Nettopp fordi forskning i dagens samfunn blir i økende grad blir etterspurt på flere områder, og tillegges mer vekt, er det grunn til å sette et kritisk fokus på

hvordan vitenskap, samfunnsutvikling og politikk virker gjensidig på hverandre (Thornquist, 2018, s.11).

Den vitenskapsteoretiske tilnærmingen til forskeren har betydning for hvilken kunnskap han eller hun søker, og gir et utgangspunkt for forståelsen forskeren utvikler. Fortolkende teoretiske retninger innbefatter ulike paradigmer som vektlegger mening og metodisk tilnærming (Thagaard, 2018, s. 33). Paradigme kan defineres som et sett med sammenhengende antakelser om den sosiale verden, som gir et rammeverk rundt den verden studien er organisert i (Filstead, 1979, s.34 ref. i Ponterotto, 2005, s.27). Paradigme er altså betegnelsen på den teoretiske rammen en bruker for å tolke og forstå et empirisk materiale (Kvale & Brinkmann, 2017 s.269). Det finnes flere vitenskapsteoretiske grunnlag innen både kvalitativ og kvantitativ metode. Denne studien bygger på et sosialkonstruktivistisk og hermeneutisk kunnskapssyn.

Sosialkonstruktivismen er mest brukt i kvalitativ forskning og har et mål om å forstå sosiale fenomener, basert på menneskers opplevelser og erfaringen (Creswell, 2018, s. 8). Hovedprinsippet i sosialkonstruktivismen er at den sosiale virkelighet er konstruert, og at den skapes gjennom handling og samspill mellom mennesker. Målet er ikke nødvendigvis å finne ut hvordan virkeligheten egentlig er, men heller å se etter hvordan den oppfattes av menneskene (Ringdal, 2018, s. 42).

Noe av det som er spesielt med sosialkonstruktivismen, er at den bevisstgjør mennesker på sosiale fenomener som kan oppfattes som en objektiv sannhet, men som i bunn og grunn er skapt av mennesker gjennom historie og sosialt samspill (Ringdal, 2018). Bevisstgjøringen rundt disse fenomenene kan bidra til at en får en positiv endring. Forskning med et sosialkonstruktivistisk verdensbilde gjør at mennesker som lever med forhold som «bare er sånn», kan bidra til en ønsket utvikling. Dette er også en av fordelene med sosialkonstruktivisme, nemlig at den er med å skjerpe den kritiske sansen for tidligere forskning og sosiale virkeligheter som en kanskje har tatt forgitt (Ringdal, 2018, s. 44).

Et viktig moment å trekke frem i sosialkonstruktivismen er hvordan en forsker er med å påvirke forskningen, både gjennom forskeren som menneske og forholdet mellom forsker og informant (Thagaard, 2018, s. 40). Til tross for at det kanskje ikke kommer like godt frem i all forskning, er det utrolig viktig å se på forskerens rolle i kvalitative studier. Dette gjelder kanskje spesielt for det sosialkonstruktivistiske perspektivet, grunnet at forskeren er så tett på.

Det er forskeren som innhenter datamaterialet, gjør analyse og tolkning av funn og resultat i etterkant, i tillegg til at hen skal presentere hele sitt forskningsprosjekt.

Sosialkonstruktivistiske forskere skal anerkjenne at deres tolkning vil bære preg av deres personlige, kulturelle og historiske opplevelser, samtidig som de vil gjøre alt for å prøve å være så objektiv som mulig. Det er altså viktig at forskeren er bevisst på sin egen rolle i forskningsprosessen (Creswell, 2018, s. 8). Bevisstgjøringen av forskerens rolle er noe som ofte blir sett på som en fordel i sosialkonstruktivismen, grunnet at en blir oppmerksom på at det kan foreligge feilkilder, eller andre aspekter som påvirker forskningen. Eksempelvis politiske eller kulturelle holdninger, som gjør at en som forsker ubevisst fremmer sine egne meninger, uten at det blir tydeliggjort (Ringdal, 2018, s. 44).

De tyske filosofene Wilhelm Dilthey (1833-1911) og Hans-Georg Gadamer (2013) er utviklerne av det filosofiske grunnlaget for hermeneutiske studier. Hermeneutikk betyr fortolkningslære eller fortolkningskunst (Grønmo, 2016, s.393). Hermeneutikken fremhever betydningen av å fortolke folks handlinger gjennom å fokusere på et dypere meningsinnhold enn det som umiddelbart er innlysende. En hermeneutisk tilnærming legger vekt på at det ikke finnes en egentlig sannhet, men at fenomener kan tolkes på flere nivåer (Thagaard, 2018, s.37). Opprinnelig var hermeneutikken knyttet til fortolkninger av tekster, og vokste frem som et forsøk på å forstå betydningsfulle tekster (Thagaard, 2018, s. 37; Wifstad, 2019). Dette er særlig relevant for min studie, da jeg studerer offentlige dokumenter.

Selve ordet hermeneutikk har tre ulike betydninger, nemlig uttrykk, tolkning og oversettelse (Nilssen, 2012). De tre betydningene utfyller hverandre, og gir grunnlaget for den hermeneutiske tilnærmingen i studier – en prøver å tolke noe en ikke forstår. Tolkning er et forsøk på å finne en underliggende mening eller uttrykke noe som virker uklart på en tydeligere måte. Det som blir tolket kan være eksempelvis ulike type tekster, ytringer, kunst, menneskers erfaringer eller handlinger (Nilssen, 2012, s.71-72).

Dobbel hermeneutikk er et begrep som refererer til at som forskere i human- og samfunnsvitenskapene kan fortolke forskningsdeltakernes fortolkning av sin situasjon (Grønmo, 2016; Nilssen, 2012; Thagaard, 2018). Samfunnsvitenskapenes forskningsempiri er selv meningsbærende og meningsskapende. Det er viktig at en som forsker passer på å ikke bare gjengi og beskrive datamaterialet, men heller streber for å få frem begrunnelser, holdninger og refleksjoner som ligger til grunn for det som blir sagt, gjort og/eller skrevet (Nilssen, 2012, s.73). Fylkesnemndsvedtak består ofte av flere utsagn, gjerne motsigende om

hvorvidt omsorgen for et barn skal overtas av barnevernet (Barnevernloven, 1992, §4-12). Studien min består av fylkesnemndsvedtak som er fortolket først av en dommer, deretter av meg, derfor er dette en studie som er preget av dobbel hermeneutikk (Nilssen, 2012).

6.2 Forskningsdesign

Den opprinnelige betydningen av ordet metode er «veien mot målet» (Kvale & Brinkmann, 2017, s. 140), og generelt sett er metode en planmessig fremgangsmåte for å nå et bestemt mål (Grønmo, 2016). Metodebegrepet dekker de fremgangsmåter og prosedyrer som brukes i forskning, innsamling og bearbeiding av informasjon og i datamaterialet (Thornquist, 2018, s. 19). Vitenskapelige metoder utgjør et sett av retningslinjer som skal sikre at vitenskapelig virksomhet er faglig forsvarlig. Målet i vitenskapelig virksomhet er å bygge opp kunnskap om bestemte fenomener og å utvikle en teoretisk forståelse av denne kunnskapen (Grønmo, 2016). Denne studiens formål er undersøke hvordan det tilrettelegges for at småbarns rett til deltakelse i omsorgsovertakelsessaker jf. §4-12 i barnevernloven (1992). Det ble naturlig å velge kvalitativ dokumentanalyse som metode til denne studien.

Ved valg av metode er planlegging av problemstilling og undersøkelsesopplegget retningsgivende. Når en har valgt problemstilling, må forskeren tenke gjennom hva undersøkelsen skal omfatte, og hvilke metoder som kan gi relevant informasjon (Thagaard, 2018). Dokumentanalyse er en systematisk gjennomgang og evaluering av ulike dokumenter. Dokumenter her kan være alle typer nedskrevne tekster, som ikke er blitt påvirket av forskeren på noe vis. Både digitale og fysiske dokumenter kan analyseres (Bowen, 2009; Grønmo, 2016; Thagaard, 2018). Felles for dokumentanalysen er at datamaterialet som brukes har andre formål enn forskning (Bowen, 2009, s.27). Kvalitativ dokumentanalyse kan i prinsippet brukes på hvilket som helst dokument, men i praksis brukes det oftest når de har verbal form (Grønmo, 2016, s.175). Jeg har valgt å bruke fylkesnemndsvedtak som datamateriale.

Dokumentanalyse beskrives som en effektiv metode (Bowen, 2009). Det er en mindre tidkrevende prosess å bruke den fordi en jobber med materiale som en har valgt, istedenfor materialet som en har samlet inn. Dokumentene blir informanten, og er tilgjengelig til alle tider. Fordelen med at materialet tilgjengelig til alle tider, er at en ikke er avhengig av andres tid for å skaffe datamateriale, og det kan være tidsbesparende. I tillegg kan det gi en god stabilitet til prosjektet en jobber med (Bowen, 2009, s.31).

Samtidig som det er flere positive sider ved bruk av dokumentanalyse har det, på lik linje med andre metoder, sine svake punkter. Dataen en bruker i dokumentanalysen har andre formål enn forskning, noe som kan svekke muligheten for å få svar på forskningsspørsmålet. En annen svakhet er at det kan i noen tilfeller kan det være vanskelig å finne igjen dokumentene som blir brukt i en dokumentanalyse, da de kan bli fjernet eller blokkert etter en tid på nett. I tillegg til dette kan det bli en svakhet ved forskningen hvis utvelgelsen av dokumenter viser seg å være ufullstendig, da dette kan tyde på partisk selektivitet (Bowen, 2009, s.31-32).

6.3 Utvalgsprosessen

6.3.1 Lovdata Pro

Lovdata.no er en nettside som er tilgjengelig for alle, og inneholder de primære rettskildene som regulerer borgernes rettigheter og plikter (Lovdata, u.å.). Fylkesnemndsvedtakene, som er studiens datamateriale, er derimot ikke tilgjengelig for alle. Disse ligger på det som heter Lovdata Pro, og jeg har fått tilgang til gjennom min brukerkonto til Universitetet i Bergen.

Lovdata er en privat stiftelse som ble opprettet i 1981 av Justisdepartementet og Det juridiske fakultet i Oslo. Stiftelsens formål er å opprette, vedlikeholde og drive systemer for rettslig informasjon. Stiftelsen kan også bidra til forskning og utvikling innenfor stiftelsens formål (Lovdata, u.å.). Utover dette fantes det ikke mye informasjon om lovdata som system på nettsidene deres. Jeg valgte derfor å kontakte lovdata per e-post for å forstå mer angående hvilke fylkesnemndsvedtak som blir publisert og hvordan. Jeg fikk svar 19.01.21.

Tilbakemeldingen kunne fortelle at det er fylkesnemndene som selv bestemmer hvilke saker som skal publiseres. Alle sakene som sendes inn er ferdig anonymisert og redigert av fylkesnemnden selv, og Lovdata gjør ikke noe ytterligere med vedtakene annet enn å publisere dem. Normalt skal hver femte sak fra fylkesnemndslederne sendes inn og publiseres. Her kan det gjøres unntak dersom noen av de mellom hver femte sak, er av større viktighet enn noen av de andre. Lovdatas respons sa også at de ikke er kjent med at det settes kriterier for sakene som oversendes. Det er heller ingen faste rammer rundt hvor ofte lovdata publiserer sakene som blir sendt (G.W., Amble, personlig kommunikasjon, 19.01.21).

Det er viktig at jeg som forsker tar hensyn til at vedtakene som brukes i denne studien kommer fra et begrenset utvalg. Det blir sagt at det i utgangspunktet er hver femte sak som sendes inn og publiseres, noe som ikke skjer i praksis, og utelukker dermed min mulighet for å systematisere sakene mer enn de allerede er. Vedtakene som blir brukt er kun fra de som ligger tilgjengelig på Lovdata Pro.

6.3.2 Utvalg av vedtak

Kvalitative studier kjennetegnes ofte av et begrenset antall personer eller enheter. Det er viktig at en i slike studier bruker en utvelgelsesprosess som er hensiktsmessig for problemstillingen. Strategisk utvelgelse er ofte brukt i kvalitative studier, og betyr at en systematisk velger personer eller enheter som har egenskaper eller kvalifikasjoner som er strategiske i forhold til problemstillingen, samt teoretiske og analytiske formål (Grønmo, 2016, s.103; Thagaard, 2018, s.54).

Problemstillingen min spør etter hvordan og i hvilken grad småbarn får være med å delta i omsorgsovertakelsessaker, etter barnevernloven (1992) §4-12. For å finne ut av dette baserer prosjektet seg på fylkesnemndsvedtak hentet fra Lovdata Pro. I forkant av utvelgelsen fikk jeg veiledning i hvordan bruke Lovdata Pro, på universitetsbiblioteket. Der fikk jeg en-til-en veiledning av bibliotekar, sammen med veileder, i hvordan gå frem når skulle bruke lovdata som kilde for datamaterialet. Jeg fikk også tilgang til et skriftlig dokument som er utarbeidet av det juridiske fakultet ved UiB, som gir en grundig forklaring av hvordan nettsiden kan brukes på best mulig måte.

Proessen for å velge ut mine data ble utført ved at jeg først logget inn på Lovdata Pro, trykket på «*avansert søk*», deretter «*Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker*». Når jeg kom inn her kunne jeg søke i databasen, og finne alle vedtak som fylkesnemnden har valgt å gjøre tilgjengelig. Videre, under *avansert søk* skrev jeg inn «*Omsorgsovertak**» i første kolonne «*Emne 1*», og i «*Emne 2*» skrev jeg «*småbarn**». Lengre nede på siden kan en legge inn aktuelle lover som en ønsker skal være nevnt i vedtakene, derfor la jeg inn under «*Lovhenvisning*» - «*LOV-1992-07-17-100-§4-12*». Dette var de aktuelle søkeordene som anses aktuelle, og det ga 109 treff. Videre kunne jeg avgrense mer, helt presist avgrenset jeg til årstallene 2015-2016, 2018-2019 og 2020, som igjen ga 51 treff. Søkene ble gjennomført januar 2021.

Jeg valgte å utelukke vedtakene fra 2017 for å få et lite spenn mellom årene vedtakene ble publisert. Hovedgrunnen til dette var med tanke på det nye ledd a. i §6-3 (Barnevernloven, 1992), som kom i 2018. Et av forskningsspørsmålene spør om det var mulig å spore en forskjell eller forbedring fra vedtakene før og etter 2018, når loven trådte i kraft. I et forsøke på å markere muligheten for endring i vedtakene, valgte jeg dermed å ha et spenn mellom årstallene, og utelukke 2017 fra utvalget mitt.

Tross konkrete søkeord fantes det enkelte vedtak som omhandlet eldre barn og tenåringer. Jeg bestemte meg for å gå gjennom treffene og luke ut dem som omhandlet eldre barn, men også spedbarn, da jeg ønsket først og fremst en aldersgruppe på ett- til og med seks år. Når dette var gjort satt jeg igjen med 31 vedtak, som ble studiens utvalg. «Ditt utvalg» er for øvrig også er en funksjon på lovdata pro hvor en kan lagre utvalget eget utvalg i en privat mappe, og sikre at en ikke mistet oversikt over vedtakene.

Etter denne utvelgelsen satt jeg igjen med fire vedtak fra 2015, ti fra 2016, seks fra 2018, ni fra 2019 og to fra 2020. Frem til dette tidspunktet har jeg brukt strukturert utvelgelse. Denne type utvelgelse baserer seg på å systematisk velge seg ut personer eller enheter som har egenskaper eller kvalifikasjoner som er strategiske i forhold til problemstillingen. Denne formen for utvelgelse kan være med å styrke utvalgets egnethet i utviklingen av forståelsen for de fenomener vi studerer (Thagaard, 2018, s. 54). Etter utført strukturert utvalg, valgte jeg å gjøre et tilfeldig utvalg av de vedtakene. Randomisering, som det også heter, er et vanlig virkemiddel for å trekke et tilfeldig utvalg (Malterud, 2017, s.60). Randomiseringen ble gjort av fordi jeg anså at 31 vedtak var for mange vedtak i forhold til rammene for prosjektet.

På bakgrunn av at antall vedtak fra de ulike årstallene var varierende, valte jeg å beholde alle vedtak fra 2020, 2018 og 2015, mens jeg foretok et randomisert utvalg fra 2016 og 2019. Jeg lagde en utvalgsrekke hvor X var vedtak jeg valgte å beholde, mens Y var dem jeg fjernet. Valget falt på å beholde annethvert vedtak. Utvalgsrekken ble derfor seende slik ut; Y, X, Y, X, Y, X, Y, X, Y, X ... Dette ble gjort for å sikre en mest mulig jevn fordeling blant årstallene, og at vedtakene som ble valgt bort ikke var preget av min rolle. Utover at jeg hadde sett på alder av barna i sammendragene, leste jeg ikke gjennom vedtakene før de ble valgt. Dette gjorde at jeg ikke hadde kunnskap til hvorvidt barnets deltakelse kom frem, eller om det var forskjeller mellom årstallene.

Etter både strukturert og randomisert utvalg, satt jeg igjen med totalt 21 vedtak, som ble samlet utvalg og derav studiens datamateriale. To vedtak fra 2020, fire fra 2019, seks fra 2018, fem fra 2016 og fire fra 2015.

6.3.3 Studiens utvalg

Avslutningsvis ønsker jeg å presentere studiens utvalg. Analyse materialet består av 21 vedtak, som alle kom frem under søket på småbarn, omsorgsovertakelse og barnevernloven §4-12. Når alle vedtakene var systematisk samlet inn, lagde jeg en oversiktstabell som viser utvalget

i vedtakene. Oversikten under viser til antall barn, deres alder og hvilket årstall det er snakk om i vedtakene. Totalt var det 32 barn fordelt på 21 vedtak. Alle sakene, med unntak av en, inneholdt ett eller flere barn i studiens valgte aldersgruppe. Det var også åtte søsken i sakene som var over seks år, og et barn under ett år. Oppsummert ble fordelingen av antall barn i de ulike årene relativt jevn, og det var flest barn innenfor målgruppen.

Alder	2020	2019	2018	2016	2015	Totalt
0-2 år	-	1	3	-	2	6 barn
3-6 år	2	3	4	4	3	16 barn
Over 6 år	1	2	2	2	3	10 barn
Totalt	3 barn	6 barn	9 barn	6 barn	8 barn	32 barn

(Tabell 1).

Vedtakens lengde er varierende, og ligger på alt mellom ti til 20 sider. Geografisk er vedtakene relativt godt representert over det ganske land. Saksutvalget omhandler åtte av landets ti nemnder, noe som gir både geografisk variasjon og variasjon av nemnder. I utvalget er følgende nemnder med; Oslo og Viken, Trøndelag, Oppland og Hedmark, Buskerud og Vestfold, Oslo og Akershus, Agder, Rogaland, og Telemark. Som nevnt, ble det endring i nemndenes navn etter fylkessammenslåing i 2020, og derfor stemmer ikke alle navnene her overens med dagens faktiske navn. Eksempelvis heter det ikke lengre «Oslo og Akershus», men «Oslo og Viken».

6.4 Analyse

Analyse av data går ut på å kategorisere innsamlet informasjon med sikte på å beskrive hva en har funnet (Halvorsen, 2008, s.176). Analysen skal føre til resultater, og er derfor en målrettet reise fra problemstilling til resultater (Malterud, 2017). På samme måte som med all annen kvalitativ forskning må dataen analyseres og tolkes for å skaffe forståelse. Gjennom analysen skal forskeren vise evnen til å kunne skille mellom relevant og ikke-relevant informasjon i dataen (Bowen, 2009). Det finnes ikke en standard analyseteknikk som skal benyttes til alle analyser av kvalitative data (Grønmo, 2016, s.265; Ringdal, 2018). Derimot finnes det flere fremgangsmåter en kan velge mellom når en skal gjennomføre en analyse, hvor fremgangsmåten vil være preget av problemstillingen, hvilken kunnskap en leter etter og hva slags data en har (Malterud, 2017).

Analyse av tekster forbindes særlig med historisk metode, men blir også brukt av sosiologer og andre samfunnsvitere for å belyse samfunnsfenomener. Analysen i dokumentanalyse kan eksempelvis gå ut på at forskeren grupperer tekstene utfra hva de representerer og uttrykker (Halvorsen, 2008, s.213-214). Bowen (2009) hevder at i en dokumentanalyse kan en bruke kombinasjon av innholdsanalyse og tematisk analyse. Innholdsanalyse er prosessen hvor en organiserer informasjonen i dokumentet inn i kategorier og underkategorier knyttet til problemstillingen i forskningen (Bowen, 2009, s.32; Grønmo, 2016). Tematisk analyse på sin side, er prosessen hvor en er ute etter å identifisere, analysere og rapportere mønstrene i dataen, som igjen utgjør de gjentakende temaene for analysen (Braun & Clarke, 2006). Prosessen innebærer en grundig og mer fokusert re-lesing og gjennomgang av datamaterialet (Bowen, 2009).

En skal gjennom analysen gjennomgå dataen for å gi et bilde på hva forskningen sier. Når en bruker innholds- og temaanalyse, blir det tydeligere forklart og vist til hva forskningen innebærer. Ved bruk av denne tilnærmingen til analysedelen blir det en strukturert organisering av hvilke temaer som presenteres i forskningen, og ikke minst en tydelig sammenheng til forskningsspørsmålene (Bowen, 2009, s. 32-33).

6.4.1 Kvalitativ og kvantitativ metode

I samfunnsforskning skiller en mellom kvalitative og kvantitative metoder, og i all hovedsak handler begrepene om hvilke egenskaper dataen en samler inn og analyserer har (Grønmo, 2016, s.22). Kvalitative metoder innebærer primært sett at en søker forståelse for sosiale fenomener, gjennom enten kontakt med deltakere i felten, intervju eller observasjon, eller ved analyser av tekster og visuelle uttrykksformer. Kvantitative metoder på sin side brukes i søken på fenomeners utbredelse og antall. Data kan karakteriseres som kvantitative når de uttrykkes i form av rene tall eller andre mengdetemer, mens data som ikke uttrykkes på denne måten er kvalitative (Grønmo, 2016; Thagaard, 2018; Ponterotto, 2005).

Innholdsanalyse kan ha både en kvalitativ og kvantitativ tilnærming (Grønmo, 2016, s. 142; Ringdal, 2018). Kvalitativ innholdsanalyse vil generelt sett innebære systematisering av utvalgte tekstsitater, bildeutsnitt eller andre innholdselementer med sikte på å belyse spesifikke problemstillinger. Kvantitativ innholdsanalyse går også ut på å systematisere de deler av innholdet i ulike dokumenter som er relevant for den gitte problemstillingen. Denne systematiseringen er likevel annerledes, da den ikke tar utgangspunkt i vurderinger og

sammenligninger av sitater eller andre innholdselementer. Derimot blir innholdet i dokumentene vurdert med referanse til et strukturert kodeskjema (Grønmo, 2016, s. 142-143).

I denne studien har jeg valgt å kombinere tematisk analysemodell og innholdsanalyse. I innholdsanalysen har jeg tatt utgangspunkt i Grønmo (2016) sine forklaringer om koding og kategorisering i denne type analysetilnærming. Kvalitativ innholdsanalyse utføres av forskeren selv og innebærer systematisk gjennomgang av dokumenter med sikte på å kategorisere og registrere innholdet som er relevant for problemstillingen. Analysen foregår til dels parallelt med datainnsamlingen. I datainnsamlingen er det viktig å gjennomgå tekstene systematisk med sikte på kildekritiske og kontekstuelle vurderinger, utvelging, registrering og kategorisering av relevant innhold. Koding av materialet skjer gjennom forenkling og sammenfatning av tekstenes innhold, noe som er med å skape oversikt. Gjennom datainnsamlingen foretar forskeren også en kategorisering av det relevante innholdet i tekstene (Grønmo, 2016).

Til tross for at denne studien i utgangspunktet bygger på en kvalitativ analyse, har jeg inkludert innholdsanalyse som bygger på kvantitet. Dette er fordi i studiens datautvalg er det relevant å se på og analysere tall. Kvantitativ innholdsanalyse tar som nevnt ofte utgangspunkt i antall og utbredelse (Grønmo, 2016). Denne studien har ikke som mål å se på utbredelse. Likevel for at analysen, av eksempelvis hvorfor barn får være med å delta eller hvordan deres deltakelse blir tillagt vekt i vurderingene, skulle være mulig ble det nødvendig å se på forekomsten av de ulike fenomenene. Jeg har derfor brukt deler av kvantitativ innholdsanalyse for å finne tallene i vedtakene, og derav gå videre til forskningsspørsmålene om hvordan og hvorfor.

I den tematiske analysetilnærmingen har jeg brukt Braun og Clarke (2006) sine seks faser som inspirasjon. Fasene består av følgende:

- Bli kjent med eget datamateriale
- Skape innledende koder
- Lete etter tema
- Gjennomgå tema
- Definere og navngi tema
- Produsere rapport

Den tematiske analysetilnærmingen innenfor kvalitativ forskning trenger ikke nødvendigvis følge de seks fasene systematisk (Braun & Clarke, 2006). Fasene kan anses som retningslinjer, fremfor bestemte regler. Det er derimot en forutsetning at en benytter seg av alle seks fasene slik at resultatet i forskningen fremstår som troverdig. Temaene i teksten kan identifiseres på en av to primære måter i tematisk analyser, induktiv måte (bottom up) eller deduktiv/ teoretisk (top down) måte. Valget mellom induktiv og deduktiv tilnærming vil kunne påvirke hvordan og hvorfor en koder informasjonen. Enten kan en kode på grunnlag av spesifikke spørsmål, knyttet til deduktiv tilnærming, eller tema kan i større grad komme fra selve datamaterialet som er knyttet til en induktiv tilnærming (Braun & Clarke, 2006).

Induktiv tankemåte innebærer observasjoner av et fenomen uten at det tar utgangspunkt i bestemte teorier eller hypoteser (Halvorsen, 2008, s.24). Denne tankemåten kan starte ved at nysgjerrigheten vekkes av en ide eller observasjon av et fenomen, hvor en da ønsker å studere virkeligheten mest mulig forutsetningsløst. Deduktiv fremgangsmåte vil si at det er teorier som er utgangspunktet for empiriske observasjoner (Halvorsen, 2008). Jeg har hovedsakelig brukt en induktiv tankemåte i min analyseprosess.

6.4.2 Kategorisering av data

Først gjorde jeg meg kjent med datamaterialet, ved å lese gjennom alle vedtakene i sin helhet, og skrive et kort sammendrag på hvert vedtak. Som en del av å bli kjent med materialet utformet jeg også en tabell som viser til hovedinnholdet i dokumentene. Denne oversikten kommer frem som vedlegg i denne oppgaven (se tabell 2). Jeg fulgte videre Braun og Clarke (2006) sin fremgangsmåte ved å lete etter tema, gå gjennom dem, definere tema og navngi dem. I kombinasjon med dette har jeg brukt kvalitativ og kvantitativ innholdsanalyse, gjennom å hente frem tall som viser til forekomsten av deltakelse og vekting, samt systematisk koding og kategorisering til hjelp av kategoriutviklingen (Grønmo, 2016). Jeg endte opp med tre hovedkategorier, med underkategorier, for funn:

1. Mulighet for deltakelse?
 - Barn som ikke blir hørt
 - Barn som blir hørt
 - Talsperson
 - Offentlig og privat part
 - Bekymringsmelding

2. Deltakelse – vektlagt eller ikke?
 - Hvorfor blir barnets stemme vektlagt
 - Barnevernets ønsker
 - Troverdighet
3. Forbedring etter ny paragraf §6-3a, innført i 2018?

6.5 Gyldighet, pålitelighet og overføring

All forskning bør gjøres med et kritisk blikk for at kvaliteten skal bli best mulig (Tracy, 2010). Når en skal vurdere kvaliteten til kvalitativ forskning, må en rette et kritisk blikk over den. Kvaliteten til samfunnsvitenskapelige data kan ikke vurderes på generelt grunnlag, men må ses i sammenheng med hva datamaterialet skal brukes til (Grønmo, 2016, s.237). For at forskningen skal kunne brukes, må den først og fremst anses som troverdig (Thagaard, 2018). En undersøkelse blir troverdig hvis den er utført på en tillitsvekkende måte (Ringdal, 2018, s. 247). Verktøy en kan bruke for å vurdere troverdigheten, og dermed kvaliteten på forskningen er: gyldighet, pålitelighet og overførbarhet (Thagaard, 2018, s. 181).

Pålitelighet, eller relabilitet som det også kalles, sier seg kanskje selv. Det brukes for å sjekke påliteligheten til datamaterialet, ved å undersøke om forskningen er utført på en pålitelig og tillitsvekkende måte. Definisjonen er ofte graden av samsvar mellom ulike innsamlinger av data om samme fenomen basert på samme undersøkelsesopplegg (Grønmo, 2016, s.242). Høy pålitelighet betyr at resultatet skal få tilnærmet identiske data av andre forskere på andre tidspunkt, ved bruk av samme undersøkelsesopplegg (Grønmo, 2016; Halvorsen, 2008; Kvale & Brinkmann, 2017). For å styrke denne studiens pålitelighet samlet jeg inn og sorterte fylkesnemndsvedtakene systematisk. Jeg utarbeidet en tabell (vedlegg 2) som viser til vedtaksnummer, årstall og sakens bakgrunn. Påliteligheten til studien styrkes av at vedtakene er offentlig og tilgjengelig, dermed er det også mulig å sjekke resultatet på bakgrunn av arbeidet som er gjort. I tillegg har jeg etter hvert sitat, som er lagt frem for å underbygge funnene, referert til vedtaksnummer.

Selv om en har pålitelige data, er det ikke sikkert at disse dataene er treffende eller relevante for det vi har til hensikt å studere. Hvis en studie skal ha god kvalitet kan en derfor ikke bare sikre høy pålitelighet, en må også sørge for høy gyldighet (Grønmo, 2016). Gyldighet er knyttet til resultatene av forskningen og hvordan vi tolker data (Thagaard, 2018, s.189). Når en sjekker gyldigheten til et prosjekt ser en på hvorvidt studien undersøker det den er ment til å undersøke (Grønmo, 2016; Kvale & Brinkmann, 2017; Ringdal, 2018). Gyldigheten er høy

hvis undersøkelsesopplegget og datainnsamlingen resulterer i data som er relevante for problemstillingene (Grønmo, 2016, s. 241).

Gjennom nøyaktighet og systematisk arbeid har jeg forsøkt å sikre gyldigheten i oppgaven på best mulig måte. For å sørge for en høy gyldighet i denne studien har jeg prøvd å utvikle et undersøkelsesopplegg med ulike kategorier som sikrer at jeg fanger opp all informasjon som er relevant for å kunne svare på forskningsspørsmålene. Videre for å øke gyldigheten i oppgaven leste jeg gjennom vedtakene i sin helhet nøye og gjentatte ganger. Jeg har også, for å besvare problemstillingen min, samlet all informasjon som refererte til barnets stemme under funn-kategoriene.

Før en bruker bestemte kilder er det viktig at en gjør kritiske vurderinger av disse kildene. Dette kalles kildekritikk, og handler hovedsakelig om at en aldri skal stole blindt på kildene sine. En må gjøre egne uavhengige undersøkelser og vurderinger (Asdal & Reinertsen, 2020). Grønmo (2016, s.136) fremhever fire forskjellige typer kildekritiske vurderinger en bør ta før en bruker en kilde: tilgjengelighet, relevans, autentisitet og troverdighet. Tilgjengelighet handler om kilder som i utgangspunktet ville vært interessante å bruke, men som kanskje ikke er tilgjengelige. Dette er noe som bør avklares før undersøkelsen settes i gang, og forskeren bør vurdere hvilke konsekvenser det kan få for studien at viktige kilder ikke er tilgjengelige. Relevans tar sikte på at ikke alle kilder som er tilgjengelig, nødvendigvis er relevant for problemstillingene. Det kan derfor være grunn til å vurdere tilgjengelighet og relevans i sammenheng. Blant de tilgjengelige kildene velger vi dem som kan bidra med den mest relevante informasjonen ut fra problemstillingene i den aktuelle studien (Grønmo, 2016).

Autentisitet vil si at før en bruker en kilde sjekker at kilden er autentisk, eller ekte. Det er som regel vanskeligere å vurdere autentisiteten i forbindelse med dokumenter enn det er i forbindelse med aktører eller respondenter som kilder. Troverdighet er den fjerde typen kildekritisk vurdering en bør ta. Troverdighet vil si at selv om kilden er autentisk, må en vurdere om en kan ha tillit til den informasjonen en får, eksempelvis gjennom innholdsanalyse av bestemte dokumenter. Dokumenter kan inneholde feilaktig informasjon fordi de er utformet for å fremme bestemte interesser (Grønmo, 2016, s.136).

Overføring er knyttet til tolkningen av resultatene i studien (Thagaard, 2018). Kvalitative studier tar sikte på å utvikle en forståelse av de fenomenene vi studerer, og overførbarheten sjekkes dermed i spørsmålet om den tolkningen og forståelsen en utvikler innenfor rammen av

et prosjekt, også kan være relevant i andre sammenhenger. Når en utvikler et forskningsprosjekt, er en viktig målsetting å kunne gi prosjektet en generell relevans (Thagaard, 2018, s. 182). Resultatene fra en studie er overførbare hvis de gjelder i andre situasjoner eller andre steder (Ringdal, 2018, s.247).

Denne studiens utvalg er fylkesnemndsvedtak fattet jf. §4-12 i barnevernloven (1992) og inneholder hovedsakelig småbarn. Studien kan ikke generaliseres fordi prosentandelen av antall saker er så liten i forhold til alle vedtak fylkesnemnden vedtar. Likevel kan resultatene ha en overføringsverdi ved at de kan gi en antakelse om hvordan lignende saker blir behandlet i nemnden. Denne studien kan bidra til kunnskap om hvordan småbarns rett til deltakelse blir oppfylt i fylkesnemnden.

6.6 Forskerens forforståelse og subjektivitet

I kvalitative undersøkelser vil forskningen kunne bli påvirket av forskeren. Tracy (2010, s. 842) presenterer selvrefleksivitet som et av de viktigste momentene for å oppnå oppriktighet i forskningen, spesielt i kvalitativ tilnærming. Selvrefleksivitet handler om forskerens evne til å reflektere rundt sin egen rolle i forskningen. Bowen (2009, s.31) hevder at i en dokumentanalyse er ikke selvrefleksivitet vanligvis et problem fordi dokumentene er basert på fakta, og er produsert på objektivt grunnlag. I tillegg vil ikke datamaterialet påvirkes av forskeren på samme måte som i for eksempel en intervjusituasjon, hvor intervjuer kan påvirke dataen som kommer frem (Bowen, 2009; Tracy, 2010).

Uansett hvilken forskningsmetode en bruker eller hva slags forskningsprosjekt en skal gjennomføre, vil forskerens person påvirke prosessen og resultatene i forskningen som blir gjort (Malterud, 2017, s.41). Som forsker vil du ha en bakgrunn, erfaring, forutsetning og motivasjon knyttet til forskningen, som vil kunne være med å påvirke helheten av prosjektet. Det er derfor viktig at jeg som forsker er observant på at overnevnte faktorer kan være med å påvirke tolkningen og resultatene. Ikke minst er det viktig at jeg er ærlig på dette gjennom studien for å oppnå mest mulig oppriktighet i studien. Det er en fordel når forskeren klarer å vise selvrefleksivitet gjennom hele studien (Tracy, 2010).

Forforståelsen til en forsker er helt vesentlig i oppbyggingen av et prosjekt. Malterud (2017) beskriver forskerens forforståelse som en ryggsekk vi bringer med oss inn i forskningsprosjektet, før prosjektet starter. Ofte er denne forforståelsen også en av de viktigste motivasjonene en forsker har for å sette i gang forskning på et spesifikt tema

(Malterud, 2017). For mitt vedkommende vil min bakgrunn, som student på masterprogrammet i barnevern, og tidligere utdanning som barnehagelærer, antagelig være med å påvirke hvordan studien er blitt designet, fordi jeg har litt kjennskap til feltet fra før. Kombinasjonen i utdanningen min har i lang tid påvirket og utviklet mitt syn og nysgjerrighet på småbarns rettigheter i samfunnet. Det er blitt et stort interessefelt for meg, noe som selvsagt vil kunne være med å farge studien min. Utover dette vil jeg som forsker kunne bli påvirket av eksempelvis media, familie og venners synspunkter på barnevernet eller fylkesnemnden, og deres plass i samfunnet. I tillegg mangler jeg praksis fra barnevernstjenesten og fylkesnemnden, noe som kan føre til at en person med lang arbeidserfaring innenfor feltet ville tatt andre vurderinger enn jeg har gjort. Jeg vil forsøke, så langt det lar seg gjøre, å være bevisst på min forforståelse og selvrefleksivitet i analyse og presentasjon av funn.

6.7 Etikk

Uansett hvilken type studie som skal utføres er det alltid nødvendig å forholde seg til forskningsetikk, og forskeren må innrette seg etter etiske prinsipper (Thagaard, 2018). Forskningsetikk er «et mangfold av verdier, normer og institusjonelle ordninger som bidrar til å konstituere og regulere vitenskapelig virksomhet.» (De nasjonale forskningsetiske komiteene, 2016, s.5). De nasjonale forskningsetiske komiteenes retningslinjer gir en strukturert fremstilling av forskersamfunnets grunnleggende normer og verdier (NESH, 2016, s. 5). Gjennom retningslinjene blir det satt forventninger til all forskning som skal bli gjort, både privat og offentlig. Disse retningslinjene gjør at en som forsker må vise redelighet og nøyaktighet med tanke på hvordan en presenterer egen og andres forskning (Thagaard, 2018, s. 20-21).

Etiske hensyn må tas når datainnsamling skal skje, uavhengig av hvilken metode en velger å bruke (Fangen, 2015). I en dokumentanalyse kan typiske etiske utfordringer en møter på være; konfidensialitet og ivaretagelse av forskningssubjektens integritet. Dette betyr i bunn og grunn at en som forsker skal være forsiktig med den informasjonen en sitter på, og hvem den deles med. Personer og organisasjoner skal anonymiseres, og informasjon skal ikke kunne spores tilbake til dem gjennom forskningen. En skal som forsker behandle informasjonen en bruker med respekt, og begrense hvem informasjonen deles med (Fangen, 2015).

Når en gjør en ren dokumentanalyse med offentlige dokumenter, er det ikke alltid studien vil bli omfattet av overnevnte hensyn (Asdal & Reinertsen, 2019). Dette er tilfelle i min studie.

Grunnen til dette er at utvalget ligger allerede tilgjengelig for alle som har tilgang på Lovdata Pro, samt er alle vedtakene anonymisert på forhånd. Derav kan ikke jeg som forsker, ei heller leserne av studien, innhente noen personopplysninger utfra utvalget mitt. Når en starter en ny studie, må det undersøkes om den må registreres hos Norsk senter for forskningsdata (NSD). Hovedregelen her er at om du skal behandle personopplysninger, må du søke om godkjenning til å utføre studien (Asdal & Reinertsen, 2019). Utvalg består kun av offentlige dokumenter, og inneholder ikke personopplysninger som gjør det mulig å indentifisere enkeltpersoner. Det ble derfor ikke søkt om godkjenning hos NSD for gjennomføring av denne studien.

Nærheten i datainnsamlingen stiller krav til nøkternhet hos forskeren (Malterud, 2017). I møtet med kunnskap som er følelsesmessig eller politisk ladet, kan forskeren miste edrueligheten som er nødvendig for å håndtere kunnskapen på en vitenskapelig måte. Man kan bli opprørt eller revet med av historier en møter, slik at alternative versjoner eller tolkninger ikke blir overveid. Nettopp fordi kvalitative data kan gi sterke inntrykk, er det forskerens ansvar å forvalte dataen på en måte som kan lede til pålitelig og gyldig kunnskap (Morse, 2007, ref. i Malterud, 2017). Min oppgave som forsker blir å holde fokus på de fakta som kommer frem i fylkesnemndsvedtakene og behandle dem så objektivt som overhodet mulig.

Alle forskere er forpliktet til å gi nøyaktige henvisninger i litteraturen som brukes, både primær- og sekundærlitteratur (NESH, 2016, s.27). En skal tilstrebe så nøyaktige henvisninger til litteraturen at det er mulig å spore informasjonen tilbake til kilden. Litteraturen som er lest og brukt i denne studien har blitt forsøkt bearbeidet på en best mulig måte, og jeg har brukt referering nøye for å unngå plagiering. Jeg har i hovedsak brukt en norsk APA-manual (Redaksjonen for Norsk APA-stil, 2019), sammen med www.sokogskriv.no og www.kildekompasset.no, som veiledning i hvordan referere på en akademisk korrekt måte i overensstemmelse med refereringsstilen APA6th – American Psychological Association. Refereringsstilen blir brukt med bakgrunn i Universitetets retningslinjer.

7.0 FUNN OG DISKUSJON

I følgende kapittel vil jeg presentere funn som ble fremtredende i analyseprosessen, og som skal svare på studiens forskningsspørsmål. Først vil jeg kort presentere hva som menes med barnets stemme, og informasjon om sakenes bakgrunn. Videre vil jeg presentere mine funn, som baserer seg på følgende kategorier og underkategorier:

1. Mulighet for deltakelse?
 - Barn som ikke blir hørt
 - Barn som blir hørt
 - Talsperson
 - Offentlig og privat part
 - Bekymringsmelding
2. Deltakelse – vektlagt eller ikke?
 - Hvorfor blir barnets stemme vektlagt
 - Barnevernets ønsker
 - Troverdighet
3. Forbedring etter ny paragraf §6-3a, innført i 2018?

Sitatene i studien er tatt rett fra vedtakene, og er ikke språklig korrigert i denne fremstillingen. Etter funnfremstillingen presenteres en diskusjon tilknyttet hver av de tre hovedkategoriene. Funnene blir diskutert i lys av teori og forskning som er presentert frem til nå i oppgaven, sammen med noen avsluttende refleksjoner.

7.1 Kort om vedtakene

Generelt sett er barnas meninger og uttalelser smalt representert i alle vedtakene fra datasettet. Jeg valgte tidlig å bruke hele fylkesnemndsvedtaket, fremfor bare slutningen, når jeg skulle gjøre analysen. Dette gjorde jeg for å få en bredest mulig forståelse av hvordan barns stemme blir representert i vedtakene. De fleste uttalelser fra barnet kom frem gjennom delene om nemndens vurdering. Det ser ut til å være flest beskrivelser av barnet, fremfor hva barnet selv mener, i de resterende delene av vedtaket.

Barnets stemme og barnets mening blir nevnt flere ganger gjennom funn- og diskusjonskapittelet. Hva som menes helt presist med dette kan være litt diffust, og har noen gråsoner. Barn har mange måter å uttrykke seg på, og uttrykkene trenger ikke nødvendigvis være verbal, men kan også være non-verbalt språk (Kipperberg, et.al., 2019, kap.13). Barn

kan uttrykke seg med eksempelvis stort eller lite ordforråd, samt motstand eller samarbeid. Jeg ønsker derfor å kort forklare hva som defineres som barnets stemme i denne sammenheng. Barnets stemme og mening er ikke det samme som beskrivelser av barnet. I vedtakene blir barnet i stor grad beskrevet, eksempelvis gjennom deres utvikling, personlighet og omsorgsbehov, dette er ikke å regne som barns stemme. Kort forklart, barnets stemme og mening er, i denne studien, alt barnet har sagt eller uttrykt om egen livssituasjon. Denne definisjonen kommer med forbehold om gråsoner i forhold til hva barnet egentlig uttrykker i ulike gitte situasjoner.

Eksempel på hva som ikke er barnets stemme i denne sammenheng, hentet fra vedtak:

«Han har blant annet drevet med svømming, trompet og trommer. Han er kreativ og liker spesielt drive med dominobrikker og tekniske prosjekter. Han har dårlig syn og bruker briller» (FNV-2019-41-OPP).

Jeg vurderer ikke dette som barnets stemme, da det kun gir en overfladisk beskrivelse av barnet, i den forstand av aktiviteter han har gjort. Det gis også informasjon om fysikken til barnet, som ikke har noen påvirkning på evnen til å uttale seg om egen sak. Det kommer heller ikke frem noen form for informasjon knyttet til hvordan barnet ser på eller forholder seg til egen omsorgssituasjon.

Eksempel på hva som er barnets stemme i denne sammenheng, hentet fra vedtak:

«[...] B bekreftet da at hun likte veldig godt å være sammen med mamma.» (FNV-2018-273-TEL).

Dette vil bli vurdert til barnets stemme, da det gir informasjon om hva barnet selv har uttrykt om egen omsorgsperson, og dermed faktorer i eget liv. Når en sak skal vurderes vil informasjon som dette kunne være med å påvirke hvordan fylkesnemnden behandler saken. Her får vi informasjon om barnets tilknytning til mor, som kan være viktig faktor i slutning, både for eventuell flytting eller samvær.

Tross at alle sakene er veldig ulike har alle omsorgsovertakelse, etter § 4-12 i barnevernloven, som fellesnevner. Jeg har i sammenheng med analysen laget en oversiktstabell over alle sakene, hvor en får en kort og enkel oversikt over alle sakene og deres handlinger. Tabellen ligger som vedlegg i oppgaven (se tabell 2).

7.2 Mulighet for deltakelse

Første hovedkategori knyttes til forskningsspørsmålet om hvordan og hvorfor småbarn får delta i egen sak. Funnene viser hovedsakelig at småbarn ikke får muligheten til å uttale seg om egen sak. Nemnden legger ofte barnas alder til grunn for å ikke la dem delta. I sakene hvor barn får uttale seg er det ved hjelp av enten talsperson, offentlig eller privat part. I den grad deltakelsen er dokumentert, ser det ut til å være på bakgrunn av barnekonvensjonen (1989) og barnevernloven (1992) at barna får være med å delta i sakene. I følgende hovedkategori vises det hovedsakelig til spørsmål knyttet til hvordan og hvorfor barna får være med å delta. Alt som ser ut til å enten åpne eller lukke muligheter for barnet til å medvirke i saken inngår i denne kategorien.

7.2.1 Barn som ikke blir hørt

Det første, og kanskje viktigste funnet viser at småbarn i hovedsak ikke får være med å delta i egen sak. Gjennom analysen fant jeg at barn under syv år blir i liten eller ingen grad hørt. Totalt i datamaterialet, bestående av 21 saker, har 18 av 32 barn ikke fått være med å delta. 22 av disse barna var i under syv år, og 20 av dem igjen fikk ikke muligheten til å delta eller uttale seg. I flere av sakene ble det ikke begrunnet hvorfor en unnlater å prate med barnet. Totalt syv saker inneholder ingen form for begrunnelse for hvorfor barnet ikke har fått være med å delta. Disse sakene gir også i liten grad beskrivelser av barna. Beslutningene bygger på bevisgrunnlag og foreldrenes omsorgsevner.

Tross at syv av disse sakene ikke inneholder noen begrunnelser, nevnes det i de resterende sakene både direkte og indirekte hvorfor barnet ikke deltar. Hovedsakelig finner jeg at det dreier seg om alder og modenhet. Det kommer tydelig frem i flere av vedtakene at alder er et hinder for at barn får delta. Sitater som ligner dette: «Barnet er ikke hørt da det bare er 2 år gammelt.» (FNV-2018-94-ROG), forekommer i flere av vedtakene. Det kan se ut til å være et gjennomgående mønster, og en form for «standardsvar» fylkesnemnden kommer med når saken gjelder barn under syv år. Det ser ikke ut til å være noen fremgangsmåter som skal sørge for barns deltakelse når fylkesnemnden syns barnet er for ungt.

I et mindretall av sakene hvor barn er under syv år, blir deres evner til å danne eget synspunkt vurdert. Det kommer heller konkrete påstander om at barnet er for ungt, og ikke kan skjønne konsekvensene av uttalelsene sine. Eksempler på dette:

«Under hensyn til hans lave alder, er det ikke oppnevnt talsperson for C. Den sakkyndige har heller ikke funnet det hensiktsmessig å snakke med ham om hans syn og følelser i anledning saken.» (FNV-2018-273-TEL).

Barnet det henvises til her er fire år. Saken gjaldt spørsmål om det offentlige kunne overta omsorgen for C, sammen med hans to eldre søsken, på henholdsvis seks og ti år. Saken endte med at alle barna ble plassert i fosterhjem.

Under presenteres flere eksempler på hvordan barnets alder blir satt som et hinder for barnets mulighet til å bli hørt, og delta:

«B er ** år og ** måneder, og fylkesnemnda har vurdert at hun er for liten til å danne seg egne synspunkter i saken, jf. barnevernloven § 6-3.» (FNV-2019-242-FTR).

«A er 3 ½ år gammel. Det er ikke innhentet uttalelse fra ham. Nemnda har vurdert at han er for liten til å danne seg egne synspunkter om sakens tema, jf. bvl. § 6-3.» (FNV-2018-145-AGD).

«A er bare 2,5 år, så hans syn og mening er ikke mulig å vite». (FNV-2019-15-OPP).

Alle sitatene viser til hvordan fylkesnemnden argumenterer for at barnets stemme ikke kan tas i betraktning, på grunnlag av deres alder. To av sitatene viser til §6-3 i barnevernloven (1992), og bruker paragrafen for å underbygge påstanden om at barnet er for ungt. Dette forekommer i flere andre vedtak også. Syv av 21 saker refererer til §6-3 om barns rett under saksbehandlingen. I disse sakene blir paragrafen i liten grad henvist til, gjerne kun gjennom en eller to setninger. Paragrafen sier at barn som er over syv år, skal få være med å uttale seg om egen sak, det samme skal barn som er yngre få muligheten til, i samsvar med modenhet og alder. Alle sakene hvor det blir referert til denne paragrafen, og barnet er under syv år, brukes den som et grunnlag for hvorfor det ikke er blitt pratet med barnet.

I en av sakene refereres det til §6-3, hvor det står at barnet skal få være med å delta i samsvar med alder og modenhet. Likevel gis det ikke en tydelig begrunnelse for hvorfor barnet ikke er snakket med, annet enn forklaringer rundt at barnet har særlige omsorgsbehov og ikke er aldersadekvat ifølge nemnden (FNV-2020-31-FBV). Saken gjaldt et barn på fem år, som ble plassert i fosterhjem hos sin bestemor. Plasseringen ble i stor grad basert på fars ønsker om at barnet skulle få bo der. Plasseringen skulle også i utgangspunktet være med tanke på at barnet skulle få flytte hjem igjen til far så snart forholdene tillater det. Beslutningen legger stor vekt

på at barnet ikke ser ut til å søke støtte eller trøst hos far, og virker utrygg. Dette i seg selv kan betraktes som barnets forsøk på å uttrykke seg, men det blir ikke ytterligere undersøkt hva oppførselen kommer av direkte hos barnet. Derfor kan en ikke med sikkerhet forklare hvordan barnet forholder seg til saken.

Hovedsakelig finner jeg i analysen at barn under syv år har små sjanser for å få slippe til, og uttale seg om egen sak. Begrunnelsene for hvorfor de ikke får delta er ikke spesielt tydelige i vedtakene. Det eneste tydelige begrunnelsene baserer seg på barnets alder og modenhet, og barnevernloven §6-3 (1992) brukes som en form for argument fra nemnden. Slik jeg tolker det gjør den satte aldersgrensen i paragrafen det vanskeligere for småbarn å få uttale seg i egen sak.

7.2.2 Barn som blir hørt

Når barn får være med å delta, kommer barnets stemme til uttrykk gjennom flere forskjellige faktorer. Talsperson etter § 7-9 (Barnevernloven, 1992), ser ut til å være det mest brukte hjelpemiddelet for å få frem barnets stemme i sakene. Når det er nevnt, er det viktig å påpeke at barns uttalelser kommer også fra andre i offentlig part, slik som en sakkyndig eller pedagogisk leder i barnehagen. Privat part, slik som besteforeldre eller beredskapshjem, brukes også. I et lite antall av sakene, kommer disse partene med uttalelser på vegne av barna. Dette blir bare gjort i saker hvor barna er under syv år. Det varierer hvilke uttalelser som kommer, men ofte er det knyttet til hvordan barnet selv ser på egen bosituasjon, og hvem de ønsker å bo med. Barnet kan også ha fortalt at hen savner spesifikke personer som er viktig for hen. Tross at det ikke ser ut til at disse uttalelsene har noe å si på utfallet i saken, kan det ha en viktig betydning i sakens vurderinger.

7.2.3 Talsperson

Talspersonen taler på vegne av barnet, enten som vitne i fylkesnemnden eller gjennom fremlagt rapport (Barnevernloven, 1992, §7-9). Talsperson blir oppnevnt av nemnden, og dermed er det fylkesnemnden som bestemmer hvilke barn som skal få talsperson (Bendiksen & Haugli, 2021). I studiens datamateriale ble det oppnevnt totalt ni talspersoner blant totalt 32 barn. Alle barna som fikk oppnevnt talsperson var fylt syv år, med unntak av en jente på seks år.

En av sakene omhandlet fire søsken hvor tre av fire fikk tilgang til talsperson. Det siste barnet var bare seks år, i motsetning til søsknene som var henholdsvis syv, ti og tolv år (FNV-2015-167-OPP). I flere av sakene hvor det gjaldt søsken, er det et tydelig mønster at talsperson er

forbeholdt barna som er fylt syv år. Det er ingen aldersgrense eller anbefaling om alder i §7-9 om talsperson (Barnevernloven, 1992). Det kan altså se ut til å være en sammenheng mellom §6-3 (Barnevernloven, 1992) og hvem som får oppnevnt talsperson av fylkesnemnden.

Informasjonen som kommer fra talspersonen inneholder i stor grad barnets ønsker i ulike former, samt følelser barnet har eller har hatt knyttet til situasjonen. Typiske ønsker som refereres er i stor grad tilknyttet til barnas ønsker om samvær eller hvor de skal bo. «Hva gjelder Cs uttalelser til talspersonen, fremgår det klart at han vil bo hjemme.» (FNV-2018-277-OSL). Denne saken gjaldt omsorgsovertakelse av tre søsken, på henholdsvis syv måneder, to år og tolv år. C er her barnet på tolv år. Saken endte med at barna skulle fortsette å bo hjemme hos sine foreldre. Det skrives også i sammendraget av vedlegget at det eldste barnets mening blir tillagt stor vekt (FNV-2018-277-OSL). Antakelig er dette begrunnet med alderen og modenheten til barnet, som er høyere enn resten av datamaterialet i denne studien. Her kommer det frem en uttalelse i forhold til hvor barnet ønsker å bo, og videre kommer en uttalelse knyttet til samvær.

En annen sak, hvor barnet har fått oppnevnt talsperson, knyttes uttalelsene i hovedsak til ønsker om samvær.

«A har til talspersonen forklart at hvis han ikke skal bo hos Mor vil han besøke henne og han vil overnatte. Han uttalte at han vil treffe Mor en gang i året om sommeren. Hvis han ikke skal bo hos Far uttalte han at han vil treffe Far en gang i året om sommeren.» (FNV-2019-41-OPP).

Saken gjaldt omsorgsovertakelse av et barn på åtte år, med særlige omsorgsbehov. Mor var ikke i stand til å gi tilstrekkelig omsorg til barnet, og nemnden konkluderte med at omsorgsovertakelse var til barnets beste, og han ble plassert i fosterhjem. Gutten hadde hele sitt liv bodd sammen med mor, og hadde sin primærtilknytning til henne. Nemnden tok ikke barnets ønske om overnatting hos mor til følge, men det ble satt opp relativt hyppige samvær, sammenlignet med flertallet av de andre sakene, med et møte i måneden. Nemnden begrunnet også at det ikke måtte være for stort samværsomfang, da barnet måtte få rom til å slå seg til ro i nytt hjem (FNV-2019-41-OPP).

Som nevnt er det fylkesnemnden som har autoriteten til å oppnevne talsperson. Derfor blir talsperson som regel alltid henvist til under offentlig part i vedtakene. Det ble likevel i en av sakene referert til talsperson under privat part. Saken omhandler et barn på seks år, hvor mor

uttrykker et ønske om at barnet skal få tilgang til talspersonen til tross for at han ikke er fylt syv år.

«Mor er for øvrig opptatt av at A skal få si sin mening om spørsmålet til en nøytral person. Selv om han ikke er fylt 7 år, bes det likevel om at det oppnevnes en talsperson for ham, som kan snakke med A om disse spørsmålene. Det er ingenting som tilsier at A ikke er i stand til å danne seg egne synspunkter om dette.» (FNV-2016-3058-ROG).

Saken gjaldt spørsmål om tilbakeføring av barn som ble omsorgsovertatt fire år tidligere. I dette tilfelle er det mor som har reist saken, og spørsmål om tilbakeføring av hennes biologiske sønn, som nå var seks år. Tilbakeføringen ble ikke tatt til følge. Det ble vist til at barnet var en velfungerende gutt, samt morens bakgrunn og manglende omsorgsevner. Det fremgår ikke av saken at barnet fikk talsperson, til tross for mors ønske. Det kommer ei heller noen uttalelser fra eller på vegne av barnet selv. Denne saken ser ut til å, fremfor noe, handle mest om hvilken grad mors omsorgsevne er endret, samt blir det henvist til at barnet har utviklet seg godt i fosterhjemmet og bør ikke flyttes derfra (FNV-2016-3058-ROG).

I praksis gir ikke oppnevnt talsperson garanti for at barnets synspunkt kommer til syne i saken. I noen av sakene, mindretall for øvrig, prøver talspersonen å finne barnets mening, uten at det gir resultater for barnet i saken. Fylkesnemnden argumenterer for at barnet har fått muligheten til å uttale seg når talsperson har forsøkt å prate med barnet. Skulle barnet stille seg motvillig til å prate med talspersonen, kommer det ikke uttalelser fra barnet frem i saken.

«Det fremgår tydelig av talspersonens rapport og forklaring, at A ikke likte å ha besøk av talspersonen. Han var tydelig på å si nei når talspersonen forsøkte å komme inn på det som gjaldt saken. Fylkesnemnda legger etter dette til grunn at A har fått mulighet til å uttale seg.» (FNV-2018-40-ROG).

Denne saken reiste spørsmål om omsorgsovertakelse, som ble tatt til følge, og barnet ble passert i fosterhjem. Gutten var syv år (FNV-2018-40-ROG). Fylkesnemnden legger til grunn at fordi det er oppnevnt talsperson, har barnet fått muligheten til å uttale seg. En kan tenke seg at barnets uttrykte motstand er et signal eller svar på hvordan barnet synes er i situasjonen. Sakens vedtak gir dog ingen indikasjoner på dette. Motstanden blir ikke ytterligere kommentert eller beskrevet. Det kommer heller ikke frem av saken hvilken relasjon barnet hadde til talspersonen eller hvor mange ganger det ble forsøkt å snakke med barnet.

Det blir ikke i noen av sakene henvist til talspersonens fremgangsmåte, hvordan de arbeider for å få barnet til å uttrykke egen mening. Det blir henvist til samtalene som er gjennomført, gjennom dato og i noen tilfeller sted. Talspersonen legger enten frem en rapport under beslutningsprosessen av hva som er blitt sagt i samtalen, eller forklarer gjennom å være vitne i saken. Vedtakene i seg selv gir ikke forklaringer på hvordan samtalene foregår, noe som gjør det vanskelig å vite hvordan talspersonen arbeider for å fremme barnets rett til å uttale seg.

7.2.4 Offentlig og privat part

Som nevnt innledningsvis i dette kapittelet, kommer ikke barnets uttalelser bare gjennom talsperson. Etter gjennomgått datamateriell viser det seg at i et lite utvalg blir barnets stemme presentert gjennom andre enn talsperson. Det er viktig å påpeke her, at disse personene ikke nødvendigvis har foretatt en organisert samtale i sammenheng med saken, da dette ikke vites. Det kommer ikke noe ytterligere forklaringer knyttet til hvordan informasjonen er innhentet. Barnas synspunkter som kommer frem her, handler i størst grad om forhold barnet har fortalt og uttrykt en mening om, eller observasjoner som er gjort av barnet. Det er viktig å trekke frem disse uttalelsene, fordi de kan ha hatt en påvirkning på sakens gang, i lys av barnets synspunkt.

I forkant av analysen, forventet jeg at det i større grad skulle være andre parter som talte barnets sak, men det viser seg at det bare er et lite utvalg av andre personer. I utvalget var det en uttalelse fra sakkyndig, en fra psykologspesialist, en fra privatperson og to fra barnehagen. Det er selvsagt flere uttalelser fra disse og andre parter i sakene, men i denne sammenheng tar jeg sikte på uttalelser fra de representative partene som går direkte på barnas stemme. Videre presenteres tre eksempler på hvordan uttalelser fra andre parter ser ut:

«Av saksdokumentene framgår det at B har vist sterk motstand mot å snakke med barneverntjenesten, og det har ikke vært ansett hensiktsmessig å oppnevne talsperson for henne. Den sakkyndige har imidlertid gjennomført en samtale med jenta, som er referert i rapporten. [...]» (FNV-2018-273-TEL).

«Pedagogisk leder i barnehagen forklarte i nemnda at A etter en vanskelig start i barnehagen, har klart å knytte gode relasjoner. Hun snakker mye om fosterfamilien og viser stor gjensynsglede med fosterforeldrene når hun blir hentet.» (FNV-2015-34-AGD).

«Farmor beskriver at A søker til henne under samvær med foreldrene. Det vurderes derfor som sentralt for gutten å ha samvær med foreldrene, med farmor til stede.» (FNV-2020-31-FBV).

Sitatene viser til at henholdsvis sakkyndig, pedagogisk leder og besteforelder uttaler noe i retning at barnas rett til å delta kan bli oppfylt. Sakene som personene forteller om, sier noe om barnets syn på egne situasjoner i livet, som kan være med å påvirke beslutningsprosessen i fylkesnemnden. Dette er ikke nødvendigvis uttalelser som er hentet i anledning saken, men er innspill på hvordan barna forholder seg til menneskene og situasjonene i eget liv. En kan ikke si at dette er direkte deltakelse for barna, men det er en indirekte påvirkningsfaktor som åpner muligheter for at barnets stemme blir hørt.

7.2.5 Bekymringsmelding

Det viser seg også at i flere av sakene er bekymringsmeldingene som kommer til barnevernet baseres på, blant annet, uttalelser barnet kommer med til andre viktige voksne i deres liv. Barnet forteller om hendelser i egen livssituasjon som vekker bekymring fra eksempelvis barnehagen. Det er altså barnets uttalelser om eget liv som gir grunnlag for bekymringsmelding. Likevel hender det at barnets mening ikke er inkludert utover dette i vedtakene.

«I slutten av april s.å. sendte barnehagen på nytt bekymringsmelding til barneverntjenesten. A hadde fortalt at far slo mor. I barneverntjenestens samtale med mor bekreftet hun at far hadde slått henne.» (FNV-2017-200-BUS).

Her er det et fem år gammelt barn som har fortalt om vold i hjemmet, noe som kan betegnes som en form for omsorgssvikt, altså at barnet er vitne til vold (Kvello, 2015). Saken endte med at kommunen overtok omsorgen, og både overnevnte barn og hennes ene søsken på tre år ble plassert i fosterhjem. Når barn kommer med slike uttalelser, som fører til bekymringsmelding, er de delvis allerede med å delta i saken. Når barnet derimot ikke inkluderes noe mer videre, får ikke barnet mulighet til å dele sine syn på saken i selve beslutningsprosessen. Basert på vedtaket vites det ikke i hvilken grad barnet har fått ytterligere informasjon om sin livssituasjon, eller hvordan barnet forholder seg til situasjonen.

Flere av sakene i utvalget, er komplekse saker, som gjerne går over flere år, eller blir reist opp igjen flere ganger. At en sak går over lang tid, betyr at det kan ha kommet inn flere bekymringsmeldinger på samme barn, hvor det etter undersøkelsesarbeid ikke har blitt tatt

videre til fylkesnemnden første gang. Gjennom vedtakene kommer alle tidligere bekymringsmeldinger til syne. Flere av sakene viser til bekymringsmeldinger som tidligere er kommet inn fra barnehagen, og baserer seg på utsagn eller observasjoner av det aktuelle barnet. Altså har det kommet inn flere bekymringsmeldinger basert på barnets stemme, men saken har gjerne ikke kommet videre til fylkesnemnden før flere år senere. Da kan barnet ha blitt over syv år, og får tildelt talsperson. Det gjør at en kan ikke vite i hvilken grad barnet hadde fått delta i yngre alder.

7.2.6 Diskusjon

I denne studien finner jeg at de fleste småbarna ikke får være med å delta i egen sak, og lav alder ser ut til å være hovedgrunnen. Det blir argumentert for at barna er for ung til å danne sitt eget synspunkt, eller at det ikke er mulig å vite hvordan barnet forholder seg til saken. Det er ikke helt kontroversielt å tenke at barn under tre år er for ung og umoden til å uttale seg spesielt mye om egen sak (Gerds-Andresen & Hansen, 2020). Det gjør at behovet for noe mer forklaring på at barnet ikke får være med å delta ikke nødvendigvis er så stort. Det som kanskje er litt vanskeligere å forstå er hvorfor barn mellom fire og syv år ikke får ytterligere forklaring på hvorfor de ikke er med i beslutningsprosessen, sett bort fra alder (Gerds-Andresen & Hansen, 2020; Helsetilsynet, 2018). De fleste barn i denne alderen er i stand til å uttale seg om egen omsorgssituasjon, og ha en samtale, så lenge de får anledning. Ifølge Piagets teori om barns utvikling, er barn i alderen to til seks år – den preoperasjonelle fasen – i en rask utvikling. De forholder seg til her og nå-situasjonen og tankevirksomheten styres av egne ønsker (Ruud, 2011; Bruun, 1993). Mine funn viser likevel manglende vurderinger av barnets alder og modenhet, og barn helt opp til seks år får ikke være med å delta i egen sak.

Helsetilsynet (2018) påpeker viktigheten av at barneverntjenesten har direkte kontakt med barnet hele tiden. Selv om de minste barna ikke alltid er i stand til å uttrykke sine synspunkt muntlig, skal muligheten for medvirkning også inngå i non-verbal kommunikasjon. Småbarn kan komme med viktig informasjon til saken, og drøfting av barnets synspunkt opp mot andre opplysninger i saken vil være med å danne grunnlag for gode beslutninger (Helsetilsynet, 2018, s.117). Ved å bruke Shier (2001) sin medvirkningstrapp bør arbeidet med å la barn delta kunne spores tilbake til denne. Første og andre trinn i Shier sin medvirkningstrapp for barn viser til at en må lytte til barnet og støtte barnet i å uttrykke sine meninger. Funnene i denne studien viser at det ikke alltid jobbes strategisk for å oppnå dette. Barnets lave alder setter en stopper for deltakelsesmuligheter.

Når en skal snakke med barn som er under skolealder om deres omsorgssituasjon, kan det helt klart by på utfordringer som gjør praktisk gjennomføring komplisert (Claussen, et.al., 2010; Ruud, 2011). Kompetanse i samtale med barn viser seg å være en av de største barrierene knyttet til hvorfor barn ikke får delta (Christiansen, 2012; Seim & Slettebø, 2017). Hvis voksenpersonene i barnas liv og sak ikke våger å prate med barna fordi de ikke er trygg på egen kompetanse eller de er redd for at barnet er for sårt til å tåle samtalen, vil det lukke muligheten barn har for å delta. Å lytte til barns opplevelser er en forutsetning for å forstå hvordan de opplever sin egen situasjon (Askland & Sataøen, 2013, s.229; Shier, 2001). Det kan være vanskelig å skape gode samtaler, spesielt med risikoutsatte barn. Samtaler kan bli overfladiske og dreie seg lite om vesentlige forhold for å avklare barnets livssituasjon (Kvello, 2015). Barnevernets samtaler med barn må ofte røre dypt for å få en forståelse av barnets livssituasjon, forutsetninger, behov og ønsker (Kvello, 2015). Det finnes flere utfordringer med å snakke med unge barn. Faktorer som språkutvikling, minnekapasitet eller psykososiale forhold, er vesentlige i samtalen med barn (Davik & Langballe, 2013).

Nettopp fordi det kan oppleves som vanskelig å prate med barn i omsorgsovertakelsessaker er kompetanse på feltet viktig. Talspersonen er ofte den som får ansvaret for å prate med barnet, men heller ikke talspersonen blir oppnevnt av sin utpregede kompetanse, men heller av sin erfaring i arbeid med barn (Kipperberg, et.al., 2019, kap.6). Basert på funnene er det vanskelig å si noe spesifikt om hvordan talspersonen arbeider, og hvilken kompetanse vedkommende sitter med, fordi det ikke kommer frem av vedtakene.

Barnevernloven §6-3 (1992) skal sørge for at barn får delta i saker som berører dem. Funnene viser til at for barn under syv år, kan paragrafen først og fremst se ut til å være et hinder. I utvalget blir paragrafen i liten grad, og brukes stort sett for å bemerke at barnet er for ungt til å danne seg et syn om saken. I ordlyden heter det at:

«Et barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelse i sak som berører ham eller henne. Barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet.» (Barnevernloven, 1992, §6-3).

Når en lov gir et så konkret alderstall å forholde seg til, vil det kanskje være vanskelig å ikke bruke det som en fasit. På den ene siden er det fint å ha en så konkret lovgivning å forholde seg til. Det gir kanskje en trygghet rundt beslutningene fylkesnemnden skal ta, i forhold til når

barn bør involveres i barnevernssaker. Ulempen er at en potensielt kan få et veldig låst blikk på hvilke barn som skal få være med å delta – de over syv år (NOU 2016: 16, s. 57). Slik funnene mine viser, at barn under syv år ikke får delta i nevneverdig stor grad, tolker jeg det slik at formuleringen svekker muligheten for de mindre barna å få oppfylt sin rett til å delta. Det heter at barn som er yngre enn syv år og er i stand til å danne egne synspunkter, skal slippe til. Funnene i denne studien viser likevel til at ingen av datamaterialets barn under syv år, med unntak at et barn på seks år, får talsperson, og/eller muligheten til å uttale seg om egen sak. Dette gir meg et inntrykk av at beslutningstakerne blir farget av aldergrensen på syv år, når de skal vurdere i hvilken grad småbarn får delta.

FNs barnekomité (2009) understreker at barns rett til å uttale seg må ses i forhold til det enkelte barnet og dets forutsetninger. Alder skal ikke alene være begrensende i hvorvidt barnet gis rett til å uttale seg. Fylkesnemnden har derfor ikke adgang til å gå ut fra at barnet ikke er i stand til å mene noe uten at barnet er gitt en mulighet til å uttale seg (FNs barnekomité, 2009; Gerdts-Andresen & Hansen, 2020). Funnene mine viser derimot at dette ikke alltid overholdes, da det i flere av sakene påpekes at barnet ikke får være med å delta kun basert på barnets alder. Eksempler på dette kommer frem i funnkapittelet over, slik som «A er bare 2,5 år, så hans syn og mening er ikke mulig å vite» (FNV-2019-15-OPP).

Barn får sterkere rettigheter med stigende alder (Strandbu & Vis, 2016). Dette henger sammen med at barnet ved stigende alder får økt modenhet og i større grad vil kunne se konsekvensene av egne valg og ønsker. Begrepet modenhet diskuteres i liten grad i forskningslitteraturen. En grunn til dette kan være at vurderingen av barnets modenhet i stor grad er skjønnsbasert. Hvem som betraktes som moden eller ikke, overlates til den enkelte barnevernsarbeiderens subjektive oppfatning (Strandbu & Vis, 2016, s.147). Hvorvidt et barn under syv år er i stand til å «danne seg egne synspunkter» om sin egen omsorgssituasjon, må bero på en individuell vurdering i hvert enkelt tilfelle (Gerdts-Andresen & Hansen, 2020).

I utvalget blir det ikke vist til hvordan barnets modenhet eller alder er vurdert i vedtakene. Når en ikke vurderer hvert enkelt barn, vil det ikke være mulig å vite om de som er under syv år er i stand til å danne seg egne synspunkter heller. Det blir nevnt i flere vedtak at det ikke er mulig å vite barnets meninger og syn på saken. Begrunnelsen blir ikke tydeligere forklart, sett bort fra at alderen til barnet blir nevnt. Når det ikke blir dokumentert noen form for samtale med barnet i vedtakene, blir det utfordrende å tolke grunnlaget for denne påstanden, utover barnets alder. Det kommer ikke frem, av samtlige vedtak uten talsperson, hvordan eller når det er blitt

snakket med barnet. Når det ikke blir tydeliggjort hvordan, eller om i det hele tatt er utført en samtale, vil det være vanskelig å vite hva nemnden legger til grunn for at barnet er ikke modent nok eller for ungt.

Et annet moment som er verdt å sette spørsmålstejn ved, er uttalelsen om at det ikke er hensiktsmessig å snakke med barnet om dets følelser og meninger, i en sak hvor barnet er fire år (FNV-2018-273-TEL). Stort sett all teori om barn og deres utvikling sier at det alltid er en fordel å snakke med barn om deres følelser. Rettighetene om deltakelse har sin bakgrunn i flere faktorer (Backe-Hansen, 2016). Barn skal ikke bare være med å delta fordi loven hevder det, eller for at barnet nødvendigvis skal bestemme noe. Barns medvirkning er som nevnt en unik mulighet for barnet å lære om blant annet demokrati og medborgerskap (Backe-Hansen, 2016, s.40). I tillegg kan en rette blikket mot hva tap av rettigheter kan føre til. Manglende verdsetting og respekt kan føles som en krenkelse av integritet, og føre til konsekvenser som irritasjon og sinne (Bakke & Holmberg, 2014).

Sakene angår barn i en sårbar livssituasjon, og ved at barna føler seg sett og hørt, vil det potensielt kunne gi økt følelse av trygghet og involvering. Barn som selv har erfaring fra fylkesnemnden trekker frem at det ofte er en fremmed og utrygg arena, og forteller at de trenger ordentlige forklaringer fra voksne om hva som skal skje (Steinrem, et.al., 2018, s.184). Barnevernsproffene hevder også at barn bør få forklaringer om sakens gang, som er tilpasset alder og modenhet. Altså vet vi at barna selv ønsker å bli informert, og bli pratet med, samtidig som det kan gi god læring i barnets utvikling. Barn bør bli inkludert i egen sak, og hevdelser om at det ikke er hensiktsmessig å prate med barnet om deres følelser og meninger, vil kunne føre til at barn ikke blir involvert i saker som omhandler sitt eget liv. Samtidig går påstander som dette mot store deler av lovverket og teorien.

At barns eget perspektiv verdsettes og inkluderes i saker som dreier seg om omsorgsovertakelser, innebærer en juridisk anerkjennelse av barnet og dets rettigheter (Bakke & Holmberg, 2014). Respekt for barnets rettigheter vil kunne ha positive følger for den enkeltes identitetsutvikling. Attpåtil at barns deltakelse er en lovmessig rettighet, kan barns uttalelser gi flere positive virkninger. Gjennom samtale med barn vil det være mulig å innhente mye informasjon om hvordan barnet har det og ser på egen livssituasjon. Det vil også være mulig å finne informasjon rundt hva barnet tenker om saken (Ruud, 2011; Christiansen, 2012). Funnene mine viser ikke til at det følges noen konkrete veiledere eller fremgangsmåter for å fremme barnets stemme i sakene. Shier's (2001) medvirkningsmodell

har fem nivåer som kan brukes som hjelp i arbeidet med deltakelse. Nivå to og tre viser til at barnet må støttes i å uttrykke sine meninger, og at synspunktene deres må tas i betraktning. Modellene om barns medvirkning er utarbeidet som et verktøy og en veiledende mal. Hadde en brukt eksempelvis Shier (2001) sin medvirkningstrapp eller Skivenes og Strandbu (2006) sin prosessmodell, er det tenkelig at barnets stemme hadde fått større plass i studiens utvalg.

Det finnes så klart ulemper i arbeidet med å la barn uttale seg. Barn skal få en mulighet til å uttale seg, men det er ikke et krav (Strandbu & Vis, 2016). Alle barn, i likhet med voksne, er svært forskjellig. Noen kan prate med talspersoner, barnevernet eller andre ansvarlige voksne, om sin livssituasjon uten problem, mens andre kan finne det svært vanskelig. Noen barn trenger hjelp til å få fortalt om sine opplevelser, mens andre trenger respekt for at de ikke ønsker å dele med andre for øyeblikket (Ruud, 2011). Når barn er i en situasjon de opplever som problematisk, kan de grue seg for alle spørsmål. I noen sammenhenger kan forventningen om å si noe oppleves som et press for barnet. Barn bør ikke pålegges stress eller ansvar i forhold til om de ønsker å uttale seg eller ikke. Mange barn synes samtaler om deres livssituasjon kan være vanskelig og ubehagelige, fordi det forventes at de skal si noe (Ruud, 2011). Eksempelvis viser et av vedtakene i denne studien at et barn viste sterk motstand da talspersonen forsøkte å prate med barnet (FNV-2018-40-ROG). Det blir ikke vurdert ytterligere hva motstanden kommer av, og derfor vil det være vanskelig å si noe sikkert. Det er likevel tenkelig at barnet i denne situasjonen synes det var både vanskelig og ubehagelig.

Barnets talsperson skal være upartisk og fremstille hva barnet har sagt til fylkesnemnden (Barnevernloven, 1992, §7-9). Ordningen med å oppnevne talsperson er i utgangspunktet en god løsning som gir barn under 15 år mulighet til å uttale seg i barnevernssaker. Det finnes likevel svakheter med denne ordningen i form av at talspersonen ikke nødvendigvis har en relasjon til barnet. Dette kan føre til at barnet ikke føler seg trygg nok til å fortelle (Kipperberg, et.al., 2019, kap.6). Funnene gjenspeiler i noen tilfeller denne svakheten. Noen barn vil ikke prate med talspersonen, og viser tydelig motstand når en samtale skal gjennomføres. Relasjoner er en vesentlig faktor i samtaler, og spesielt for småbarn kan relasjonen være avgjørende for hva de ønsker å dele. Kontekstuelle forhold, som kvaliteten i relasjonen mellom voksen og barn, påvirker barnets forutsetning til å formidle seg. Forskning viser til at måten en kommuniserer med barn på har mer å si for meningsinnholdet som kommer frem, enn egenskaper hos barnet, spesielt i form av mangler ved barnets kognitive evner (Claussen, et.al., 2010, s.92).

Funnene viser til at det er bare barn over syv år, med ett unntak, som får tildelt talsperson. En kan kanskje stille spørsmålstegn ved om løsningen er god nok, når barn under syv år hovedsakelig ikke får tilgang på tjenesten, til tross for at loven ikke setter noen nedre aldersgrense her (Barnevernloven, 1992, §7-9; Lindboe, 2013). Barn skal informeres og gis anledning til å uttale seg om egen sak i samsvar med alder og modenhet (Barnevernloven, 1992, §6-3), men når løsningen med talsperson også ser ut til å være forbeholdt barn over syv år, blir det vanskelig å se hvordan det er tilrettelagt for at de minste barna skal slippe til.

I en av sakene som er henvist til med sitat under funn, vises det til at et barn har vist motstand mot å prate med talspersonen (FNV-2018-40-ROG). Nemnden begrunner at barnet har fått muligheten til å uttale seg. Sett i lys av de fire prosedyrene til prosessmodellen, er mulighet et nøkkelord (Skivenes & Strandbu, 2006). Når en skal sikre barns deltakelse må barn, ifølge prosedyre en og to, få muligheten til å forme sin egen mening, og få muligheten til å uttrykke sitt synspunkt i beslutningsprosessen. Nemnden er tilsynelatende inspirert av prosedyrene for å sikre barnets deltakelse (Skivenes & Strandbu, 2006). En utfordring her er at situasjonen ikke kommenteres ytterligere. Et barn som viser motstand, har vært med å uttrykke seg. Det ser derimot ikke ut til å bli tatt i betraktning av nemnden. I vedtaket forklares det at barnet har fått mulighet til å uttale seg gjennom talsperson, men den eneste informasjonen som kommer frem gjennom talspersonen er at barnet har vist motstand. Muligheten for å uttale seg gis til barnet, men det blir ikke vurdert hvordan barns motstand kan tolkes.

Utvalget består av flere saker hvor offentlig eller privat part uttaler seg på vegne av barnet, ved å forklare hvordan de ser barnet forholder seg til situasjoner og omsorgspersoner. Partene det vises til i utvalget er barnehageansatte, sakkyndig, besteforeldre og psykologspesialist. Det kommer ikke frem av vedtakene om det er blitt gjennomført organiserte samtaler, eller om uttalelsene er hovedsakelig på observasjoner.

Samtale med barn gir ofte verdifull innsikt i barnets og familiens livssituasjon, og informasjon fra fagpersoner som kjenner barnet er ofte nødvendig (Kvello, 2015, s.34). Fagpersoner kan eksempelvis være ansatte i barnehage, skole eller helsevesenet. Mange personer kan ha et bedre og mer rikholdig kjennskap til barnet og familien enn det barnevernet vil oppnå i en undersøkelsesfase. I en barnevernssak er det oftest andre forhold en skal snakke med barnet om enn en gjør i barnehager, skoler eller i hjelpeapparatet, eksempelvis PPT eller BUP. Derfor kan ikke samtalene som disse instansene har med barnet alltid anses som dekkende for det barnevernet skal snakke med barnet om (Kvello, 2015, s. 34).

Innhenting av informasjon og ekspertvurderinger utenfor barnevernet og nemnden er viktig, men kan også være med å forsinke beslutningsprosessen på en negativ måte (Læret & Skivenes, 2016). Et bredt informasjonsgrunnlag gjør at beslutningsprosessen blir mer tidkrevende. Dette kan gå utover barnets velferd i form av eventuelle inngrep i familien lar vente på seg, som kan gå på bekostning av at barnet får en trygg og støttende omsorgssituasjon (Læret & Skivenes, 2016, s. 42).

I funnene presenteres bekymringsmelding som et av punktene hvor barn får uttalt seg. Utfordringen med disse sakene er at de ikke viser til noen form for oppfølging av barnets uttalelser. Barnet kommer med uttalelser som fører til bekymringsmelding, noe som i seg selv, slik jeg tolker det, gir en indikasjon på at barnet er moden nok til å uttale seg om egen sak. Likevel forsvinner deres mulighet til å delta i den videre prosessen. I utgangspunktet er det positivt at barnet blir lyttet til med tanke på bekymringsmeldingen. Det viser til at barnet blir tatt på alvor, blir sett og hørt. Det er likevel ikke utelukkende positivt, fordi barnet forsvinner litt under saksbehandlingen til tross for at det er barnets selv som har fortalt om omstendighetene som vekker bekymring.

7.3 Deltakelse – Vektlagt eller ikke?

Når en beslutning skal tas, blir den tatt på vegne av barnet. Barnets utvikling, tilknytning og fremtidig fungering ser ut til å veie tydelig tungt i fylkesnemndens beslutninger. Basert på mine funn, ser det ut til at barnets mening sjelden blir tillagt vekt, og det kan se ut som det skjer noe sporadisk. Analysen viser til at det ikke nødvendigvis er noen sammenheng mellom deltakelse og bestemmelse. 14 av 32 barn ble hørt, og fire av dem fikk tillagt vekt på sine uttalelser. Fire av de 21 sakenes konklusjoner vektlegger barnas egne uttalelser. I de resterende sakene hvor barn har blitt hørt har er ikke deres mening vektlagt i slutningen. Det betyr ikke at meningene deres ikke er med i betraktning. En kan heller se på det slik - barna får oftere være med å delta, fremfor å medbestemme.

Funnene i denne kategorien knytter seg til forskningsspørsmålet om hvordan og hvorfor småbarns stemme blir vektlagt i vedtakene. Det vil ikke være mulig å finne noe konkret svar på hvorfor barns stemme blir vektlagt. Gjennom analysen finner jeg likevel forskjellige mønster knyttet til hvorfor barnas stemme vektlegges eller ikke. Mine funn viser til at det primært er faktorer som barnets beste, barnets troverdighet og barnevernets ønsker, som bestemmer i hvilken grad barnets stemme er vektlagt.

7.3.1 Barnets beste

Først og fremst ser det ut til at en kan trekke linjer tilbake til barnets beste som en grunnleggende faktor for hvorfor barns stemme blir vektlagt. Når barn først får muligheten til å uttale seg om egen livssituasjon, og det de forteller gir tydelig indikasjon på at de ikke får god nok omsorg, kan det være med å påvirke utfallet i saken.

«Fylkesnemnda har lagt vekt på barnets uttalelse. Etter nemndas vurdering bekrefter barnet ved sin uttalelse at hun ikke har en trygg omsorgssituasjon hjemme, at hun ikke blir sett, hørt og ivaretatt.» (FNV-2016-3819-AGD).

Saken gjaldt en omsorgsovertakelse av en jente på seks år, som selv uttalte at hun ikke husket far, og at mor var mye sliten og helst bare ville sove. Dette barnet er for øvrig det eneste barnet på under syv år som fikk oppnevnt talsperson, som nevnt tidligere. Barnet hadde også uttalt at hun synes det var fint å være i beredskapshjemmet fordi hun kunne snakke om alt med beredskapsmor. Barnet uttrykte gjentatte ganger til talsperson at hun ikke følte seg hørt og sett av mor. I denne saken fikk barnet oppfylt sin rett til å delta i egen sak. Hun uttalte at hun ikke alltid var trygg i eget hjem, og indikerte derav at omsorgen til mor ikke var god nok. Barnet

ble plassert i godkjent fosterhjem fordi dette var det beste for barnet, både ifølge bevisføringen og barnets egne uttalelser (FNV-2016-3819-AGD).

I sakene, både dem hvor barnets stemme blir vektlagt og ikke, kommer det gjerne en beskrivelse av barnas uttrykk til syne i diskusjonen rundt samvær. Det betyr, heller ikke her, at barnets ønsker nødvendigvis tas til følge, men barnet blir sett, og det tas i betraktning i beslutningsprosessen.

«Videre er beskrivelsene av samvær at A gleder seg til samvær og viser gjensynsglede i møte med mor. Han opplever således å ha en tydelig positiv opplevelse av det å ha kontakt med mor. [...]. Beredskapsmor har forklart at han sover svært urolig de første nettene etter samvær.» (FNV-2018-262-BUS).

Denne saken gjaldt et barn på fire og et halvt år, hvor det var spørsmål om omsorgsovertakelse av barnet, som ble tatt til følge. I utgangspunktet kommer ikke barnets stemme til uttrykk i denne saken, da han ikke har fått muligheten til å uttale seg. Det kommer derimot beskrivelser av barnets oppførsel, i diskusjonen om fastsettelse av samvær med hans biologiske mor. Det kan virke som barnets glede av å se mor på en måte blir undergravd, og forklaringene av hans ettervirkninger av samværet blir vektlagt i spørsmål om samvær. Samværene ble satt ned fra ukentlige møter til seks ganger i året, to timer hver gang. Nemnden vurderte barnets urolige netter etter samvær høyt i fastsettelsen av samvær. Det heter i vedtaket: «Av særlig betydning for samværsfastsettelsen er hvordan A reagerer i etterkant av samvær» (FNV-2018-262-BUS). Alle beslutninger i vedtaket begrunnes med barnets beste, men hvordan vurderingene er gjort er uklart. Det blir først beskrevet at barnet gleder seg til samvær, men er urolig de første nettene i etterkant. utfordringen her er at barnet ikke er blitt hørt, ingen har snakket med barnet om hva han syns, og det blir ikke ytterligere forklart grunner for hvorfor barnet blir urolig om natten. Hvordan nemnden kommer frem til at dette er til barnets beste ser ut til å være utydelig.

7.3.2 Barnets troverdighet

I denne kategorien ser jeg på spørsmål tilknyttet barnets troverdighet. Analysen viser at uavhengig av om barnets uttalelser blir vektlagt i saken eller ikke, blir troverdigheten deres vurdert til en viss grad. Det er muligens helt naturlig at hvis uttalelsene skal vektlegges må de anses å være oppriktig og troverdig. Det vises ikke til noen konkret fremgangsmåte eller

drøfting rundt disse vurderingene. Begrunnelsene ser ut til å komme av generelle opplysninger om barnet, slik som alder, modenhet, omsorgsbehov eller fungering.

For at barnets uttrykk skal anses som troverdig, viser funnene at hen bør enten ha uttrykt det samme over til og/eller til flere personer, samt helst være over syv år.

«Barnet har fortalte om kjefting og klypingen fra mor en rekke ganger, over tid, og til flere ulike personer. Nemnda legger til grunn at det er sannsynlighetsovervekt for at barnet snakker sant om dette, selv om mor har avvist dette som usant under sin forklaring i nemnda.» (FNV-2016-3819-AGD).

Dette sitatet er hentet fra samme sak som nevnt lengre oppe, om en jente på seks år. Sitatet viser til at barnets uttalelser anses som troverdig fordi hun har fortalt om hendelsene gjentatte ganger, til flere forskjellige personer. Slutningen ble at kommunen overtok omsorgen for jenten. Mor fikk rett til samvær, etter §4-19. Far, som for tiden var varetektsfengslet, fikk ikke rett til samvær med barnet, jf. Barnevernloven §4-19 annet ledd.

I denne saken fikk barnet oppnevnt talsperson. Barnet uttrykte selv til talspersonen at hun ikke nødvendigvis ønsket å bo med mor, samt at hun ga tydelige meninger rundt hva som var viktig dersom hun skulle fortsette å bo med mor. Jenten sa også at hun ikke ønsket mye samvær med mor, da dette ble for slitsomt for henne. Barnet uttrykte at hun godt kunne besøke mor før bursdager, ferier og jul. Det står videre i vedtaket «Fylkesnemnda har lagt vekt på barnets uttalelse. Etter nemndas vurdering bekrefter barnet ved sin uttalelse at hun ikke har en trygg omsorgssituasjon hjemme, at hun ikke blir sett, hørt og ivarettatt.» (FNV-2016-3819-AGD).

Et annet sitat fra vedtakene som viser til at barnets uttalelser tillegges vekt, grunnet gjentakende og kontinuerlige uttalelser fra barnet:

«Fylkesnemndas konklusjoner bygger i stor grad på As uttalelser om hva Far til B har gjort med henne, slik nemnda har fått dette presentert gjennom dokumentene og vitneforklaringer fra vitnene M (barnehagen), (talsperson), (politiet) og (beredskapshjemmet).» (FNV-2019-242-FTR).

Saken gjaldt spørsmål om offentlig omsorgsovertakelse av to halvsøsken, i alderen tre og syv år. Fylkesnemndens slutning besluttet at kommunen skulle overta omsorgen for de to barna. Nemnden la til grunn at det største barnet var utsatt for seksuelle overgrep av stefar.

Samværsplanen ble satt med utgangspunkt i at omsorgsovertakelsen ikke nødvendigvis ville bli langvarig. Sitatet viser til A, det eldste barnet, sine uttalelser. Det blir forklart i vedtaket at det, grunnet manglende bevis, er vanskelig å si noe sikkert rundt hva som har skjedd i de ulike situasjonene. Uttalelsene til barnet ble likevel ansett som troverdig, og tillagt vekt av flere grunner, blant annet kontinuerligheten i forklaringene barnet har gitt.

Det kan se ut til at, i de fleste saker har ofte både barnevernet, men først og fremst fylkesnemnden i denne sammenheng, vanskeligheter for å stole fullt ut på det barnet forteller. Det blir ofte begrunnet i at barnet er for ung eller umoden, og derfor kan ikke deres meninger tillegges vekt i beslutningen.

Eksempel på at troverdigheten i barnas uttalelser blir vurdert, og ikke tillagt vekt:

«Jente1 ser ikke konsekvensen av egen uttalelse, og dette begrenser den vekt som bør tillegges hennes uttalelse til talspersonen. Det er også uklart hva Jente1 egentlig signaliserer i uttalelsen. [...] Fylkesnemnda er enig i kommunens vurdering av at det er vanskelig for Jente1 å selv kunne vurdere rekkevidden av sin uttalelse.» (FNV-2016-2501-TRL).

Her vises det til en syv år gammel jente som hadde fått oppnevnt talsperson. Saken gjaldt omsorgsovertakelse av henne og hennes bror på fem år, som for øvrig ikke fikk talsperson. Kommunen fremmet først at det ikke burde legges vekt jentas uttalelse, da de mente den var uklar, hvor fylkesnemnden i slutningen sier at de er enig med kommunens vurdering. Hva som egentlig menes med at det er uklart hva jenten signaliserer, blir ikke videre forklart. Jenten uttalte til talsperson at hun gjerne ville bo hjemme med sine foreldre. Det kommer heller ikke frem noen vurdering av hvilken grad påstanden av at barnet ikke ser konsekvensen av egen uttalelse stemmer. Det blir forklart at barnet er sårbart, og trenger trygge rammer. Modenheten blir ikke vurdert. Saken endte med at de to søsknene ble plassert i godkjent fosterhjem (FNV-2016-2501-TRL).

7.3.3 Barnevernets ønsker

Det neste funnet her indikerer at det finnes tendenser som viser til at når det barnet sier ikke samsvarer med barnevernet, blir ikke deres mening vektlagt i slutningen. Alle overnevnte sitater, under «barns troverdighet», er med å underbygge dette. I tilfeller hvor barn blir hørt, men deres mening ikke blir vektlagt, samstemmer ikke deres uttrykk med saken eller spørsmålet barnevernet har reist. Dette må tolkes med forsiktighet, da datamaterialet er for lite

til komme med denne påstanden. Derfor gikk jeg nøye frem for å finne saker som også motbeviser dette. Totalt 17 av 21 saker endte med tiltak etter barnevernets anbefaling. 14 av 32 barn ble hørt, men kun fire av dem fikk tillagt vekt i slutningen.

Funnene mine tilsier at overnevnte påstand kan sies å være et mønster, men ikke en nødvendig sannhet. Det kan på ingen måte konkluderes med at barns uttalelser bare blir hørt om de samstemmer med barnevernets bevisgrunnlag. I tre av fire saker hvor barnets stemme ble vektlagt, var utsagnene ikke i overenstemmelse med barnevernets anbefaling. Følgende sitat fra en sak viser til at barnas mening blir tillagt vekt uavhengig av barnevernets reiste spørsmål om omsorgsovertakelse.

«Manglene i omsorgsbasen er så alvorlige at en ikke kan differensiere mellom barna. Barna er lojale overfor foreldrene og ser ikke sitt eget beste. As, Bs og Cs mening kan dermed ikke tillegges vekt. [...] Etter nemndas syn kan en omsorgsovertakelse, fosterhjemsplassing og relativt begrenset samvær som foreslått, vanskelig ses å være til beste for A og B ut fra deres alder, deres fungering, jentenes egne meninger om saken som formidlet fra talspersonen og de ressursene som jentene har hatt og fortsatt har rundt seg.» (FNV-2015-167-OPP – FNV-2015-168-OPP).

Denne saken reiser spørsmål om omsorgsovertakelse av fire søsken på henholdsvis 12, 10, syv og seks år. De to eldste hadde forskjellig far enn de to yngste, men det forelå samtykke til felles behandling av sakene. De tre eldste barna fikk tildelt talsperson, som var begrunnet i deres alder. Første del av sitatet viser til kommunens anførsler og forslag til vedtak. Her forklarer barnevernstjenesten at barna er lojale mot sine foreldre, ser ikke sitt eget beste, og derfor bør deres uttalelser ikke vektleddes. Videre i sitatet, vises det til nemndens slutning. De forklarer at de eldste barnas fungering og egne meninger, må vurderes og tillegges vekt. Saken endte med at omsorgsovertakelsen ikke ble tatt til følge, og alle barna skulle fortsette å bo hjemme (FNV-2015-167-OPP – FNV-2015-168-OPP).

7.3.4 Diskusjon

Barns rett til deltakelse skal gi dem muligheten til å få sin mening tillagt vekt, i samsvar med alder og modenhet, når et vedtak skal fattes (Barnevernloven, 1992, §6-3). Basert på mine funn viser det seg derimot at viktig av barnets stemme ikke forekommer i særlig stor grad. Funnene viser hovedsakelig at barnets stemme blir tillagt vekt, når uttalelsene baserer seg på hva nemnden vurderer som barnets beste, når barnets uttalelser vurderes som troverdig,

og/eller når uttalelsene fremmer barnevernets bevisgrunnlag. Det er viktig at nemnden begrunner hvorfor de har valgt å tillegge barnets mening vekt eller ikke. Hvis en inkluderer et barn i en barnevernssak, og deretter fatter et vedtak uten hensyn til barnets syn, eller som er i strid med det barnet har gitt uttrykk for, vil det kunne innebære en svekking av barnets selvfølelse og en krenking av dets verdighet (Lindboe, 2013).

Alle beslutninger skal begrunnes som barnets beste, og derav gå i barnets favør (Barnevernloven, 1992, §4-1; Lindboe, 2003). I en omsorgsovertakelsessak må barnet leve med konsekvensene, som ofte leder til en stor forandring i livet deres. Barnet må gjerne flytte, få nye omsorgspersoner og livet deres blir snudd på hodet over natta (Hestbæk, 2018). I utvalget er alle sakene en form for omsorgsovertakelsessak, som betyr at alle barna i utvalget står ovenfor potensielt store endringer i deres liv. Flertallet av beslutningene tilsier også dette, i form av at flesteparten av barna skal plasseres i fosterhjem. Slutningene fra utvalget viser til at totalt 22 av 32 barn ble plassert i fosterhjem.

Barnets beste er, som nevnt, den faktoren som ser ut til å i høyest grad påvirke hvorfor og hvordan barnets uttalelser blir tillagt vekt. Dette er også barnevernets første og øverste prinsipp, nemlig tilstrebe at en har barnets beste som grunnsyn og hensikt, uavhengig av alt annet (Barnekonvensjonen, 1989; Barnevernloven, 1992). Barnets beste skal alltid ligge til grunn i all saksbehandling (Holmberg & Bakke, 2014; Læret & Skivenes, 2016). Funnene fra denne studien tyder på at dersom barnets uttalelser samsvarer med det som nemnden mener er barnets beste, blir også barnets stemme tillagt vekt. Helsetilsynet (2019) skriver at barn har kunnskap om sin egen situasjon som kan være viktig for barnevernssaken. Barnets beskrivelser om sin egen situasjon må inngå når barnevernstjenesten vurderer hva som er til barnets beste (Helsetilsynet, 2019).

Hvordan nemnden finner ut hva som er til barnets beste, er likevel sjelden begrunnet i hva barnet selv ønsker. I vedtakene blir det i størst grad vist til barnets utvikling og relasjoner, under vurderingen av hva som er barnets beste. Utover barnekonvensjonens tre prinsipper om rett til beskyttelse, ressurser og deltakelse, sammen med lovens bestemmelser om medvirkning og deltakelse (Barnevernloven, 1992, §1-6 & 6-3), legges det få føringer for hvordan beslutningstakere skal vurdere barnets beste i barnevernssaker (Læret & Skivenes, 2016). Beslutningstakere her kan være barnevernsarbeidere, fylkesnemndens medlemmer og dommere. Utfordringen med manglende føringer for hvordan beslutningene skal fattes, er at

det blir opp til den enkelte beslutningstakernes skjønn og dømmekraft å definere hva som er barnets beste (Læret & Skivenes, 2016).

For å kunne vurdere hva som er best for et barn, må man både bruke kunnskap om barns behov generelt, og konkret kunnskap om sakens barn, og den situasjonen det enkelte barnet lever i (Helsetilsynet, 2018, s.128). Ifølge helsetilsynet (2018) er det god praksis når det fremgår av sakens dokumenter at prinsippet om barnets beste er med i de vurderinger som er gjort både i undersøkelsen, når det tas beslutninger om tiltak og i gjennomføringen. Totalt sett i analysen finner jeg at barnets beste blir nøye vurdert gjennom hele beslutningsprosessen. Derimot er vurderingene sjelden basert på barnets egne uttalelser. Det er viktig å påpeke at i samtlige av vedtakene blir beslutningene tatt med barnets beste som intensjon. Dette viser at sakene først og fremst er barnets sak, og ønske om å gi barna en stabil og kontinuerlig omsorgssituasjon er en prioritet, som barnevernloven (1992, §4-1) viser til.

I vurderingen av om barnets stemme skal tillegges vekt, tyder funnene på at barnets troverdighet som informant kan være en avgjørende faktor. Gjentakende og kontinuerlige utsagn fra barnet ser ut til å styrke barnets mulighet for å få delta i slutningen. På samme måte som når barn ikke blir hørt, kan de samme barrierene for å lytte til barnet knyttes til spørsmål om troverdighet (Christiansen, 2012). Hvilke syn en har på barn og hvilken kompetanse en sitter med, er avgjørende for om en velger å lytte til barnet, og derav tro på det barnet forteller (Seim & Slettebø, 2017).

Barn kan, i likhet med voksne, både lyve, overdrive, fantasere og dikte opp historier for å oppnå noe. I tillegg kan de i større grad enn voksne bli påvirket eller manipulert til å oppfatte, huske eller gjenkalle situasjoner eller hendelser feilaktig (Claussen, et.al., 2010, s.92). Alle som har vært i samtale med småbarn har antakelig opplevd at historiene til barn ikke alltid henger sammen eller har en logisk grunn. Barn under skolealder har spesielt utfordringer med å skille mellom fantasi og virkelighet, noe Piaget sier preger tankegangen deres (Ruud, 2011). Det er ikke unormalt at voksne ofte stiller spørsmålstegn ved barnets troverdighet. Både gjennom teori, praksis og dagligtalen påvirkes en til å utvikle en viss skepsis til hva barn forteller. Utsagn som «barn får seg til å si så mye rart» er helt vanlig å høre i dagligtalen, og indikerer indirekte at barn ikke kan tas på alvor (Claussen, et.al., 2010). Småbarn ser ikke nødvendigvis konsekvensen av sine utsagn, noe som kan være med å svekke deres troverdighet som informant.

Det er likevel vanskelig å spore utfra datamaterialet i hvilken grad troverdigheten vurderes. Dette var også et gjentakende funn i studiene til Hultman, Höjer og Larsson (2020) og Gerdt-Andresen og Hansen (2020). Alder blir som nevnt, en gjentakende faktor for hvordan nemden vurderer barnets troverdighet. Det kommer i funnene også frem påstander om at barnet ikke kan se konsekvenser av egne uttalelser. Det mangler derimot en konkret vurdering av hvert enkelt barn, noe som kan føre til at en ikke nødvendigvis vet hvordan barnet forholder seg til egne uttalelser, og eventuelle konsekvenser av disse. Det er helt sentralt at barnet får en god nok samtale med noen som kan forklare saken for dem, for at de skal kunne forstå konsekvensene også. Kjenner ikke barnet konteksten vil det være vanskelig å skjønne konsekvensene (Ruud, 2011; Shier, 2001). Det er ikke heller slik at barn nødvendigvis trenger å forstå konsekvensene av sine uttalelser. Barns deltakelse skal først og fremst handle om at barn får oppfylt sin rett til å delta, samt få tilpasset informasjon etter sin alder og modenhet (Barnevernloven, 1992, §6-3).

Når voksne ikke når frem til barnet, og ikke får barnet i tale, blir den lite vellykkede samtalen ofte begrunnet med barnets manglende kompetanse. Basert på en voksens standard, er barnet i utgangspunktet ikke troverdig (Claussen, et.al., 2010, s.93). Ofte undervurderes barnets kapasitet til å uttale seg. Det hender også at voksne ikke verdsetter verdien av deres perspektiver, fordi de ikke kommer til uttrykk på samme måte som er brukt av en voksen (Lansdown, 2009, s.15; Seim & Slettebø, 2017). Basert på studiens funn, er det vanskelig å komme til en konklusjon om hvordan beslutningstakerne i sakene forstår barnets evne til å uttale seg. Det mangler forklaringer om hvorfor barnets stemme ikke er vektlagt. Av utvalget finner jeg enkelte begrunnelser for hvorfor barnet vurderes som troverdig, men nesten ingen begrunnelser for hvorfor barnet ikke skulle vært troverdig. Sett bort fra alder, mangler det vurderinger barnet som troverdig informant.

Gjennom funnene var det flere faktorer som kan vise til at i saker hvor barns uttalelser ikke samsvarer med barnevernets antakelser, vil barnet i mindre grad få tillagt vekt i beslutningen. Det er fortsatt en ganske sterk påstand, som ikke vil være mulig å verken bevise eller motbevise i denne studien, da datamaterialet er for lite. Det er likevel mye som tyder på at denne påstanden stemmer. Etter å ha lest gjennom alle vedtakene, og sitatene som er tatt med gjennom funn, tolker jeg dette til å være et tydelig mønster.

En bekymringsmelding kommer inn fordi noen er bekymret for et barns omsorgssituasjon, hvor det kan være en potensiell fare for omsorgssvikt (Bendiksen & Haugli, 2021).

Barnevernets arbeid bygger på å hjelpe risikoutsatte barn. De går nøye til verks når en bekymringsmelding kommer inn. Gjennom undersøkelse og beslutningsprosessen jobber de for å sikre barnets beste. I tilfeller hvor barn uttaler seg og forteller om situasjoner som samsvarer med barnevernets bevisgrunnlag, er det med å underbygge grunnlaget for slutningen i en sak. Noe som i utgangspunktet er positivt fordi barnets posisjon som aktør i egen sak styrkes.

Ulempen her knytter seg til at barn som ikke uttaler det samme som barneverntjenestens bevisgrunnlag, ser ikke ut til å få vektlagt sine uttalelser. Forklaringer om at barnet er for ungt eller ikke kan se konsekvenser av egne uttalelser forekommer oftere når deres uttalelser motsier barnevernets sak. Lindboe (2013) hevder at barnets syn svært ofte blir gjengitt av erfarne talspersoner, men når vedtaket foreligger, er barnets syn sjelden eller aldri noe premiss av betydning for resultatet. Dette samsvarer til en viss grad med denne studiens funn.

7.4 Endring i vedtak, før og etter 2018

Siste hovedkategori av funnene bygger på forskningsspørsmålet angående om det finnes en forskjell eller forbedring i dokumentasjonen av barnets stemme i fylkesnemndsvedtak før og etter 2018. Det ble 1.juni 2018 innført og iverksatt nytt ledd ved paragraf 6-3 i barnevernloven (1992) - §6-3 a. Leddet forklarer at barnets synspunkt på saken skal komme frem av vedtaket, og hvilken vekt barnets mening er tillagt. Gjennom analysen er mulig å skimte en viss forskjell fra vedtakene før og etter 2018, knyttet til iverksettelsen av denne paragrafen. Det er først og fremst viktig å påpeke at studiens utvalg er for lite til å komme med en konkret slutning rundt forskjell eller forbedring av dokumentasjon etter lovendringen.

Vedtakene fra 2018 og utover viser en noe grundigere dokumentasjon av barns mening og omsorgsbehov. Dokumentasjonen kommer frem gjennom egne underkapitler og avsnitt i vedtakene, enten under «partenes syn på saken» eller under «fylkesnemndas vurderinger». Kravet om dokumentasjon ble derimot ikke opplyst i alle vedtakene fra studiens datamateriale. Totalt i utvalget ble barnets deltakelse dokumentert i tre av ni vedtak fra 2015-2016 hvorav et av vedtakene hadde eget avsnitt om barnets syn på saken. I perioden 2018-2020 var barnets deltakelse dokumentert i totalt syv av tolv vedtak, hvorav fire av disse hadde oppført barnets deltakelse i eget avsnitt. Tre av sakene med eget avsnitt var i 2018, men i samtlige vedtak fra dette året blir det også forklart i hvilken grad barnet er hørt. Hvis barnet er for ungt eller umodent ifølge fylkesnemnden blir det forklart med en kort setning innledningsvis. Et eksempel på en slik setning kan være: «Det er ikke oppnevnt talsperson for barnet, som nettopp er fylt 4 år» (FNV-2018-25-TEL). Barnets stemme blir ikke her ytterligere kommentert. Utsagn som dette har jeg ikke regnet med som eget avsnitt, men det viser til at dokumentasjonen kanskje er å regnes som litt forbedret fra tidligere år.

Vedtakene fra før og etter 2018, indikerer at den største forskjellen er akkurat dette året. Vedtakene fra 2019 og 2020 har en varierende grad av dokumentasjon. Innføringen av §6-3 a (Barnevernloven, 1992) gir altså ingen garanti for gjennomføring av dokumentasjon i forhold til barnets deltakelse i praksis. Det er viktig å fremheve at ledd a i paragraf 6-3 (Barnevernloven, 1992), er nettopp det, et ledd, og må ses i sammenheng med første del av paragrafen. Derfor blir også kravet til begrunnelse i saken, svekket i lys av barnets alder.

I likhet med alle de andre funnene ser barnets alder ut til å være en viktig faktor for hvilken grad vedtakene dokumenterer barnets mulighet til deltakelse. Fra kategorien «mulighet til deltakelse» ser vi at ingen av barna i dette utvalget som er under syv år, får uttale seg i en

betydelig stor grad. Dette henger sammen med nivå av dokumentasjon av hvordan barnets stemme er hørt og tillagt vekt. I de tilfeller hvor barna er under syv år og deres stemme blir dokumentert i vedtaket, kommer det ikke frem hva som er barnets synspunkt, men heller en kommentar om at barnet er for ungt. Dette kan være enten at det er for ungt til å uttale seg generelt, til å få talsperson eller til å se konsekvensen av egne uttalelser.

Betydningen av alder kommer enda tydeligere frem i sakene med søsken. I en sak hvorav et barn er ti år og det andre er fire år, får det eldste barnet to avsnitt knyttet til sin samtale med talsperson og sitt syn på saken. Det yngste barnet derimot får en kommentar under om at det ikke ble funnet hensiktsmessig å prate med barnet, med hensyn til hans lave alder (FNV-2018-273-TEL). Funnene viser at dokumentasjonen av barnets stemme i vedtak totalt sett har forbedret seg til en viss grad, men hovedsakelig for barn over syv år. Småbarn får oftere en forklaring på at de ikke får delta fordi de blir sett til å være for ungt til å danne seg et synspunkt om saken. Hvordan nemnden har vurdert barnets alder og modenhet, kommer derimot ikke frem av vedtakene.

7.4.1 Diskusjon

Utvalget består av 21 fylkesnemndsvedtak. Tolv fra perioden 2015-2016 og ni fra perioden 2018-2020. Dette er i utgangspunktet et for lite utvalg til å tydeliggjøre tydelige trender. Et hovedfunn er likevel at det ikke er store forskjeller mellom periodene 2015-2016 og 2018-2020. Småbarns deltakelse blir dokumentert omtrent likt i begge periodene. Det er likevel et funn at i 2018 var den en økt dokumentasjonen av i hvilken grad barnet er blitt hørt eller ikke. Det kan tyde på at presentasjon og vektlegging av barnets perspektiv er forbedret fra tidligere år.

Barnevernloven §6-3 a. ble innført i 2018, og skulle være med å styrke barnets rett til medvirkning, gjennom dokumentasjon (Kipperberg, et.al., 2019, kap.13). Bendiksen og Haugli (2021) hevder at innføringen av denne loven kan bidra i både positiv og negativ retning. På ene siden er det positivt i form av at den er med å sikre barnets interesser og barnets mening blir vurdert og vektlagt i alle saker. På den andre siden kan endringen lede til at barnet blir sittende med ansvaret for vedtaket som blir truffet (Bendiksen & Haugli, 2021, s.218). Å sikre barnets interesser og deres rett til medvirkning er viktig, men det er også viktig at barna ikke føler seg presset til noe. Retten til deltakelse betyr ikke at barnet skal bestemme. Det er ikke meningen at et barn alene i en sårbar situasjon skal stå ansvarlig for utfallet i en

sak. Det er frivillig om barna ønsker å delta, og hva de ønsker å uttale seg om (Strandbu & Vis, 2016).

I saker som gjelder barn, kommer skjønn eller vurderinger inn på flere plan. Dette gjør at lovgivningen åpner opp for tolkning gjennom skjønnsmessige ord og uttrykk (Bendiksen & Haugli, 2021). Lover og retningslinjer setter visse rammer for beslutningstaking, men med stort rom for skjønnsutøvelse. De fagprofesjonelles kompetanse og normative oppfatninger av en situasjon, kan føre til at forholdsvis like saker får forskjellige vurderinger og utfall (Læret & Skivenes, 2016, s.36). Barns rett til deltakelse i alle forhold som berører dem, er nedfelt så vel i norsk lovverk som i barnekonvensjonen, og Follesø (2020) skriver at det er trist å se at denne retten sviktes. Dette er selvfølgelig flersidig, og med denne studien som grunnlag kan jeg ikke påstå at retten til deltakelse med dokumentasjon svekkes på generelt grunnlag. Det finnes flere tilfeller som viser til at barnets deltakelse, og dokumentasjonen av den er god. Follesø (2020) hevder videre at de gode unntakene ikke kan ta brodden ut av budskapet om at barnevernet må bli bedre til å spørre, høre, vektlegge og dokumentere barnas fortellinger. Lovgivning gir ikke garanti for praksis, noe også andre forskere tidligere har påpekt (Bendiksen & Haugli, 2021; Ulvik, 2009).

Som nevnt i funn må det nye leddet i paragrafen ses i sammenheng med hele §6-3 i barnevernloven (1992). Slik jeg tolker det har denne paragrafen en formulering om alder som gjør det vanskelig for småbarn å få delta. Derfor tenker jeg også at det kan bli utfordringer med dokumentasjon av de yngste barnas stemme i fylkesnemndsvedtakene. Det skal komme frem av vedtaket hvordan barnets perspektiv er vektlagt. Sett i sammenheng blir ikke barn som er under syv år, eller yngre barn som er vurdert etter alder og modenhet, hørt. Derav forstår jeg det sånn at småbarns perspektiv blir sjelden vektlagt, og begrunnelsen for hvorfor barnet ikke er hørt blir ene og alene barnets lave alder.

For at en skal kunne dokumentere barnets deltakelse, og hvordan den er vektlagt, er det en forutsetning at barnet har fått delta. Dette må en også legge til rette for (Strandbu & Vis, 2016). Samtalen er det viktigste verktøyet for å oppfylle barnets rett til deltakelse. Det er gjennom samtale med barneverntjenesten at barnet gis mulighet til innflytelse, under den forutsetning at samtalen får fram hva barnet opplever og mener (barne- og likestillingsdepartementet, 2009a). God praksis blir beskrevet som når barnevernstjenesten vurderer barnets modenhet og alder, og begrunner skriftlig hvorfor barnet eventuelt ikke er snakket med (Helsetilsynet, 2019).

8.0 AVSLUTNING

Denne studien har hatt som formål å undersøke i hvilken grad småbarns rett til deltakelse blir lagt til rette for i fylkesnemnden. Studien skulle kaste lys over hvordan og hvorfor barn under skolealder får være med å delta i omsorgsovertakelsessaker, samt hvordan og hvorfor deres stemme blir vektlagt. Det blir også sett på hvordan innføringen av §6-3a i barnevernloven (1992) i 2018 har påvirket i hvilken grad barns stemme kommer frem av fylkesnemndsvedtak. For å svare på studiens problemstilling og forskningsspørsmål valgte jeg å gjennomføre en kvalitativ dokumentanalyse av 21 fylkesnemndsvedtak. Jeg har hatt et sosialkonstruktivistisk og hermeneutisk syn på virkeligheten gjennom hele studien, noe som gjør at analysen er kjennetegnet av mine tolkninger. Funnene i denne studien blir diskutert i lys av norsk lovverk, utviklingsteori, kommunikasjonsteori, medvirkningsmodeller og relevant forskning.

I det følgende kapittelet vil jeg oppsummere de viktigste funnene fra studien, og beskrive begrensinger og styrker ved studien før jeg avslutningsvis tar for meg studiens implikasjoner for videre forskning.

8.1 Studiens viktigste funn

Denne studien viser at småbarn får i liten grad være med å delta eller medvirke i egen barnevernssak i fylkesnemnden. Det er vanligere at eldre barn blir hørt, rettere sagt de som er fylt syv år. Kun 2 av de 22 barna som var under syv år fikk uttrykt seg i betydelig grad. Det blir i varierende grad begrunnet hvorfor barnet ikke får være med å delta. Totalt i syv av 21 vedtak, fremkommer det ingen form for argumentasjon for hvorfor barnet ikke blir hørt.

Det tilrettelegges oftere for at de eldre barna skal slippe til, spesielt gjennom en talsperson. Talspersonen er et talerør for barnet i nemnden, og blir et nyttig hjelpemiddel for barns rett til deltakelse. Barn som er under syv år, får i noen få tilfeller presentert sine uttrykk på egen livssituasjon gjennom offentlig og privat part. Pedagogisk leder i barnehagen, eller barnets besteforeldre er eksempler på personer som noen ganger er oppnevnt vitne i nemnden. Disse forklarer gjerne hvordan barnet responderer og uttaler seg om eget liv. Oppsummert, viser funnene at når barn involveres i beslutningsprosessen er det hovedsakelig ved hjel av oppnevnt talsperson, eller en annen betydningsfull voksen i barnets liv. Det hender at bekymringsmeldingene som komme til barnevernet baserer seg på barnets egne uttalelser. I disse sakene blir det derimot ikke fulgt opp med ytterligere deltakelse fra barnet.

Funnene viser videre at det stort sett er en mangelfull vurdering av barnets alder og modenhet i beslutningsprosessene i fylkesnemnden. Likefullt mangler det vurderinger av hvorfor og hvordan barnets stemme blir vektlagt i de saker hvor barnet får være med å uttale seg. I fire av 21 vedtak har vektlagt barnets uttalelser i konklusjonen. De vurderingene som derimot kommer til syne kan knyttes til barnets beste, barnets troverdighet og barnevernets anbefalinger. Barnets beste er barnevernets øverste prinsipp, og alle vedtakene i studien baserer seg på å finne en løsning som oppfyller dette. Når barn får uttale seg om egen sak, og barnet selv forteller at deres omsorgssituasjon ikke er god nok, veier dette høyt i beslutningene.

Barnets troverdighet blir som regel alltid vurdert i en viss grad. 14 av 32 barn ble hørt, men kun fire av dem fikk tillagt vekt i slutningen. Når barnet uttrykker det samme flere ganger, og til flere personer ser det ut til at barnets troverdighet øker. Alder ser også ut til å være en viktig faktor for hvor troverdig nemnden vurderer barnet. I saker hvor barna er under syv år, fremkommer flere kommentarer om at barnets synspunkt ikke er mulig å vite, eller ikke kan vurderes som troverdig da det ikke ser konsekvensene. Funnene viser at barnets stemme blir sjelden vektlagt hvis den samstemmer med barnevernets bevisgrunnlag. Totalt 17 av 21 saker endte med tiltak. Funnene indikerer at barnets perspektiv sjelden blir vektet høyere enn barnevernets anbefaling.

Funnene fra siste hovedkategori viser til om det er blitt en forbedring av dokumentasjon i nyere vedtak. 1. Juni 2018 ble det innført nytt ledd, a, i barnevernloven (1992, §6-3), som skal sikre at barnets synspunkt kommer frem av vedtakene, og hvilken vekt synspunktet er tillagt. Funnene viser at det ikke er en betydelig stor forskjell i vedtakene fra de to tidsperiodene. Utvalget indikerer likevel at det har skjedd en liten endring. Det vises oftere til hvorfor barnet ikke er blitt pratet med. I saker hvor barn er under syv år, blir oftere alderen deres konstatert i starten av vedtakene, som en begrunnelse for at barnet ikke er hørt. Innføringen av leddet har nok likevel fått størst betydning for barn over syv år, da det må ses i sammenheng med hele paragrafen, som setter en aldersbegrensning. Oppsummert har leddet gitt en forbedring for de eldre barna, fordi deres perspektiv blir ytterligere forklart. For de yngste derimot, har det ikke gitt barnet større muligheter for deltakelse, da det ser ut til at alderen deres blir dokumentert som en grunn for at de ikke får delta.

8.2 Studiens styrker og svakheter

I likhet med andre studier har også denne oppgaven styrker og svakheter. Denne studiens utvalg består av 21 fylkesnemndsvedtak fra gitte tidsperioder. Det er viktig å presisere at jeg som forsker er medskaper i alle funn og forståelser. En må ta høyde for at forskerens kunnskapssyn antagelig har hatt innvirkning på arbeidet med tanke på hvordan jeg har tilnærmet meg datamaterialet og utført analysen.

Siden utvalget er relativt lite vil ikke resultatene av denne studien kunne overføres og gjøres gyldige i alle vedtak som omhandler småbarns deltakelse i fylkesnemnden. En annen svakhet er at sakene som publiseres på Lovdata sine nettsider er delvis tilfeldig plassert. Det finnes ingen sikre tall på hvor mange saker som blir behandlet i fylkesnemnden, og som ikke publiseres. Etter jeg kontaktet Lovdata per e-post, fikk jeg vite at omtrent hver femte sak publiseres på nettsidene, men at det finnes ikke noen garanti for denne praksisen. Disse faktorene kan føre til en skjevhet i utvalget. Til tross for dette mener jeg at kunnskapen som kommer til uttrykk i denne studien er et betydningsfullt bidrag til forskningen rundt hvordan småbarns rett til deltakelse blir oppfylt i fylkesnemnden.

Metodevalget i denne studien kan potensielt gi både begrensninger og styrker. Ved å stille samme forskningsspørsmål, men bruke en annen metode ville en antagelig kunne finne lignende eller andre funn som er minst like relevant for problemstillingen. Mine funn er et resultat av analyserte fylkesnemndsvedtak som er offentlige og tilgjengelig på Lovdata Pro. En svakhet med anvendt metode i denne studien er at fylkesnemndsvedtakene først og fremst er et saksdokument, og ikke hovedsakelig produsert for forskning. Dette kan føre til at det foreligger mangler i vedtaket som kunne vært relevant for studiens funn. Eksempelvis kan barn ha fått uttale seg uten at det har blitt dokumentert i vedtakene.

Styrkene med å velge dokumentanalyse som metode derimot er at jeg får en helt unik innsikt i hvordan barnets stemme faktisk kommer til uttrykk, blir vektlagt og dokumentert i fylkesnemnden. Vedtakene gir et innblikk i de ulike stegene av beslutningsprosessen, barnevernets og fylkesnemndens prosedyrer for saksbehandling. Det er også en fordel at datamaterialet er hentet fra Lovdata Pro fordi alle vedtakene er anonymisert på forhånd.

8.3 Implikasjoner for videre forskning

Som nevnt innledningsvis i kapittel 5 *Litteraturgjennomgang*, er det gjort lite forskning på småbarns rett til deltakelse i fylkesnemnden, og hvordan retten blir oppfylt i

beslutningsprosesser. Derfor ønsker jeg å presentere momenter som kan være verdt å undersøke, i en forlengelse av studien.

Denne studien er for liten til at resultatene vil ha en avgjørende betydning for praksisfeltet. Likevel mener jeg at funnene kan være med å bidra til økt bevissthet og kunnskap i fagfeltet, og arbeidet med småbarns deltakelse i beslutningsprosesser. Når det kommer mer forskning på enkeltområder, er det større sjanser for at bevisstheten rundt det aktuelle tema øker. Informasjon og kunnskap gir mulighet for forbedret praksis. Selv om småbarns rettigheter i loven og samfunnet generelt har økt gjennom tiden, er vi ikke i mål.

Sett i lys av studiens funn er det nødvendig med bredere studier på fylkesnemndenes beslutningsprosesser, og hvordan medlemmene i fylkesnemnden vurderer småbarns alder og modenhet i omsorgsovertakelsessaker. Som en forlengelse av denne studien, kunne en sett på hvordan barnevernsansatte og fylkesnemndsmedlemmer beskriver deres vurderinger barnets alder og modenhet i samsvar med §6-3 i barnevernloven (1992). Hvilke faktorer, sett bort fra alderen, spiller inn når de vurderer et barns modenhet? I hvilken grad er fylkesnemndsmedlemmene preget av den fastsatte aldersgrensen på syv år, som kommer frem av paragrafen? Gjennom eksempelvis spørreundersøkelse eller intervju som metode kunne en fått mer informasjon om beslutningstakerne, og hva som ligger bak deres vurderinger. Fylkesnemnden har et bredt mandat. Rollen som beslutningstaker er viktig, fordi avgjørelsene som blir tatt kan få store konsekvenser for både voksen og barn. Det vil være nyttig for fagfeltet med undersøkelser tilknyttet hvordan fylkesnemndens medlemmer tolker lovverket og foretar vurderinger deretter.

REFERANSER

- Asdal, K., & Reinertsen, H. (2020). *Hvordan gjøre dokumentanalyse: en praksisorientert metode*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Askland, L., & Sataøen, S. O. (2013). *Utviklingspsykologiske perspektiv på barns oppvekst* (3. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Backe-Hansen, E. (2016). *Barn og unges medvirkning i barnevernet – hvorfor og hvordan?* 4(9), 37-48. Norges musikkhøgskole; Senter for forskning i musikk og helse (CREMAH).
- Bae, B. (2007, 10.januar). Å se barn som subjekt - noen konsekvenser for pedagogisk arbeid i barnehage. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/familie-og-barn/barnehager/artikler/a-se-barn-som-subjekt---noen-konsekvens/id440489/>
- Bakke, I. M., & Holmberg, L. (2014). Barns deltakelse i omsorgsovertakelser. *Tidsskriftet Norges barnevern*, 91(1), 4-19.
- Barnekonvensjonen. (1989). FNs konvensjon om barnets rettigheter. Hentet fra https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf
- Barne- og familiedepartementet. (2014). Forskrift om medvirkning og tillitsperson. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2014-06-01-697>
- Barne- og likestillingsdepartementet. (2009a). *Snakk med meg: En veileder om å snakke med barn i barnevernet*. Hentet fra [Snakk med meg - en veileder om å snakke med barn i barnevernet - regjeringen.no](https://www.regjeringen.no/no/tema/familie-og-barn/barnevern/snakk-med-meg-en-veileder-om-a-snakke-med-barn-i-barnevernet/id2222222)
- Barne- og likestillingsdepartementet. (2017). *Endringer i barnevernloven mv. (bedre rettsikkerhet for barn og foreldre)*. (Prop. 169L 2016-2017).
- Barne-, ungdoms-, og familiedirektoratet. (2019, 02.april). Barn og unges rett til medvirkning. Hentet fra https://bufdir.no/Barnevern/Fagstotte/Samarbeid_mellom_helse_og_barnevern/Barn_og_unges_rett_til_medvirkning/

- Barne-, ungdoms-, og familiedirektoratet. (2020, 19.oktober). Barnets utvikling 0-5 år. Hentet fra [https://bufdir.no/Foreldrehverdag/Barnets utvikling 0 5 ar/](https://bufdir.no/Foreldrehverdag/Barnets_utvikling_0_5_ar/)
- Barne-, ungdoms-, og familiedirektoratet. (2020, 15.desember). Barnevernets historie i Norge. Hentet fra [https://bufdir.no/Barnevern/Om_barnevernet/barnevernets historie i norge/](https://bufdir.no/Barnevern/Om_barnevernet/barnevernets_historie_i_norge/)
- Barne-, ungdoms-, og familiedirektoratet. (2021, 13.januar). Hva skjer i en barnevernssak? Hentet fra [https://bufdir.no/Barnevern/Om_barnevernet/Gangen i en barnevernssak/](https://bufdir.no/Barnevern/Om_barnevernet/Gangen_i_en_barnevernssak/)
- Barnevernloven. (1992). Lov om barneverntjenester (LOV-1992-07-17-100). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100>
- Bendiksen, L. R. L. & Haugli, T. (2021). *Sentrale emner i barneretten* (4. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Berrick, J. D., Dickens, J., Pösö, T., & Skivenes, M. (2015). Children's involvement in care order decision-making: A cross-country analysis. *Child Abuse and Neglect*, 49, 128–141. <https://doi-org.pva.uib.no/10.1016/j.chiabu.2015.07.001>
- Bowen, G. A. (2009). Document Analysis as a Qualitative Research Method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3(2), 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Bruun, U. B. (1993). *Barns utvikling*. Rud: Norsk idrettsforbund: Universitetsforlaget.
- Christiansen, Ø. (2012). Hvorfor har barnevernet problemer med å se og behandle barn som aktører? *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 89(1-02), 16-30.
- Christiansen, Ø. & Anderssen, N. (2010). From concerned to convinced: reaching decisions about out-of-home care in Norwegian Child Welfare Services. *Child & Family Social Work*, 15(1), 31-40. <https://doi-org.pva.uib.no/10.1111/j.1365-2206.2009.00635.x>
- Christiansen, Ø., Iversen, O. & Kojan, B.H. (2016). Beslutninger om plassering utenfor hjemmet. I Christiansen, Ø. & Kojan, B. H. (Red.) *Beslutninger i barnevernet*. (s.108-128). Oslo: Universitetsforlaget.

- Claussen, C. J., Sagbakken, A., Gamst, K. T. & Langballe, Å. (2010). *Det er noe med den ungen: fra bekymring til handling* (2. utg.). Oslo: Sebu forlag.
- Creswell, J.W. (2018). *Research Design – Qualitative, quantitative & mixed methods approaches*. (5th ed.). Los Angeles, California: SAGE.
- Daniel, B., Wassell, S., Gilligan, R., & Howe, D. (2010). *Child development for child care and protection workers* (2.utg.). London: Jessica Kingsley Publishers.
- Davik, T., & Langballe, Å. (2013). «Du får bare gjøre så godt du kan» – Utfordringer og dilemmaer ved avhør av barn i førskolealder. *Lov og Rett*, 52(1), 3-20.
- De nasjonale forskningsetiske komiteene. (2016, 27.april). Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, jus og teologi. Hentet fra <https://www.etikkom.no/forskningsetiske-retningslinjer/Samfunnsvitenskap-jus-og-humaniora/>
- Everett, E. L. & Furseth, I. (2012). *Masteroppgaven: hvordan begynne - og fullføre* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Fangen, K. (2015, 17.juni). Kvalitativ metode. Hentet fra <https://www.etikkom.no/FBIB/Introduksjon/Metoder-og-tilnarminger/Kvalitativ-metode/>
- FNs barnekomité. (2009). GC/12 om barns rett til å bli hørt. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/barnets-rettigheter/generell-kommentar-12.pdf>
- Follesø, R. (2020). Lære det, gjøre det og være det. *Tidsskriftet Norges barnevern*, 97(3), 166-167.
- Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker (u.å.). Bakgrunn og historie. Hentet 29.10.2020 fra <https://www.fylkesnemndene.no/no/om-fylkesnemndene/bakgrunn-og-historie/>
- Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker (u.å.). Forhandlingsmøtesak. Hentet 29.10.2020 fra <https://www.fylkesnemndene.no/no/saksgang/forhandlingsmotesak/>

- Gerdts-Andresen, T. & Hansen, H. A. (2020). Barnets rett til å bli hørt. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 97(4), 250-265. <https://doi.org/10.18261/ISSN.1891-1838-2020-04-03>
- Grunnlova. (1814). Kongeriket Noregs grunnlov (LOV-1814-05-17). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1814-05-17-nn?q=grunnloven>
- Grønmo, S. (2016). *Samfunnsvitenskapelige metoder* (2. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Gulbrandsen, L. M., Seim, S., & Ulvik, O. S. (2012). Barns rett til deltakelse i barnevernet: Samspill og meningsarbeid. *Sosiologi i dag*, 42(3-4), 54–78.
- Halvorsen, K. (2008). *Å forske på samfunnet: en innføring i samfunnsvitenskapelig metode* (5. utg.). Oslo: Cappelen akademisk forlag.
- Havnen, K. J. S., Christiansen, Ø., Ljones, E. H., Lauritzen, C., Paulsen, V., Jarlby, F. & Vis, S. A. (2020). Å medvirke når barnevernet undersøker. Delrapport 5. Barnevernets undersøkelsesarbeid fra bekymring til beslutning. I: UiT Norges Arktiske Universitet.
- Helsetilsynet. (2019). *Det å reise vasker øynene – gjennomgang av 106 barnevernsaker*. (Rapport fra Helsetilsynet unummerert/2019). Oslo: Helsetilsynet.
- Hestbæk, A-D. (2018). The Rights of Children Placed in Out-of-Home Care. In Falch-Eriksen, A. & Backe-Hansen, E. (eds.). *Human Rights in Child Protection*. (p.129-146). https://doi.org/10.1007/978-3-319-94800-3_7
- Hultman, E., Höjer, S., & Larsson, M. (2020). Age limits for participation in child protection court proceedings in Sweden. *Child & Family Social Work*, 25(2), 304-312. doi:<https://doi.org/10.1111/cfs.12686>
- Kipperberg, E., Köhler-Olsen, J. & Pedersen, E. (2019). *Barnekonvensjonen i praksis: fra barnets behov til barnets rettigheter* (1. utgave. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Kojan, B.H., Marthinsen, E. & Christiansen, Ø. (2016). Beslutninger i meldingsarbeidet. I Christiansen, Ø. & Kojan, B. H. (Red.) *Beslutninger i barnevernet*. (s.144-161). Oslo: Universitetsforlaget.
- Kvale, S & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.

- Kvello, Ø. (2015). *Barn i risiko: skadelige omsorgssituasjoner* (2. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Lansdown, G. (2009). The realisation of children's participation rights. Critical reflections. In Percy-Smith, B., & Thomas, N. (eds.). *A handbook of children and young people's participation: Perspectives from theory and practice*. (p.11-23). London: Routledge.
- Lassen, R. (2004). Barns rettigheter under saksbehandlingen, herunder retten til å bli hørt. *Fosterhjemskontakt*, 6(2004), 4-6.
- Lindboe, K. (2003). Hensynet til barnets beste i barnevernsaker. *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål*, 1(2), 114-125. doi:10.18261/ISSN0809-9553-2003-02-04 ER
- Lindboe, K. (2013). Barns stemme i fylkesnemnda og ved rettslig overprøving. *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål*, 02(11), 81-82. doi:10.18261/ISSN0809-9553-2013-02-01 ER
- Lovdata. (u.å.). Om lovdata. Historie, oppgaver og formål. Hentet fra https://lovdata.no/info/om_lovdata
- Læret, O. K. & Skivenes, M. (2016). Kvalitet og legitimitet i barnevernets beslutninger. I Christiansen, Ø. & Kojan, B. H. (Red.) *Beslutninger i barnevernet*. (s.34-47). Oslo: Universitetsforlaget.
- Magnussen, A.-M. & Skivenes, M. (2015). The Child's Opinion and Position in Care Order Proceedings. *The International Journal of Children's Rights*, 23(4), 705. <https://doi.org/https://doi.org/10.1163/15718182-02304001>
- Malterud, K. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag* (4. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Nilssen, V. (2014). *Analyse i kvalitative studier. Den skrivende forskeren*. Oslo: Universitetsforlaget.
- NOU 2016:16. (2016). Ny barnevernslov — Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet. Hentet fra

<https://www.regjeringen.no/contentassets/53164b1e70954231b2a09d3fdec1888b/no/pdfs/nou201620160016000dddpdfs.pdf>

Opdal, P. M. (2002). Barnerettighetene. *Nordic Journal of Human Rights*, 20(4), 2-10.

Piaget, J. (1973). *Barnets psykiske utvikling* (Vol. 251). Oslo: Gyldendal.

Redaksjonen for Norsk APA-stil. (2019). Norsk APA-manual: En nasjonal standard for norskspråklig APA-stil (Versjon 3.2). Hentet fra

<https://www.unit.no/tjenester/norskapa-referansesti>

Regjeringen. (2017, 1.september). Barnevernloven blir en rettighetslov. Hentet fra

<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/barnevernloven-blir-en-rettighetslov/id2569076/>

Regjeringen. (u.å.). Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker. Hentet 29.10.2020 fra

<https://www.regjeringen.no/no/dep/bfd/org/etater-og-virksomheter-under-barne-og-likestillingsdepartementet/fylkesnemndene-for-sosiale-saker/id418110/>

Ringdal, K. (2018). *Enhet og Mangfold – Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. (4. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.

Ruud, A. K. (2011). *Hvorfor spurte ingen meg?: Kommunikasjon med barn og unge i utfordrende livssituasjoner*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Ponterotto, J. G. (2005). Qualitative research in counseling psychology: A primer on research paradigms and philosophy of science. *Journal of Counseling Psychology*, 52(2), 126-136. doi:10.1037/0022-0167.52.2.126

Sandberg, K. (2016). Barns rett til å bli hørt. I Høstmælingen, N., Kjørholt, E. S. & Sandberg, K. (Red). *Barnekonvensjonen: barns rettigheter i Norge* (3. utg.). (s.92-121). Oslo: Universitetsforlaget.

Seim, S. & Slettebø, T. (2017). Challenges of participation in child welfare. *European Journal of Social Work*, 20(6), 882-893. DOI: 10.1080/13691457.2017.1320531

Shier, H. (2001). Pathways to participation: openings, opportunities and obligations. *Children & Society*, 15(2), 107-117. <https://doi.org/10.1002/chi.617>

- Skivenes, M. & Strandbu, A. (2004). Barn og familieråd. En analyse av det organisatoriske rammeverket for barns medvirkning i barnevernet. *Tidsskrift for Velferdsforskning*, 7(4), 213-228.
- Skivenes, M. & Strandbu, A. (2006). A Child Perspective and Children's Participation. *Children, Youth and Environments*, 16(2), 10-27.
<http://www.jstor.org/stable/10.7721/chilyoutenvi.16.2.0010>
- Smith, L. (2016). FNs konvensjon om barnets rettigheter. I Høstmølingen, N., Kjørholt, E. S. & Sandberg, K. (Red). *Barnekonvensjonen: barns rettigheter i Norge* (3. utg.). (s.17-29). Oslo: Universitetsforlaget.
- Stang, E. G. (2007). Barnets rett til deltakelse i barnevernssaker. *Kritisk juss*, 33(1-02), 36-56.
- Stern, R. (2007). Rätten till deltagande enligt FN:s barnkonvention. *Nordic Journal of Human Rights*, 25(1), 17-28.
- Strandbu, A. (2007). *Barns deltakelse og barneperspektivet i familierådsmodellen*. (Doktorgradsavhandling). Universitetet i Tromsø, Tromsø.
- Strandbu, A. & Vis, S.A. (2016). Barns deltakelse i beslutningene. I Christiansen, Ø. & Kojan, B. H. (Red.) *Beslutninger i barnevernet*. (s.144-161). Oslo: Universitetsforlaget.
- Strandbu, A., Vis, S. A. & Barnevernets utviklingssenter i, N.-N. (2008). *Barns deltakelse i barnevernssaker*. Tromsø: Barnevernets utviklingssenter i Nord-Norge.
- Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode* (5. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Theis, J. (2009). Children as active citizens: an agenda for children's civil rights and civic engagement. In Percy-Smith, B., & Thomas, N. (eds.). *A handbook of children and young people's participation: Perspectives from theory and practice*. (p. 343-356). London: Routledge.
- Thornquist, E. (2018). *Vitenskapsfilosofi og vitenskapsteori: for helsefag* (2. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.

Tracy, S. J. (2010). Qualitative Quality: Eight “Big-Tent” Criteria for Excellent Qualitative Research. *Qualitative Inquiry*, 16(10), 837–851.

<https://doi.org/10.1177/1077800410383121>

Ulvik, O.S. (2009). Barns rett til deltakelse – teoretiske og praktiske utfordringer i profesjonelle hjelperes samarbeid med barn. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 46(12), 1148-1154.

Vis, S. A., Holtan, A. & Thomas, N. (2012). Obstacles for child participation in care and protection cases-why Norwegian social workers find it difficult. *Child abuse review* (Chichester, England: 1992), 21(1), 7-23. <https://doi.org/10.1002/car.1155>

Wifstad, Å. (2019). Vitenskapsteori. Hentet fra

<https://doi.org/10.4220/Sykepleienf.2019.78763>

VEDLEGG

Fylkesnemndsvedtak

Vedtakene som utgjorde analysematerialet mitt, hentet fra Lovdata Pro.

2020:

1. FNV-2020-31-FBV
2. FNV-2019-242-FTR

2019:

3. FNV-2018-273-TEL
4. FNV-2019-41-OPP
5. FNV-2019-15-OPP
6. FNV-2018-262-BUS

2018:

7. FNV-2018-277-OSL
8. FNV-2018-145-AGD
9. FNV-2018-94-ROG
10. FNV-2017-200-BUS
11. FNV-2018-25-TEL
12. FNV-2018-40-ROG

2016:

13. FNV-2016-3819-AGD
14. FNV-2016-3058-ROG
15. FNV-2016-3052-OSL
16. FNV-2016-1709-OSL
17. FNV-2016-2501-TRL

2015:

18. FNV-2015-151-TEL
19. FNV-2015-167-OPP – FNV-2015-168-OPP
20. FNV-2015-34-AGD
21. FNV-2015-16-TRL

Tabell 2.

Fylkesnemndsvedtak	Barn	Sakens spørsmål	Slutning
1.FNV-2020-31-FBV 2020	A: Gutt – fem år.	Fylkesnemnden mottok forslag fra kommunen om å overta omsorgen for barn.	Kommunen v/barneverntjenesten overtar omsorgen for A. Barnet plasseres i fosterhjem hos sin bestemor.
2. FNV-2019-242-FTR 2020	A: Jente – syv år. B: Jente – tre år.	Saken gjelder spørsmål om offentlig omsorgsovertakelse av halvsøsknene A og B.	Kommunen overtar omsorgen for A og B, jf. §4-12 bokstav a. Begge plasseres i godkjent fosterhjem.
3. FNV-2018-273-TEL 2019	A: Gutt – ti år. B: Jente – seks år. C: Gutt – fire år.	Saken gjelder spørsmål om det offentlige i medhold av barnevernloven §4-12 bokstav a, skal overta omsorgen for de tre søsknene.	Barneverntjenesten i kommunen overtar omsorgen for alle tre barna. De plasseres alle i godkjente fosterhjem.
4. FNV-2019-41-OPP 2019	A: Gutt – åtte år.	Saken gjelder krav om omsorgsovertakelse for barnet jf. Barnevernloven §4-12 bokstav a.	Kommunen overtar omsorgen for A. Han blir plassert i godkjent fosterhjem.
5. FNV-2019-15-OPP 2019	A: Gutt – to og et halvt år.	Saken gjelder krav om omsorgsovertakelse for barnet som for øyeblikket bodde i beredskapshjem.	Kommunen overtar omsorgen for A, jf. Bvl §4-12 bokstav a. Han plasseres i godkjent fosterhjem.
6. FNV-2018-262-BUS 2019	A: Gutt – fire og et halvt år.	Saken gjelder spørsmål om omsorgsovertakelse jf. Bvl §4-12.	Kommunen v/barneverntjenesten overtar omsorgen for A. Han plasseres i godkjent fosterhjem.
7. FNV-2018-277-OSL 2018	A: Gutt – syv måneder. B: Jente – to år. C: Gutt – 12 år.	Saken gjelder krav om omsorgsovertakelse for de tre barna.	Kommunens begjæring om omsorgsovertakelse for barna, tas ikke til følge. Barna blir boende hos sine foreldre.
8. FNV-2018-145-AGD 2018	A: Gutt – tre år.	Saken gjelder ny vurdering av samværsordningen mellom A og hans mor. Det er tidligere fattet vedtak og dom om omsorgsovertakelse og samværsnekt for foreldrene.	Mor gis ikke rett til samvær med A, jf. Bvl §4-19 annet ledd.
9. FNV-2018-94-ROG 2018	Gutt: Gutt – to år.	Saken gjelder barnevernstjenestens krav om ny fastsettelse for samvær for Gutt. Det er tidligere bestemt omsorgsovertakelse og fastsatt samvær for foreldrene.	Barnevernstjenesten gis anledning til å bestemme tid og sted for samværene, Det fastsatte samværet er et minimumssamvær.
10. FNV-2017-200-BUS 2018	A: Jente – fem år. B: Jente – tre år.	Saken gjelder spørsmål om omsorgsovertakelse av søsknene A og B.	Kommunen overtar omsorgen for A og B, jf. Bvl §4-12 første ledd bokstav a. Begge plasseres i godkjent fosterhjem.

11. FNV-2018-25-TEL 2018	A: Jente – fire år.	Saken gjelder spørsmål om det offentlige skal overta omsorgen for A, jf. Bvl §4-12.	Kommunen v/barnevernstjenesten overtar omsorgen for A. Hun plasseres i godkjent fosterhjem, og krav om at A skal plasseres i fosterhjem hos farmor tas ikke til følge.
12. FNV-2018-40-ROG 2018	A: Gutt – syv år.	Saken gjelder krav om omsorgsovertakelse for A.	Kommunen overtar omsorgen for A, jf. Bvl §4-12 første ledd bokstav a. A plasseres i godkjent fosterhjem.
13. FNV-2016-3819-AGD 2016	A: Jente – seks år.	Saken gjelder krav om omsorgsovertakelse for A, jf. Bvl §4-12.	Kommunen overtar omsorgen for A. Hun plasseres i godkjent fosterhjem. Far og A gis ikke rett til samvær.
14. FNV-2016-3058-ROG 2016	A: Gutt – seks år.	Saken gjelder spørsmål om tilbakeføring av omsorgen for A til biologisk mor, som ble omsorgsovertatt tidligere.	Krav om opphevelse av vedtak ***, om omsorgsovertakelse for A, tas ikke til følge.
15. FNV-2016-3052-OSL 2016	A: Jente – tre og et halvt år.	Saken gjelder spørsmål om fratakelse av foreldreansvar, og samtykke til adopsjon for A.	Mor fratras foreldreansvaret for A. Fylkesnemnden gir samtykke til at fostermor og fosterfar adopterer A.
16. FNV-2016-1709-OSL 2016	A: Gutt – syv år.	Saken gjelder kommunens forslag om omsorgsovertakelse for A.	Kommunens forslag om omsorgsovertakelse av A, tas ikke til følge.
17. FNV-2016-2501-TRL 2016	Jente1: Jente – syv år. Gutt1: Gutt – fem år.	Saken gjelder begjæring om overtagelse av omsorgen for de to søsknene.	Kommunen overtar omsorgen for Jente 1 og Gutt1 jf. Bvl §4-12 første bokstav a. Begge barna plasseres i godkjent fosterhjem.
18. FNV-2015-151-TEL 2015	A: Jente – to år.	Saken gjelder spørsmål om tilbakeføring av omsorgen for et barn til biologisk mor.	Begjæring fra Mor om tilbakeføring av omsorgen for A, tas ikke til følge.
19. FNV-2015-167-OPP – FNV-2015-168-OPP 2015	A: Jente – 12 år. B: Jente – ti år. C: Gutt – syv år. D: Gutt – seks år.	Saken gjelder krav om omsorgsovertakelse og plassering av A, B, C og D. Alle barna har samme mor. Jentene har felles far, og guttene har en annen felles far.	Forslag fra kommunen om overtagelse av de fire søsknene tas ikke til følge.
20. FNV-2015-34-AGD 2015	A: Jente – tre og et halvt år.	Saken gjelder krav om oppheving av omsorgsovertakelse, og tilbakeføring av omsorgen til foreldrene.	Begjæringen om opphevelse av omsorgen for A, tas ikke til følge.
21. FNV-2015-16-TRL 2015	Sønn1: Gutt – fem år. Sønn2: Gutt – to år.	Saken gjelder spørsmål om omsorgsovertakelse av Sønn1 og Sønn 2.	Kommunen gis ikke medhold i sitt forslag om omsorgsovertakelse for de to guttene.